

CIRCULAȚIA MONEDELOR ROMANE POSTAURELIENE ÎN DACIA

DE

CONSTANTIN PEDA

Cercetările numismatice, în special cele din ultima perioadă, au demonstrat în repetate rânduri că studierea complexă a descoperirilor monetare este în măsură să contribuie în mod substanțial la rezolvarea unor probleme de istorie dintre cele mai importante și mai dificile. O astfel de apreciere își găsește exemplificări mai frecvente și mai concludente în epoca romană imperială, în bună măsură și în cea bizantină, pentru care descoperirile monetare oferă date cronologice destul de exacte și îngăduie o analiză a lor mult mai ușor de întreprins. Precizările cronologice însemnate, localizarea și stabilirea direcțiilor unor mișcări, incursiuni și atacuri împotriva Imperiului roman, ca cele ale marcomanilor, carpilor, goților etc., precum și prețioasele date cu privire la evenimentele petrecute în epoca bizantină în nordul Dunării, sînt în mare parte rezultatul unor cercetări numismatice¹.

Pentru problema continuității populației daco-romane și aceea a formării poporului român, descoperirile monetare se înscriu, alături de dovezile arheologice, în rîndul argumentelor de prim ordin. Ori de cîte ori s-a scris sau s-a vorbit despre continuitate în Dacia, de fiecare dată s-a făcut apel și la documentele numismatice. Ținînd seama de valoarea istorică deosebită a monedelor din această vreme, datorită și rarității lor, studiile de specialitate au înregistrat cu destulă promptitudine, atît descoperirile întîmplătoare, cît și pe cele rezultate din săpăturile arheologice. N-au lipsit nici lucrări speciale dedicate circulației monetare post-aureliene pe regiuni geografice mai restrînse sau pe provincii, sublinindu-se particularitățile și contribuția descoperirilor monetare la rezolvarea unor probleme de ordin istoric cu caracter local².

Unele studii recente vin să completeze, cu descoperiri noi, diferitele aspecte ale circulației monetare romane tîrzii, în diferite regiuni ale Daciei post-aureliene. În aceste cazuri, avem de-a face fie cu simple înre-

¹ Rudolf Noll, *ArchAustr.*, 14, 1954, p. 43—67; M. Chișescu, *SCIV*, 23, 1971, 3, p. 401—410; C. Preda, *Historica*, 3, 1974, p. 87—90; B. Mitrea, *SCIV*, 4, 1953, 3—4, p. 611—640; C. Preda, *SCN*, 4, 1968, p. 190—195; A. Blanchet, *Les trésors de monnaies romaines et les invasions germaniques en Gaule*, Paris, 1900; C. Preda, *SCIV*, 12, 1961, 2, p. 241—249; 23, 1972, 3, p. 375—413; idem, *Peuce*, 2, 1971, p. 167—177.

² M. Macrea, *Monedele și părăsirea Daciei*, *AISC*, 3, 1936—1940, p. 271—305; K. Horedt, *Contribuții la istoria Transilvaniei. Secolele IV—XIII*, București, 1958, p. 11—40; D. Protase, *Problema continuității în Dacia în lumina arheologiei și numismaticei*, București, 1966.

gistrări de descoperiri, fie cu încercări de a explica felul în care se reflectă unele evenimente politice, economice și anumite particularități ale circulației monetare, în marile tezaure din epoca romană târzie apărute în stînga Dunării³.

Avînd în vedere importanța pe care o au aceste documente numismatice pentru întreaga istorie a Daciei de după retragerea administrației și armatei romane și, ținînd seama de faptul că pînă în prezent nu dispunem de un repertoriu al descoperirilor pentru tot teritoriul României, ne-am propus ca în studiul de față să trecem la întocmirea unui astfel de repertoriu, iar pe baza acestuia să încercăm să formulăm unele concluzii de ordin mai general istoric și numismatic. Înainte de acesta însă ținem să precizăm că, pentru identificarea monedelor ne-am rezumat la indicarea numelui împăratului, așa cum rezultă din datele întîlnite în publicații. O încercare de identificare pe tipuri și pe ateliere a fiecărei monede nu este posibilă, dacă avem în vedere împrejurarea că multe din descoperirile menționate în diferite lucrări sau reviste nu mai pot fi verificate. În plus, scopul urmărit de noi, acela de a cunoaște cadrul general al circulației monetare și ce reprezintă aceasta pentru dovedirea continuității daco-romane, nu obligă la o asemenea cercetare cu totul specială.

Materialul numismatic cunoscut este destul de numeros și variat. El se pretează la întocmirea unor statistici pe care le putem considera utile și sugestive, chiar dacă acestea nu se dovedesc a fi foarte exacte și întru totul complete. În această privință nu trebuie să uităm că o serie de descoperiri sînt lipsite de precizuni, în sensul că în legătură cu acestea uneori nu se indică numărul monedelor, altele nici împăratul sau metalul din care au fost emise. Fără îndoială că pentru cele mai multe descoperiri dispunem de date suficiente și complete în vederea prezentării unor tabele rezumative, a celor mai multe din monedele descoperite și publicate pînă acum.

Catalogul întocmit de noi cuprinde un număr total de 299 descoperiri monetare. În rîndul acestora se întîlnesc 47 tezaure, dintre care, zece cu monede de aur (59 AV), zece cu *siliquae* (272 AR), trei combinate cu piese de aur și argint și 24 tezaure cu monede de bronz (6 272 AE). Celelalte descoperiri reprezintă apariții izolate, ce se separă pe metale în felul următor : 48 AV, 77 AR și 1 496 AE. În această situație statistică nu sînt cuprinse monedele dintr-o serie de tezaure de bronz din Banat și Oltenia, nepublicate încă sau dispărute între timp. De aceea, datele referitoare la numărul emisiunilor de bronz din tezaure rămîne în cazul de față cu totul estimativ. Dealtfel, nici nu este în intenția noastră să ne folosim prea mult de numărul monedelor din tezaure. Se poate în schimb opera cu mai multă certitudine, cu situația oferită de descoperirile izolate, pe care o socotim relativ completă.

Pentru a putea mai ușor urmări diferitele aspecte ale procesului de circulație monetară din perioada de după retragerea aureliană din Dacia, am întocmit un tabel cu repartitia monedelor pe împărați, distri-

³ Gh. Poenaru Bordea, *Dacia*, N.S., 14, 1970, p. 251—295; idem, SCN, 6, 1975, p. 69—106; Eug. Chirilă, N. Gudea și I. Stratan, *Drei Münzhorte des 4. Jahrhunderts aus dem Banat*, Lugoj, 1974.

buite pe tezaure și pe metale. Un astfel de tabel sintetic este în măsură să ne ofere o serie de date deosebit de interesante. În parte, situația pe care o reflectă repartitia cronologică a monedelor, se apropie de aprecierile și constatările făcute pînă acum pentru provincia Dacia⁴ sau numai pentru anumite regiuni mai limitate ale acesteia⁵.

Bizuinđu-se pe unele descoperiri monetare din Transilvania, M. Macrea făcea constatarea că după Aurelian are loc o restrîngere simțitoare a circulației monetare în Dacia. Ceva mai mult, același autor vorbește chiar de un hiatus pînă la Constantin cel Mare, dată de la care circulația monetară se intensifică⁶.

Disponind de un număr mai mare de descoperiri și folosind o analiză mai amănunțită a materialului numismatic postaurelian din Transilvania, K. Horedt ajunge la concluzia că în perioada de timp cuprinsă între anii 276—305, după cum o dovedesc descoperirile izolate, nu se poate vorbi de un hiatus în circulația monetară. În schimb, se constată pentru același interval de timp, lipsa completă a monedelor din tezaure, pe care autorul o pune pe seama numărului redus al monedelor aflate în circulație⁷.

La rezultate asemănătoare ajunge și D. Protase, care extinde cercetarea numismatică, pe lîngă Transilvania, și asupra Olteniei și Banatului. Descoperirile monetare din cuprinsul fostei provincii Dacia i-au permis autorului citat să facă observația că monedele emise sub împărații din perioada 271—305 sînt relativ puține, relevînd totodată și faptul că nu se cunoaște nici-un tezaur „început, alcătuit integral sau îngropat în acest rîstimp”⁸.

După cum era de așteptat, situația pe care ne-o prezintă tabloul descoperirilor monetare de pe întreg cuprinsul fostei Dacii preromane, datînd din momentul retragerii aureliene și pînă la Constantin cel Mare, nu se deosebește prea mult față de cele consemnate pînă în prezent pentru teritoriul fostei provincii romane. Din vremea respectivă nu s-a descoperit nici un tezaur. S-au găsit doar cîteva monede de bronz și de argint de la Probus și Diocletian, care aparțin unor tezaure cu date de constituire și îngropare din afara limitelor cronologice la care ne referim. Descoperirile izolate, chiar dacă nu sînt prea numeroase, indică o frecvență relativ ridicată, dacă avem în vedere condițiile istorice și economice speciale în care are loc procesul de circulație monetară în regiunile carpato-dunărene la această dată. Fără îndoială că frecvența monedelor din vremea de care ne ocupăm nu se poate compara cu cea din epoca anterioară, în condițiile stăpînirii romane în Dacia și nici cu perioada imediat următoare, cînd situația politică, prin stabilirea unor capete de pod în stînga Dunării, începînd cu Constantin cel Mare, favorizează procesul de circulație monetară. Atunci cînd facem aprecieri asupra descoperirilor monetare din

⁴ D. Protase, *op. cit.*; *idem*, Dacia, N.S., 8, 1964, p. 177—193.

⁵ K. Horedt, *op. cit.* p. 11—40; Gh. Lazin, Aluta, 2, 1970, p. 109—1178; Székely Zoltán, Aluta, 1, 1969, p. 8—13.

⁶ M. Macrea, *op. cit.*, 295—299.

⁷ K. Horedt, *op. cit.*, p. 16 și urm.

⁸ D. Protase, *op. cit.*, p. 184—186.

perioada Aurelian—Constantin cel Mare nu trebuie să uităm nici împrejurarea că imperiul trecea prin momente de criză, fapt ce se reflectă direct și în emiterea și circulația monetară. Fenomenul acesta de reducere a numărului monedelor aflate în circulație în intervalul de timp menționat, mai este semnalat și în alte zone ale imperiului sau în cele imediat înve-

Numele împăraților	Anii de domnie	Tezaur			Descoperiri izolate			Total monede
		AV	AR	AE	AV	AR	AE	
Tacitus	275—276	—	—	—	—	—	3	3
Florian	276	—	—	—	1	1	1	3
Probus	276—282	—	—	3	3	—	34	40
Carus	282—283	—	—	—	1	—	2	3
Carinus	283—285	—	—	—	—	—	3	3
Numerian	283—284	—	—	—	—	—	2	2
Diocletian	284—305	—	x*	1	2	1	38	42
Maximian Hercule	286—305	—	—	—	1	3	9	13
Constantius Clorus	293—306	—	—	—	—	—	8	8
Helena	—	—	—	—	—	—	6	6
Galeriu Maximian	293—311	—	—	—	—	—	11	11
Galeria Valeria	—	—	—	—	—	—	1	1
Maximin II Daza	305—315	—	—	1	—	—	6	7
Maxentius	306—312	—	—	—	—	—	3	3
Licinius I	307—323	—	—	9	—	—	43	52
Licinius II	317—326	—	—	4	—	—	7	11
Constantin I	306—337	2	—	39	x2	5	370	418
Fausta	—	—	—	—	—	—	1	1
Crispus	317—336	—	—	5	—	1	27	33
Constantin II	317—340	1	—	13	1	—	72	87
Constantius II	323—361	1	x184	3 292	2	31	419	3 929
Constans I	333—350	—	1	24	x	2	89	116
Delmatius	335—337	—	—	—	—	—	1	1
Constantius Gallus	351—354	—	—	479	—	1	17	497
Iulian	355—363	—	1	226	—	1	36	264
Iovian	363—364	x	3	—	1	1	6	11
Valentinian I	364—375	x	38	63	1	9	58	169
Valens	364—378	x2	x42	12	2	20	65	143
Procopius	365—366	—	2	—	—	—	—	2
Gratian	375—383	x6	1	28	2	x1	18	56
Valentinian II	375—392	x2	—	75	—	—	8	85
Theodosius I	379—395	6	—	194	2	—	21	223
Honorius	395—423	2	—	22	2	—	10	36
Constans II	408—411	—	—	—	1	—	—	1
Valentinian III	425—455	x1	—	—	5	—	1	7
Eudoxia	—	—	—	—	—	—	1	1
Arcadius	395—408	5	—	242	3	—	18	268
Theodosius II	408—450	24	—	197	14	—	7	242
Marcian	450—457	1	—	—	—	—	—	1
Pulcheria	—	1	—	—	—	—	—	1
Severus III	461—465	—	—	—	1	—	—	1
Leon I	457—478	2	—	—	—	—	—	2
Zenon	474—491	1	—	—	—	—	1	2
Sec. IV—V	—	20	—	1 343	1	—	73	1 437
Total monede		77	272	6 272	48	77	1 496	8 242

* Semnul x indică un număr neprecizat de monede.

cinate acestuia⁹. O astfel de situație este cu atât mai ușor de înțeles în cazul Daciei, care se afla, după Aurelian, în întregime în afara granițelor imperiului. Într-o regiune slab apărată unde fosta structură organizatorică și social-politică se dezechilibrează și unde populațiile aflate altădată în afara limitelor provinciei Dacia pătrund acum cu mai multă ușurință nu mai putea fi vorba de circulație monetară normală.

În ciuda unor astfel de dificultăți, decoperirile monetare cunoscute pînă în prezent în regiunile carpato-dunărene pot face totuși dovada certă a menținerii unor legături strînse ale populației daco-romane cu imperiul. Cele circa 60 de descoperiri monetare izolate, însumînd la un loc peste 100 monede, în majoritatea lor emisiuni de bronz, ce se înșiră fără întrerupere de la Aurelian și pînă la Constantin cel Mare, ni se înfățișează ca deosebit de semnificative. Din rîndul acestor descoperiri, după cum era de așteptat, circa două treimi provin din fostul teritoriu al provinciei, în timp ce restul de o treime aparține regiunilor care fuseseră în afara granițelor Daciei romane (fig. 1). Din aceste date statistice ar urma să înțelegem că populația daco-romană din fosta provincie păstrează legături mai strînse cu romanitatea din dreapta Dunării, decît populația aflată în regiunile care n-au făcut parte din imperiu.

Demnă de reținut, din același tabel al descoperirilor monetare din perioada 271—305, este și împrejurarea că majoritatea monedelor, provenind aproape exclusiv din descoperiri izolate, sînt emisiuni de bronz. Monedele de aur și argint apar destul de rar, fără a fi însă considerate excepții. Ele vin să completeze totuși tabloul general al circulației monetare din spațiul de locuire daco-romană în ultimele trei decenii ale secolului al III-lea e. n.

Se apreciază că domnia lui Constantin cel Mare a însemnat un reviriment pentru romanitatea de la Dunărea de Jos. În vremea sa se întăresc fortificațiile de pe malul stîng al Dunării, care nu încetaseră să-și păstreze funcțiile și după anul 271¹⁰. Se ridică cetăți noi, printre care și Constantiniana Daphne¹¹, și se construiesc noi puncte de legătură cu malul stîng al Dunării¹². În același timp, Constantin cel Mare extinde zona de ocupație romană mult în interiorul cîmpiei dunărene¹³. Tot pe seama perioadei sale de domnie este pusă și construirea marelui val de pămînt „Brazda lui Novac”¹⁴. Deci, începînd din zona Porților de Fier și pînă la Barboși—Galați, malul stîng al Dunării a continuat și după Aurelian, mai ales de la Constantin cel Mare, să fie controlat de romani, unde și-au păstrat și au întărit o serie de capete de pod importante. O astfel de prezență efectivă și permanentă, fie ea și limitată, va însemna unul din factorii de prim ordin în menținerea legăturilor directe cu popu-

⁹ St. Bolin, *BerRGK*, 1929, p. 138 și urm.; cf. și D. Protase, *op. cit.*, p. 184.

¹⁰ D. Tudor, *OR*², București, 1958, p. 338—361; idem, *Historica*, 3, 1974, p. 93—110.

¹¹ Procopius, *De aedificiis*, IV, 7; Ammianus Marcellinus, XXVII, 5.

¹² D. Tudor, *Podurile romane de la Dunăre*, București, 1971; idem, *OR*², p. 338—343.

¹³ Idem, *RIR*, 11—12, 1941—1942, p. 146 și urm.

¹⁴ Gr. Tocilescu, *Fouilles et recherches archéologiques en Roumanie*, București, 1900, p. 118; D. Tudor, *OR*², 1958, p. 201—207; B. Mitrea și C. Preda, *Necropole din secolul al IV-lea e. n. în Muntenia*, București, 1966, p. 157—158.

lația daco-romană și de menținere și desăvârșire a procesului romanizării în regiunile carpato-dunărene¹⁵.

Întărirea și extinderea stăpînirii romane pe malul stîng al Dunării, odată cu domnia lui Constantin cel Mare, imprimă un plus de vigoare și circulației monetare, ce se resimte nu numai în regiunile recucerite, ci și în cele situate mult înspre nord, pînă în zona intracarpatică. Din această cauză se consideră că, după anul 306 începe o a doua fază în circulația monetară din Dacia postaugustiniană, fază ce se întinde pînă către sfîrșitul secolului al IV-lea e.n.

În legătură cu această fază, raportată la situația din Transilvania, K. Horedt apreciază că acum are loc o întărire foarte puternică a circulației monetare¹⁶, al căruia fir poate fi urmărit pînă în timpul domniei lui Gratian. Odată cu pătrunderea și așezarea hunilor în Pannonia, remarcă același autor, asistăm la o scădere sensibilă a circulației monetare, aceasta și ca urmare a încetării activității monetărilor din Siscia și Sirmium¹⁷. Pentru aceeași fază, D. Protase, care o prelungește pînă la sfîrșitul domniei lui Valentinian al II-lea, vorbește de o „remarcabilă amploare a circulației monedelor în ținuturile care formaseră odinioară Dacia romană¹⁸”. Analiza minuțioasă și atentă a descoperirilor de la Celei-Sucidava, datînd din anii 260—328, îi permit lui Gh. Poenaru Bordea să fixeze o perioadă de vîrf a materialului monetar din acest punct, în perioada de după 324¹⁹. Același autor remarcă, stăruind de data aceasta asupra citorva tezaure, tot de la Celei, o absență a monedelor din anii 378—383, fapt pus pe seama șocului produs de invazia hunică și a consecințelor acestuia pentru zona Dunării²⁰.

Constatarea făcută pînă acum cu privire la circulația monetară din fosta Dacie romană din perioada 305—383 se verifică și de data aceasta, dar într-un cadru mai general carpato-dunărean. În această perioadă de timp se remarcă în mod deosebit, marile și numeroasele tezaure de pe malul stîng al Dunării, de la Celei²¹, Orșova²², Moldova Veche și Moldova Nouă²³ și de la Jupa-Tibiscum²⁴. Dacă pentru tezaurele de la Celei ponderea numărului monedelor cade către sfîrșitul secolului al IV-lea și mai ales în prima jumătate a secolului al V-lea, în cele de la Orșova și Tibiscum o concentrare o totul remarcabilă are loc pe vremea lui Constantius al II-lea și Constantius Gallus. În aceleași centre, ca de altfel și în alte puncte situate de-a lungul malului stîng al Dunării, din Banat și pînă la est de linia Oltului, numărul monedelor provenind din descoperiri

¹⁵ M. Comșa, *Dacia, N.S.*, 9, 1965, p. 283—298; C. Daicoviciu, *Apulum*, 7, 1968, p. 261—271; D. Tudor, *Apulum*, 12, 1974, p. 111—117.

¹⁶ K. Horedt, *op. cit.*, p. 18.

¹⁷ *Ibidem*, p. 21; M. Bernhart, *Handbuch zur Münzkunde der römischen Kaiserzeit*, Halle, 1926, p. 330—331; M. Alföldi, *JNG*, 13, 1963, p. 18 și urm.

¹⁸ D. Protase, *op. cit.*, p. 187.

¹⁹ Gh. Poenaru Bordea, *SCN*, 6, 1975, p. 150.

²⁰ Idem, *Dacia, N.S.*, 14, 1970, p. 190—295.

²¹ D. Tudor, *Dacia*, 7—8, 1937—1940, p. 388—393; 11—12, 1945—1947, p. 198—204; Gh. Poenaru Bordea, *Dacia, N.S.*, 14, 1970, p. 253—290.

²² Eug. Chirilă, N. Gudea și I. Stratan, *op. cit.*, p. 17—47.

²³ I. Miloi, *Analele Banatului*, 2, 1929, 3, p. 63—64; D. Protase, *op. cit.*, p. 175; Eug. Chirilă și N. Gudea, *Apulum*, 10, 1972, p. 714—715; B. Mitrea, *SCIV*, 13, 1962, 1, p. 221; *SCIV*, 19, 1968, 1, p. 178; N. Gudea, *Banatica*, 1, 1971, p. 140.

²⁴ Eug. Chirilă, N. Gudea și I. Stratan, *op. cit.*, 5—15.

Aghireșu, 201
 Alton, 204
 Alud, 258
 Alba Iulia, 261
 Alimănești, 77
 Anles, 191
 Antonovca, 288
 Arad, 169
 Arama, 6
 Argetoasa, 89
 Balta Verde, 110
 Baș, 81
 Basarabi, 105
 Baziaș, 125
 Băbu, 185
 Bărbosî-Calati, 24
 Băsești, 118
 Beba Veche, 163
 Bechet, 101
 Becicherecu Mic, 155
 Berghin, 256
 Bicacl, 174
 Bicaș, 13
 Biled, 156
 Bistriț, 102
 Bistrița, 192
 Bogdănești, 18 a
 Borlova, 137
 Borsec, 220
 Botoșani, 3
 Bran-Poartă, 234
 Brașov, 233
 Bratelu, 243
 Brănești, 276
 Breasta, 90
 București, 46
 Bui, 247
 Buzău, 27
 Căden, 179
 Calarașovca, 275
 Caracal, 71
 Carani, 158
 Carașova, 134
 Carel, 183
 Castranova, 93
 Căbești, 18
 Călugăreni, 41
 Căpreni, 87
 Căteiu-Sucidava, 65
 Cenad, 162
 Căpari-Dumitra, 193
 Căpari-Cirlogani, 82
 Cernat, 225
 Cetate, 107
 Cetatea de Baltă, 244
 Cetea, 259
 Checea, 159
 Chirleni, 292
 Chișinău, 286
 Chișița-Prut, 201
 Cig-Tășnad, 182
 Cincșor, 235
 Clorani-Pufestii, 19
 Clorogăria, 45
 Clorolu Nou, 108
 Cipău-Iernut, 209
 Clnic, 226
 Cimpulung, 53
 Circea, 62
 Cluj-Napoca, 203
 Cocloc-Perle, 47
 Cocora, 289
 Comana de Sus, 237
 Copalnic-Mănăștur, 190
 Copsa Mică, 245
 Corabia, 64
 Corni, 4
 Coștești, 296
 Costești, 86
 Cotu-Moril, 287
 Covarna, 230
 Crailova, 91
 Crama-Sita Buzăului, 231
 Crăciunel-Ocoland, 219
 Cristești, 211
 Cuptoare-Șecu, 135
 Curcani, 37
 Dalboșet, 127
 Danetii, 96
 Dăhuleni, 99
 Dănești, 14
 Denta, 147
 Dea, 104
 Deta, 146
 Dîpa, 194
 Diurdulești, 290
 Doba Mică, 188
 Dobra, 269
 Drobeta-Turnu Severin, v. 116
 Dolhești, 5
 Domnești, 44
 Drăcșani, 57
 Drânc, 94
 Enosești, 81
 Făget, 141
 Fărcășele, 72
 Felac, 168
 Fîrțișu, 216
 Flize, 267
 Focșani, 23
 Galospetru, 181
 Găești, 51
 Gherla, 198
 Gliău, 202
 Giurgiu, 89
 Gîngiova, 98
 Gogoșu, 111
 Gorani, 85
 Goresti, 278
 Gornea, 120
 Greeni, 133
 Gura Ialomitel, 31
 Gura Padinii, 67
 Gurani, 173
 Guruleni, 59
 Gusterita-Sibiu, 249
 Hăpria, 262
 Hida, 186
 Hîrșoveni, 16
 Hoghiz, 238
 Holboca, 9
 Horla, 170
 Hotărâni-Fărcășele, 73
 Hunedoara, 270
 Iam-Berliște, 131
 Iași, 8
 Ideciu de Sus, 218
 Iernut, 208
 Ileana, 36
 Illel, 232
 Inești, 280
 Islaz, 63
 Iureni, 282
 Izgar, 140
 Izvoare-Dumbrava Rosie, 12
 Izvoarele, 109
 Izvoru, 40
 Izvoru Frumos, 113
 Jidava-Apa Sărată, 52
 Jimbolla, 154
 Jupa-Tibiscum, 138
 Jassia, 241
 Lăpușnic, 142
 Letcani, 7
 Liviste (foșt Broscari), 115
 Lucăseava, 294
 Luduș, 207
 Luna, 206
 Luna de Jos, 190
 Lupești, 18 b
 Maglavit, 106
 Măcărăști, 295
 Malcoci, 296
 Măceșu de Jos, 97
 Măgureni, 35
 Mărcănești, 26
 Medjșoru Mare, 217
 Mehadia, 128
 Mercurea, 254
 Meșendorf, 239
 Mihăești, 75
 Miroslovesti, 9 a
 Mișca-Chișlaz, 177
 Mogoșani, 50
 Moigrad-Porolissum, 187
 Moldova Nouă, 123
 Moldova Veche 122
 Moroda, 172
 Muntenii de Jos 14 a
 Nădlac, 164
 Nicolint, 129
 Nireș, 197
 Nou-Boșia, 248
 Novaci, 42
 Obrijia Nouă, 69
 Obreja-Mihalț, 260
 Ocna de Jos, 215
 Ocna Sibiului, 253
 Otten-Bodoc, 224
 Oradea, 175
 Oravița, 132
 Orhei, 293
 Orheiul Vechi, 284
 Orlea, 66
 Orșova-Dierna, 119
 Osica de Sus, 78
 Ostroveni, 100
 Ostrovu Mare, 112
 Padea, 95
 Pasul Vilcan, 273
 Pănade, 257
 Peclia, 167
 Peșeni, 279
 Pererita, 274
 Pesc, 160
 Pescari, 121
 Petroman, 148
 Petroșeni, 272
 Piatra Neamț, 11
 Pietroșcie, 29
 Pietroși, 32
 Polana, 20
 Polenești, 15
 Pojejena, 124
 Poșești-Mihălești, 43
 Potelu, 38
 Prundu, 98
 Pustiniș, 150
 Putineii, 117
 Racovița-Mărgăritești, 79
 Rama, 139
 Răcărlu de Jos (Saldae), 88
 Răcășdia, 130
 Rădăuți, 1
 Răscruți, 200
 Recl, 223
 Redea, 70
 Reghin, 212
 Reșca 74
 Reșița, 136
 Reșiș, 242
 Ripiceni, 3 a
 Rm. Sărat, 25
 Rîureni, 84
 Rogova, 114
 Roșetii, 33
 Roșiori de Vede, 58
 Rupea-Fhogiz, 238
 Ruseani, 277
 Sacoșu Turcesc, 143
 Sarmizegetusa, 266
 Satchinez, 159
 Satu Mare-Secusigiu, 14
 Săcălas, 162
 Săcueni, 180
 Sălașu de Sus, 271
 Săliște (Cioara) 265
 Săpata de Jos, 54
 Sărata Monteoru, 28
 Scundu, 83
 Sebeș, 264
 Sfîntu Gheorghe, 227
 Sibiu, 251
 Sighișoara, 240
 Sinaudri, 157
 Siniob, 178
 Simartinu Sirbesc, 149
 Sînnicolau Mare, 161
 Sînpaul, 218
 Sînpetru German, 166
 Sîntana, 171
 Sîntandrei, 176
 Smultii, 21
 Socolovăț-Socol, 126
 Stănița, 10
 Stolcănesti, 76
 Suceava, 2
 Surdulești, 55
 Selca Mică, 246
 Sîmleu Silvaniei, 184
 Soars, 236
 Solmuseni, 189
 Sura Mare, 252
 Tamașfalău, 229
 Teaca, 195
 Temeleuți, 281
 Timișoara, 151
 Tirgoșu Vechi, 48
 Tirgu Ocna, 17
 Tîrnăveni, 210
 Troianul, 60
 Tulgheș (pasul), 221
 Turda-Potaleasa, 205
 Turnișor-Sibiu, 250
 Turnu Măgurele, 62
 Turnu Severin, 116
 Tusenad, 223
 Tașu, 196
 Udeni 56
 Ulmu, 34
 Ungurel, 255
 Unip, 144
 Valea Iul Mihail, 263
 Valea Strîmbă, 222
 Vădaș, 214
 Verbița, 108
 Vețel-Micia, 268
 Viespești, 75 a
 Viziru, 30
 Vîrticului, 22
 Volteș, 145
 Vorniceni, 283
 Zahanuș-Tirgoșu Vechi, 49
 Zîmnicea, 61

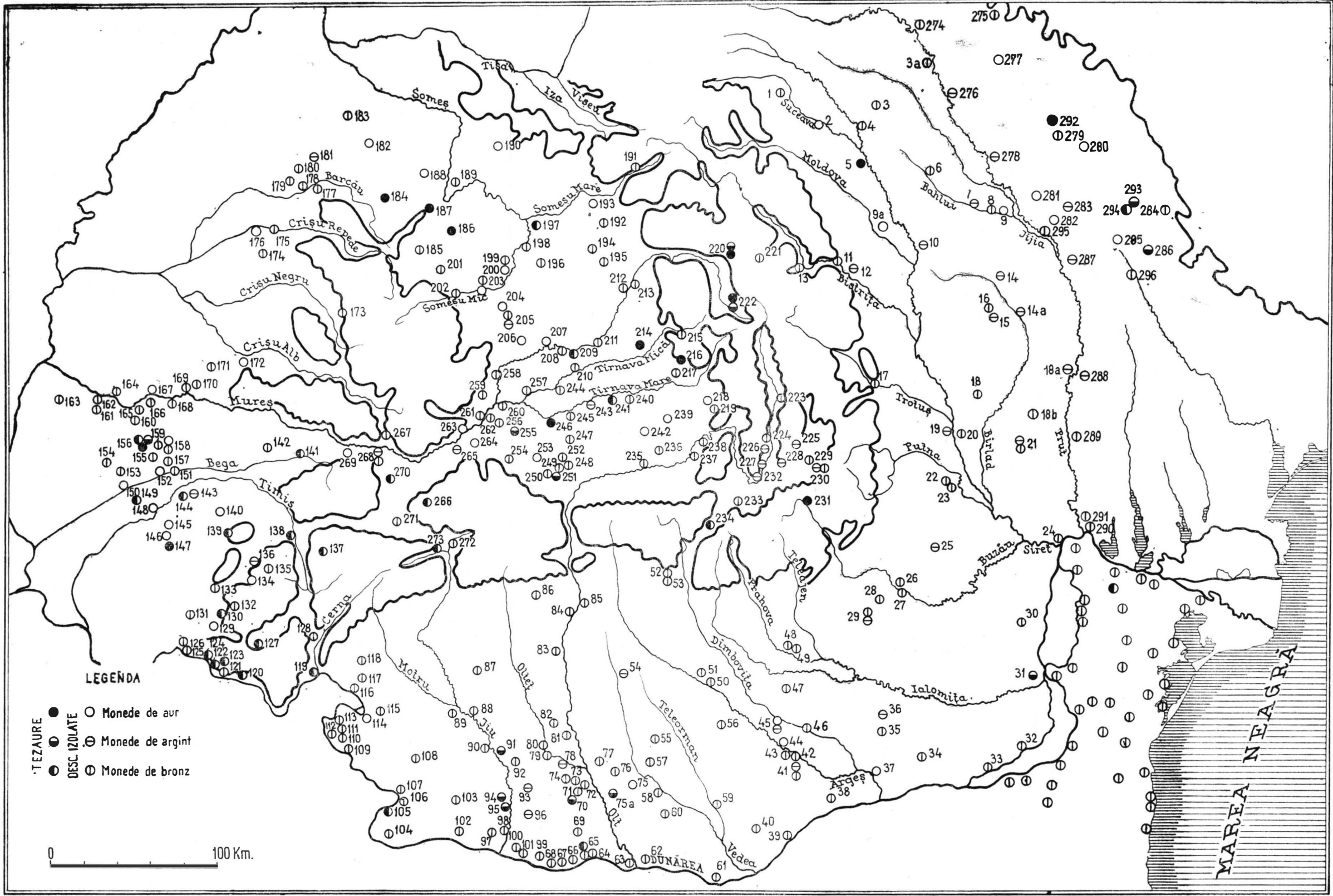

Fig. 1. Descoperirile monedelor romane post-laureliene în Dacia.

izolate apare simțitor sporit față de etapa anterioară și în raport cu cele găsite în celelalte părți mai îndepărtate ale Daciei. Toate aceste descoperiri vin să demonstreze o dată în plus, alături de celelalte dovezi arheologice, epigrafice și literare, o prezență romană activă în secolul al IV-lea e.n. în Banat și în partea de sud a Olteniei și chiar a Munteniei²⁵. Pentru Banat în mod special s-a făcut de curînd observația că o concentrare așa de mare de tezaure nu se cunoaște în nici o altă provincie a Imperiului roman²⁶ (fig. 1).

Nu este în intenția noastră să intrăm în discutarea unor aspecte ale circulației monetare din această zonă, unde este vorba de fapt de un teritoriu aparținînd imperiului. Numărul mare de monede și de tezaure, creșterea, descreșterea sau chiar întreruperea temporară a circulației, sînt fenomene specifice unei regiuni periferice a imperiului, unde se petrec atîtea frămîntări, evenimente și schimbări de situații datorită contactului direct cu atîtea populații, pregătite în orice moment să găsească breșe în sistemul de apărare romană și să profite din plin de pe urma acestora. Recucerirea și întărirea malului stîng al Dunării și crearea unui important front roman în această regiune, a contribuit în mod substanțial la procesul de pătrundere a monedelor romane spre nord și nord-est, în toate celelalte părți ale Daciei postaureliene. Pe bună dreptate, editorii celor trei tezaure din Banat remarcă că monedele din secolul al IV-lea descoperite în Transilvania provin din sectorul roman nord-dunărean. Acestea au pătruns în interiorul arcului intracarpatic venind fie din Banat pe valea Mureșului, fie din sudul Olteniei pe valea Oltului²⁷.

Ca o consecință a acestui impuls trebuie înțeleasă sporirea numărului monedelor romane pe întreg teritoriul daco-roman, începînd cu perioada de domnie a lui Constantin cel Mare. Dacă pentru etapa anterioară se înregistrau circa 60 descoperiri monetare în toată Dacia postaureliană, în perioada următoare, corespunzătoare fazei a doua (306—383), numărul se ridică la aproape 200 descoperiri. Desigur o astfel de diferență se explică și prin întinderea mai mare a acestei faze. Dar, chiar și în aceste condiții, apreciînd proporția în funcție de repartiția descoperirilor în timp, rămîne totuși o diferență destul de sensibilă între cele două perioade.

Paralel cu creșterea numărului descoperirilor se constată și o sporire a cantităților de monede pe împărați. Referindu-ne mai întîi la monedele de bronz găsite izolat se observă o creștere remarcabilă a lor pe vremea lui Constantin cel Mare, Constantin al II-lea și, mai ales, în timpul lui Constantius al II-lea. Ulterior, proporțiile sînt mai reduse, ceva mai ridicate menținîndu-se totuși în vremea împăraților Iulian, Valentinian I și Valens. Cît privește monedele de bronz provenind din tezaure, situația se prezintă ușor diferit. Pînă la Constantius al II-lea, numărul monedelor este relativ redus, pentru a marca în vremea acestuia o creștere cu totul deosebită. Cote ridicate se mențin și în vremea împăraților Constantius Gallus și Iulian. În legătură cu această situație nu trebuie să uităm că diferențele mari pe care le constatăm în raport cu emisiunile celorlalți

²⁵ D. Tudor, RTR, 11—12, 1941—1942, p. 146 și urm.; idem, *Historica*, 3, 1974, p. 93—110; Eug. Chirilă, N. Gudea și I. Stratan, *op. cit.*, p. 94—98.

²⁶ Eug. Chirilă, N. Gudea și I. Stratan, *op. cit.*, p. 94.

²⁷ *Ibidem*, p. 98.

împărați se datorează în cea mai mare parte numărului extrem de ridicat al emisiunilor celor trei împărați amintiți, în tezaurele din Banat.

Numărul mai mare al monedelor de bronz din această etapă, adică de la Constantin cel Mare și pînă la Gratian, își găsește, așa cum spuneam, explicația în revenirea stăpînirii romane pe malul stîng al Dunării și în interesul sporit pe care-l acordă imperiul acestei frontiere. Referitor însă la aprecierile făcute asupra revirimentului sesizat în circulația monetară din regiunile carpato-dunărene în cursul secolului al IV-lea, ținem să precizăm totuși că cifrele de care dispunem nu au o valoare absolută. Statistica întocmită de noi, cu cote foarte ridicate pentru această vreme, poate funcționa fără nici-o rezervă numai în cazul zonei cucerite de romani de-a lungul malului nordic al Dunării. Este suficient, credem, să amintim că majoritatea absolută a monedelor cunoscute de noi pentru această perioadă provin din centrele romane de pe malul stîng și din împrejurimile lor imediate, respectiv din sudul Olteniei și din Banat. Observația noastră are în vedere, atît tezaurele, cît și descoperirile izolate. Dacă am scădea din numărul monedelor lui Constantin cel Mare, Constantin al II-lea, Constantius al II-lea, Constans, Constantius Gallus etc., piesele descoperite la Celei, Orlea, Orșova, Pojejena și în alte localități din preajma Dunării, am putea remarca pentru fiecare din acești împărați, reduceri de la 2/3 pînă la 3/4 din totalul înregistrat în întreaga Dacie postaureliană. Aceasta nu înseamnă totuși că în vremea la care ne referim nu se înregistrează o creștere a circulației monetare în regiunile carpato-dunărene. Dimpotrivă, un astfel de reviriment este clar sesizabil, numai că el nu are dimensiunile celui care are loc în zona recucerită de romani.

Monedele de aur și argint, datînd din această a doua fază, deși mai numeroase decît în etapa precedentă, nu se dovedesc a fi prea frecvente. O astfel de observație este valabilă, atît pentru tezaure, cît și pentru descoperirile izolate. Emisiunile de aur, în multe din cazuri lipsesc complet, în altele, care sînt și cele mai frecvente, apar cîte una sau două pentru fiecare împărat și doar de la Valens și Gratian avem patru și respectiv șase monede de aur. Piesele de argint sînt și ele destul de rare, însă ceva mai numeroase decît cele de aur. Și de data aceasta avem de observat absențe la unii dintre împărați sau înregistrăm doar cîteva exemplare. Excepție fac împărații Constantius al II-lea, Valentinian I și Valens, care sînt reprezentați printr-un număr mai mare de monede de argint, nu numai în tezaure, ci și în descoperirile izolate. Trecerea în revistă a felului cum se repartizează monedele din descoperirile făcute în Dacia, de la Aurelian și pînă către sfîrșitul secolului al IV-lea, pe etape și pe împărați, este în măsură să ne furnizeze unele date importante în legătură cu realități istorice din regiunile carpato-dunărene, caracteristice vremurilor de după retragerea imperiului. Schimbările de natură politică și economică, ce au loc în cursul acestei perioade le găsim reflectate în mod fidel în procesul fluctuant al circulației monetare.

Apare oarecum greu de explicat faptul că, deși pentru epoca ce urmează abandonării Daciei și pînă la venirea hunilor, izvoarele scrise precum și cele arheologice a testă prezența goșilor în regiunile de azi ale Mol-

dovei, Munteniei și estul Transilvaniei²⁸, în circulația monetară nu se observă modificări deosebite. Se știe că odată cu primele lor pătrunderi în Moldova au loc îngropările de tezaur romane de la începutul secolului al III-lea e.n.²⁹ Treptat ei pun stăpânire pe teritoriile carpilor și preiau conducerea atacurilor împotriva Imperiului roman. Către sfârșitul secolului al III-lea pun bazele unei noi culturi, care se dezvoltă și se extinde în secolul al IV-lea e.n. După înfringerea lor de către Constantin cel Mare în anul 332 devin *foederati* ai imperiului și nu se vor mai ridica împotriva romanilor pînă în vremea lui Valens³⁰. Era de așteptat ca, atît de pe urma deselor jafuri în imperiu, ca și de pe urma statutului lor de *foederati*, să întîlnim în regiunile controlate de ei, în special în Muntenia și Moldova, în zonele învecinate granițelor imperiului, un număr însemnat de monede, mai ales emisiuni din metal prețios, fie ca descoperiri izolate, fie ca tezaur. Cercetările și descoperirile efectuate pînă acum pe întreaga arie a culturii Sîna de Mureș—Cerneahov nu au satisfăcut decît în mică măsură asemenea așteptări. Din numeroasele necropole săpate în ultimele două decenii în țara noastră, ca și din unele așezări de tip Sîntana de Mureș—Cerneahov au ieșit la iveală: o monedă de bronz și două *siliquae*, la Poienești³¹, acestea din urmă găsite la suprafața terenului și nu în morminte; o *siliqua* și o piesă de bronz de la Constantius, găsite în necropola de la Letcani³² (jud. Iași); o monedă de argint de la Constantin cel Mare, în așezarea de tip Poienești de la Stănița³³ (jud. Neamț); o altă piesă de argint de la Constantius al II-lea, în așezarea de tip Sîntana de Mureș de la Izvoare³⁴ (jud. Neamț), la care se mai adaugă o monedă de la Constantin cel Mare dintr-o așezare similară de la Vîrțișcoi³⁵ (jud. Vrancea) și o imitație de AR Constantius al II-lea, în necropola de la Bogdănești³⁶ (jud. Vaslui).

În necropolele de același tip din Muntenia, monedele din secolul al IV-lea apar cu totul sporadic. Din rîndul acestora se cunosc pînă acum: 1 AE epoca constantiniană și 1 AE Julian de la Mogoșani³⁷; 1 AE Constantius, într-un mormînt de incinerare de la Roșiorii de Vede³⁸ și 1 AE Honorius în necropola de la Tîrșor³⁹. Tot în acest din urmă cimitir s-au mai găsit trei denari din secolul al II-lea și o monedă de bronz de la Septimiu Sever. În celelalte necropole, din aceeași regiune, de la Spantov

²⁸ Kovács István, *DoljCluj*, 3, 1912, p. 250—367 și *DoljCluj*, 6, 1915, p. 278—299, 317—325; Gh. Diaconu, *Tîrșor. Necropola din secolele III-IV e.n.*, București, 1965; B. Mitrea și C. Preda, *op. cit.*, *passim*.

²⁹ B. Mitrea, *MemAntiq*, 2, 1970, p. 262; V. Mihăilescu-Bîrliba, *MemAntiq*, 2, 1970, p. 281—341.

³⁰ Ammianus Marcellinus, *Bellum Gothicum*, V, 1—6; cf. și B. Mitrea și C. Preda, *op. cit.*, p. 154—158.

³¹ R. Vulpe, *Materiale*, 1, 1953, p. 309; V. Mihăilescu-Bîrliba, *MemAntiq*, 2, 1970, p. 331.

³² Cătălina Bloșiu, *ArhMold*, 8, 1975, p. 214.

³³ V. Mihăilescu-Bîrliba, *op. cit.*, p. 330.

³⁴ R. Vulpe, *Izvoare*, București, 1957, p. 316; I. Ioniță, *ArhMold*, 4, 1966, p. 209.

³⁵ Gr. Ionescu, *Arta și arheologia*, 2, 1929, 3, p. 13—21; R. Vulpe, *Materiale*, 1, 1953, p. 499, n. 119.

³⁶ Informație de la V. Palade de la Muzeul din Birlad.

³⁷ Gh. Diaconu, *Mogoșani, Necropola din secolul al IV-lea e.n.*, Tîrșoviște, 1970, p. 32.

³⁸ B. Mitrea, *SCIV*, 16, 1965, 3, p. 615—616.

³⁹ Gh. Diaconu, *Tîrșor. Necropola din secolele III-IV e.n.*, 1965, p. 100.

Izvoru, Independența, Andolina, Vlad Țepeș, Olteni⁴⁰ etc., cele mai multe apropiate de linia Dunării, nu s-a descoperit nici un fel de monedă romană.

Este probabil, fără a fi însă și obligatoriu, că monedele de argint din vremea lui Constantius al II-lea, Iulian și Valens, un număr de aproximativ 15 exemplare, descoperite izolat în cuprinsul ariei de răspîndire a culturii Sintana de Mureș—Cerneahov, să nu fie străine de purtătorii acestui complex cultural. În aceeași categorie s-ar putea integra, eventual, și tezaurul de la Gura Ialomiței cu monede de argint de la Valentinian I și Valens.

Chiar și în ipoteza că această ultimă grupă de monede se leagă de aceiași purtători ai culturii Sintana de Mureș—Cerneahov, cantitativ, descoperirile tot n-ar fi pe măsura așteptărilor, dacă avem în vedere aria mare de răspîndire, numărul foarte ridicat al vestigiilor arheologice și natura raporturilor acestora cu imperiul. Privind în ansamblu procesul de circulație din secolul al IV-lea e.n., în cadrul ariei de răspîndire a culturii Sintana de Mureș—Cerneahov, nu este de făcut nici o remarcă cu totul specială, în afară, poate, de o oarecare frecvență în morminte a monedelor de argint de la Constantius al II-lea. Ar fi deci de apreciat că avem de-a face doar cu o circulație simplă, obișnuită, în care nu intervin elemente demne de înregistrat. Dacă am judeca după aspectul oferit de circulația monetară din această arie culturală, am putea trage concluzia că între populația locală daco-romană și cea de neam germanic, în speță gotică, se stabiliseră în cursul secolului al IV-lea relații de conviețuire de o anumită stabilitate. Am avea astfel și pe linia descoperirilor monetare, dovada făcută pe calea cercetărilor arheologice, că în rîndul purtătorilor culturii Sintana de Mureș—Cerneahov se află neîndoios o componentă etnică locală importantă carpică și daco-romană, componentă care a contribuit din plin la formarea unui asemenea complex cultural⁴⁰.

În legătură cu prezența etnică locală printre făuritorii și purtătorii acestei vaste culturi ar fi de avut în vedere și monedele romane din secolele II—III găsite în necropola de la Tîrșor⁴¹. Descoperirea a două dintre ele, una sub bărbie și alta aproape de lobul urechii, căzute foarte probabil din gură, ne amintește de o practică funerară binecunoscută și răspîndită la romani. În același timp, tăierea a două dintre ele, perforarea unei a treia și tocirea lor accentuată ne dau dreptul să apreciem că deținătorii acestor monede puteau foarte bine să fie elemente etnice autohtone daco-romane, care intraseră în posesia pieselor respective prin intermediul generațiilor anterioare, probabil locuitori din zona castrului roman din vecinătate.

Ultima etapă a circulației monetare din Dacia postaugustină coincide în principal cu ultimele două decenii ale secolului al IV-lea și mai ales cu prima jumătate a secolului al V-lea. Numărul descoperirilor, ca și al monedelor este mult mai redus față de cel înregistrat pentru faza anterioară. Se cunosc pînă în prezent peste 50 descoperiri monetare din această vreme, adică de patru ori mai puține decît în etapa precedentă. Începînd cu domnia lui Valentinian al II-lea asistăm la o diminuare evidentă a

⁴⁰ B. Mitrea și C. Preda, *Necropole din secolul al IV-lea e.n. în Muntenia*, 1966.

⁴¹ Gh. Diaconu, *Dacia*, N.S., 8, 1964, p. 195—210; B. Mitrea și C. Preda, *Dacia*, N.S., 8, 1964, p. 211—237; D. Protase, *Riturile funerare la daci și daco-romani*, București, 1971, p. 160, 163—171.

numărului monedelor. Emisiunile de argint sînt total inexistente, atît în tezaure, cît și în descoperirile izolate. În schimb piesele de aur, chiar dacă nu se dovedesc a fi prea frecvente, ajung în unele cazuri la cifre relativ ridicate. Cele mai multe monede de aur, 14 piese din descoperiri izolate și alte 24 din tezaure, datează din timpul domniei lui Theodosius al II-lea. Emisiunile de aur ale acestuia, descoperite în cuprinsul fostului teritoriu al Daciei, cantitativ sînt mult superioare cifrelor atinse de monedele de aur ale celorlalți împărați de după Aurelian.

În rîndul monedelor de bronz, chiar dacă nu survin schimbări esențiale, se poate vorbi totuși de o anumită reducere a lor. Unele cote ridicate se mențin la descoperirile izolate din vremea împăraților Theodosius I, Honorius și Arcadius. Monedele din tezaure sînt ca și inexistente, dacă eliminăm din acest calcul piesele din cele cinci depozite de la Celei, de unde provin aproape exclusiv emisiunile lui Valentinian al II-lea, Theodosius I, Honorius, Arcadius și Theodosius al II-lea⁴².

În a doua jumătate a secolului al V-lea, imediat după Theodosius al II-lea, circulația monetară în spațiul carpto-dunărean este cu totul sporadică. Cele cîteva monede aproape exclusiv din aur, provin din tezaure constituite în etapa următoare. O asemenea situație, ca dealtfel schimbările survenite în întreg procesul de circulație din secolul al V-lea, se datorează după cum vom vedea ceva mai departe, pe de o parte evenimentelor pricinuite de huni, iar pe de alta crizei economice și politice a imperiului din ultimul său veac de existență.

În ultimul sfert al secolului al IV-lea au loc evenimente deosebit de însemnate, care se soldează cu dislocări masive de populații și cu dispariția culturii Sîntana de Mureș—Cerneahov. Neamurile hunice, sub presiunea cărora goții sînt nevoiți să treacă Dunărea în imperiu, pătrund și în regiunile Daciei postaureliene, stabilindu-și în cele din urmă, centrul puterii lor, în cîmpia Tisei și a Dunării. Năvala hunică va aduce prejudicii serioase în viața economică și socială a populației locale daco-romane. Unele urmări ale acestor evenimente le vom găsi reflectate, nu numai în situația arheologică, ci și în cea monetară. După toate probabilitățile, sub imperiul acestor mișcări și deplasări de populații are loc ascunderea tezaurilor de la Pietroasa⁴³ (jud. Buzău), Crasna (jud. Covasna), Valea Strîmbă⁴⁴ (jud. Harghita), Gura Ialomiței⁴⁵ și Viespești⁴⁶ (jud. Olt). La Sucidava, una din cetățile romane supuse la grele încercări, circulația monetară cunoaște nu numai momente de regres, ci și unele scurte întreruperi pricinuite de loviturile hunilor sau de trecerile acestora la sud de Dunăre⁴⁷.

⁴² A se vedea bibl. de la n. 21.

⁴³ I. Nestor, *Istoria României*, I, 1960, p. 698—699; Ecat. Vulpe, *Tezaurul de la Pietroasa*, București, 1967, p. 49—53; pentru o datare mai tîrzie, vezi părerea lui K. Horedt, *ActaMN*, 6, 1969, p. 549—551.

⁴⁴ Pentru cauzele îngropării acestor tezaure a se vedea I. Nestor, *op. cit.*; bibl. generală la catalogul descoperirilor, la fiecare localitate în parte.

⁴⁵ I. Mititelu, *SCN*, 1, 1957, p. 133—147.

⁴⁶ Constanța Știrbu, comunicare la Sesiunea Muzeului de istorie R.S.R., 13—14 dec. 1974.

⁴⁷ Gh. Poenaru Bordea, *Dacia*, N.S., 14, 1970, p. 290—295.

Analizînd situația descoperirilor din perioada Valentinian al II-lea — Theodosius al II-lea a reieșit că, deși în această etapă asistăm la o scădere a numărului monedelor de bronz și la absența totală a emisiunilor de argint, monedele de aur cunosc o oarecare creștere în raport cu întreaga epocă postaugustiniană, de la Diocletian și pînă la Gratian. În mod deosebit emisiunile de aur sînt mai frecvente în vremea lui Theodosius al II-lea și parțial în vremea lui Valentinian al III-lea. Avem în vedere, desigur, în primul rînd descoperirile izolate și numai în al doilea rînd pe cele din tezaurele cu date de îngropare anterioare mijlocului secolului al V-lea e.n. Majoritatea monedelor provin din descoperiri făcute în Transilvania și Banat și doar cîteva sînt semnlate în Muntenia și Moldova.

Se apreciază în general că monedele de aur descoperite în țara noastră, ca și cele din cîmpia Tisei, se leagă de prezența hunilor în aceste regiuni⁴⁸. Un asemenea punct de vedere pornește fără îndoială de la unele realități istorice, ce decurg din datele oferite de izvoarele scrise și arheologice, care-i prezintă pe huni ca pe niște stăpîni absoluți și puternici în regiunile Dunării și ale Tisei. Imperiul este nevoit adesea să plătească acestora sume importante de bani, în schimbul cărora încearcă să-și asigure liniștea și stabilitatea la graniță.

Cu toate că se degajă impresia că ne aflăm în fața unei situații relativ clare nu putem, așa cum s-a mai făcut de altfel în ultima vreme, să acceptăm fără rezerve un asemenea punct de vedere. De pildă, cu greu am putea pune pe seama hunilor monedele de aur din prima jumătate a secolului al V-lea, găsite în tezaure, în asocieri cu monede de la sfîrșitul secolului al V-lea sau din cel de-al VI-lea. Este posibil ca aceste monede să fi ajuns mai tîrziu în stînga Dunării față de data lor de emisie. În plus, la descoperirile din Dacia se observă că majoritatea monedelor de aur sînt relativ tîrzii, apropiindu-se mult de mijlocul secolului al V-lea. În același timp, tot la descoperirile din Dacia postaugustiniană se remarcă faptul că, în timp ce din regiunile extracarpatiche, respectiv din Cîmpia Dunării și din Moldova, de unde provin principalele descoperiri arheologice de caracter hunic⁴⁹, nu se cunosc decît trei piese de aur găsite izolat, toate celelalte au fost descoperite în Transilvania și Banat. Datele acestea ne oferă deci elemente suplimentare, care să justifice rezervele ce trebuie păstrate în ceea ce privește punerea pe seama neamurilor hunice, a tuturor monedelor de aur de la Valentinian al III-lea și Theodosius al II-lea. Rămîne oricum deschisă posibilitatea ca unele dintre acestea, poate chiar o parte apreciabilă, să fi venit ulterior căderii puterii și stăpînirii hunilor în regiunile carpato-dunărene.

În prima parte a prezentării și discuțiilor noastre ne-am oprit mai puțin asupra raportului dintre circulația monetară romană după anul 271 în regiunile carpato-dunărene și problema continuității populației daco-romane pe întreg cuprinsul Daciei postaugustiniene. În această privință

⁴⁸ Const. Moisil, ARBSH, 11, 1924, p. 208; Birone Sey Katalin, FoliaArch, 19, 1968, p. 99—103; E.A. Thompson, *A History of Attila and the Huns*, Oxford 1948, p. 174; cf. și Gh. Poenaru Bordea, *op. cit.*, p. 290—295; G. Wirth, ByzZ, 60, 1967, 1, p. 41—61.

⁴⁹ C.S. Nicolăescu-Plopșor, Germania, 17, 1933, p. 272—277; I. Nestor, C.S. Nicolăescu-Plopșor, Germania, 21, 1937, p. 178—182; *Istoria României*, 1, 1960, p. 654—704; B. Mitrea și N. Angheliescu, SCIV, 11, 1960, 1, p. 154—157; Vl. Dumitrescu, SCIV, 12, 1961, 1, p. 55—61; S. Dolinescu-Ferche, SCIV, 14, 1963, 1, p. 183—188.

s-a încercat nu o dată să se scoată în evidență contribuția importantă pe care o pot aduce monedele pentru dovedirea continuității daco-romane. S-a pus accentul pe unele aspecte oferite de descoperirile monetare din fostul teritoriu al provinciei Dacia. Sesizate de mai multă vreme, aceste particularități au fost readuse în discuție pe baza unui volum sporit de documente. Este vorba pe de o parte de tezaurele în care se întâlnesc la un loc monede din secolele V—VI e.n., iar pe de altă parte, de prezența unor monede din secolul al IV-lea e. n. în așezări și centre romane din secolele II—III e.n. La acestea se adaugă desigur și datele oferite de descoperirile monetare izolate de bronz, care, prin natura lor, indică un schimb permanent și de tradiție.

Pornind de la analiza descoperirilor monetare romane târzii din perioada imediat următoare părăsirii Daciei, M. Macrea observa, cu aproape patru decenii în urmă, unele particularități ale circulației monetare din fosta provincie romană, ce s-au arătat a avea o valoare documentară de o deosebită însemnătate pentru dovedirea continuității. După ce remarcă o restrângere a procesului de circulație din perioada menționată, regretatul istoric clujean pune în discuție atribuirea etnică a citorva tezaure din Transilvania și Banat, în care se întâlnesc monede din secolele II—IV e.n. După opinia sa, aceste tezaure nu puteau să aparțină decît unor indivizi din rîndul populației daco-romane rămasă pe loc după retragerea aureliană la sud de Dunăre⁵⁰.

Aceeași idee este reluată și dezvoltată de D. Protase, mai întîi în studiul său asupra tezaurului de la Nireș⁵¹ și apoi în lucrarea sa dedicată problemei continuității în Dacia, unde folosește din plin izvoarele numismatice. Referindu-se în mod special la tezaurele de la Hunedoara, Pasul Vilcan, Reghin?, Nireș, Orșova și Borlova, în care se întâlnesc monede din secolele II—IV e.n., în ciuda hiatusurilor constatate, autorul afirmă că aceste depozite au fost constituite în epoca romană a Daciei și continuuate apoi, după anul 271, cu monede de bronz din epoca constantiniană. În consecință, opinează același cercetător, „posesorii succesivi ai unor atare averi bănești, transmise din generație în generație în sinul aceleiași familii sau populații, nu puteau fi decît elemente autohtone, oameni care au trăit în Dacia romană și au rămas pe loc după retragerea aureliană”⁵².

Legarea în mod nemijlocit a unor astfel de tezaure de populația daco-romană, care nu și-a părăsit vatra odată cu administrația romană, rămîne, fără îndoială, o interpretare logică și demnă de luat în considerație. Trebuie ținut seama totuși și de faptul că felul în care sînt alcătuite aceste depozite monetare, chiar dacă nu lasă loc unei alte alternative, intreruperile destul de mari în procesul acumulării ne îndeamnă totuși la unele reflecții. Unele din rezervele formulate în această privință de K. Horedt, care îmbrățișează dealfel concluzia în forma ei generală⁵³, par să fie îndreptățite. În ciuda dificultăților întîmpinate în studierea și analiza tezaurilor menționate, chiar eliminînd din acest fond documentar

⁵⁰ M. Macrea, AISC, 3, 1936—1940, p. 300—302.

⁵¹ D. Protase, SCN, 1, 1957, p. 149—169.

⁵² Idem, *Problema continuității...*, p. 197—198; idem, Dacia, N.S., 8, 1964, p. 186—193.

⁵³ K. Horedt, *Contribuții...*, p. 13—14.

depozitele de la Orșova, situate în zona recucerită de romani, considerăm că interpretarea dată acestor documente numismatice este valabilă în liniile sale generale și că putem opera cu ea ca argument important în dovedirea continuității daco-romane.

Urmărind descoperirile monetare izolate din cuprinsul fostei provincii Dacia s-a constatat că cele mai multe dintre acestea provin din zona centrelor militare și așezări romane sau din preajma lor. Sînt menționate în acest sens aproape toate castrele romane din fosta provincie, precum și o serie de așezări civile din vecinătatea castrelor sau din mediul rural. Ceea ce interesează în primul rînd aici sînt, nu atît descoperirile monetare din punctele aflate în cuprinsul zonei recucerite de romani în stînga Dunării, cu principalele ei capete de pod, de pe malul nordic al fluviului, cît mai ales cele făcute în centrele care se situează în afara teritoriului reocupat în vremea lui Constantin cel Mare. Din rîndul acestora se remarcă în mod deosebit descoperirile de la Alba Iulia⁵⁴ (Apulum), Turda⁵⁵ (Poti-issa), Cluj-Napoca⁵⁶ (Napoca), Moigrad⁵⁷ (Porolissum), Sarmizegetusa⁵⁸, Hoghiz⁵⁹, Gherla⁶⁰ etc., unde nu numai numărul monedelor se dovedește a fi mai mare, ci seria lor cunoaște o înlănțuire ce se poate urmări din perioada cuceririi și pînă către mijlocul secolului al V-lea. În aceeași ordine de idei ne apar ca deosebit de semnificative, chiar dacă nu este vorba decît de piese izolate, și monedele apărute în zona unor castre din afara provinciei, ca în cele de la Jidava⁶¹, Săpata de Jos⁶², Tîrșor⁶³, Pietroasele⁶⁴ și Bărboși⁶⁵.

Alături de categoria de tezaure cu monede din secolele II-IV, despre carea fost vorba mai sus, descoperirile monetare din centrele militare și așezările urbane și rurale ale fostei provincii romane pot constitui un al doilea argument numismatic, poate cel mai semnificativ, în dovedirea continuității. Sesizată și pusă în circuit științific pentru prima dată de M. Macrea⁶⁶, reluată apoi de K. Horedt⁶⁷ și D. Protase⁶⁸ într-un context numismatic mai larg, această constatare, în lumina cunoașterii descoperirilor monetare din întreaga Dacie postaureliană, capătă un plus de valoare și contururi din ce în ce mai precise. Prezența unui număr însemnat de monede de bronz pe locul vechilor așezări și castre romane,

⁵⁴ I. Winkler, *ActaMN*, 2, 1965, p. 217—253.

⁵⁵ K. Horedt, *op. cit.*, 38—40; D. Protase, *Problema continuității...*, p. 170.

⁵⁶ M. Macrea, *op. cit.*, p. 300; K. Horedt, *op. cit.*, p. 39; I. Mitrofan, *ActaMN*, 1 1964, p. 205—206; D. Radu, *ActaMN*, 4, 1967, p. 495—497.

⁵⁷ M. Macrea, *op. cit.*, p. 300; I. Winkler, *ActaMN*, 1, 1964, p. 217—218; D. Protase, *op. cit.*, p. 168.

⁵⁸ K. Horedt, *op. cit.*, p. 36; D. Protase, *op. cit.*, p. 168.

⁵⁹ *Ibidem*, p. 32 și respectiv p. 165.

⁶⁰ D. Protase, *op. cit.*, p. 165.

⁶¹ D. Tudor, *OR*², 1958, p. 239.

⁶² B. Mitrea, *SCIV*, 11, 1960, 1, p. 192.

⁶³ Gh. Diaconu, *Tîrșor...*, 1965, p. 100.

⁶⁴ B. Mitrea, *SCIV*, 19, 1968, 1, p. 179 și informație Gh. Diaconu, ca rezultat al săpăturilor din 1973—1974.

⁶⁵ D. Popescu, *Dacia*, N.S., 11, 1967, p. 366; B. Mitrea, *Dacia*, N.S., 12, 1968, p. 452.

⁶⁶ M. Macrea, *AISC*, 3, 1936—1940, p. 301—302.

⁶⁷ K. Horedt, *Contribuții...*, p. 14—15.

⁶⁸ D. Protase, *Problema continuității...*, p. 195 și urm.

care cunosc, în anumite cazuri, o suită cronologică destul de strînsă, nu poate fi pusă decît în legătură cu persistența unor elemente autohtone daco-romane. Ar fi și greu de pus pe seama altei populații întreaga serie de monede de bronz ce se succed, doar cu oarecare întreruperi, de la Aurelian și pînă către sfîrșitul secolului al IV-lea. O astfel de eventualitate se exclude cu totul, dacă avem în vedere faptul că în complexele culturale de tip Sintana de Mureș—Cerneahov monedele nu se găsesc decît cu totul sporadic, iar atunci cînd se întîlnesc, cel puțin unele dintre ele pot fi atribuite componentei etnice locale carpo—daco-romane din rîndul purtătorilor acestei culturi. Reamintim în acest sens situația de la Tîrșor, unde au apărut monede de argint din secolul al II-lea e.n., în morminte de tip Cerneahov, așezate probabil, în momentul înhumării, în gura mortului, după cunoscutul obicei practicat de romani.

Materialul numismatic de care dispunem pînă în prezent, așa cum ni se înfățișează el din descoperirile monetare adunate în studiul de față, este în măsură să facă dovada sigură a continuității populației daco-romane de la data retragerii aureliene și pînă către mijlocul secolului al V-lea. Există suficiente motive să apreciem că descoperirile monetare izolate de bronz se înfrățesc neîndoios cu populația locală daco-romană. Un schimb cu monedă măruntă de bronz, făcut în mod aproape curent și pe aproape întreg teritoriul Daciei, cu o trecere modificată, dar neîntreruptă, de la condițiile create de administrația romană, la acelea impuse de retragere, nu poate fi atribuit decît uneia și aceleiași populații stabile, purtătoare și păstrătoare a tradițiilor moștenite din veacurile anterioare. Aceleași descoperiri monetare izolate de bronz indică cu suficientă claritate că posesorii și mînuitorii acestora făceau parte din sinul unei populații obișnuite și cunoscătoare a avantajelor schimbului monetar, ce se afla într-un contact strîns și permanent cu lumea romană din zona Dunării. În aceste raporturi un loc important trebuie să-l fi deținut afinitățile, legăturile de natură etnică dintre cele două populații. N-ar fi deloc exclus, ca prin acțiunea de recucerire a unei părți din teritoriul nord-dunărean, imperialii să fi urmărit nu numai întărirea frontierei, pe care o puteau realiza mai ușor pe linia strictă a celor două maluri ale fluviului, ci și o apropiere efectivă de cei pe care fuseseră nevoiți să-i părăsească altădată. În acest fel, romanitatea din stînga Dunării ne apare mult mai puternică și mai unitară, atît pe plan cultural, cît și pe plan spiritual. Dovada o fac numeroasele descoperiri monetare răspîndite pe întreg cuprinsul Daciei post-aureliane, ce vin să se adauge datelor arheologice cunoscute⁶⁹, care se

⁶⁹ C. Daicoviciu, AISC, 3, 1936—1940, p. 200—270; idem, ForschVolkLandeskunde, 10, 1967, 2, p. 5—11; idem, Apulum, 7, 1968, p. 261—274; R. Vulpe, Dacia, N.S., 5, 1961, p. 389 și urm.; M. Comșa, Dacia, N.S., 9, 1965, p. 283—298; I. Pop, *Culegere de studii și cercetări*, Brașov, 1967, p. 93—114; Dionisie Radu, ActaMN, 8, 1971, p. 483—497; D. Protase, *Problema continuității...*, 1966; idem, *Riturile funerare la daci și daco-romani*, București, 1971; Eug. Zaharia, Dacia, N.S., 15, 1971, p. 269—287; Ligia Birzu, *Continuitatea populației autohtone în Transilvania în secolele IV—V*, București, 1973; Suzana Dolinescu-Ferche, *Așezări din secolele III și VI e.n. în sud-vestul Munteniei. Cercetările de la Dulceanca*, București, 1974; D. Tudor, SCIV, 9, 1958, 2, p. 373—379; 11, 1960, 2, p. 335—359; idem, Apulum, 12, 1974, p. 111 și urm.; idem, *Historica*, 3, 1974, p. 93—110.

pot întregi acum cu recente descoperiri din castrul de la Pietroasele ⁷⁰ și cripta de la Galați, datînd din secolul al IV-lea e.n.⁷¹.

Concluziile noastre cu privire la dovedirea persistenței populației daco-romane pe baza circulației monetare romane au în vedere perioada de timp cuprinsă între data părăsirii provinciei Dacia și sfîrșitul secolului al IV-lea. În acest interval de timp circulația monetară nu suferă nici o modificare esențială. Firul, s-ar putea spune, neîntrerupt al acesteia, cu o mai mare intensitate în secolul al IV-lea, poate fi socotit încă un argument convingător în favoarea continuității. Pentru perioada imediat următoare, s-a văzut că de la sfîrșitul secolului al IV-lea și pînă către mijlocul secolului următor, numărul monedelor aflate în circulație în Dacia postaugustiniană scade simțitor, cu excepția emisiunilor de aur care cunosc o oarecare creștere. Datele oferite de descoperirile monetare pentru această perioadă nu se mai dovedesc singure a fi suficiente în identificarea elementului etnic autohton. Rămîne să adăugăm pe cele arheologice și să presupunem că cel puțin o parte din monedele de bronz descoperite izolat, care aparțin acestei perioade tulburate de năvala hunilor, au venit în stînga Dunării ca urmare a legăturilor tradiționale dintre imperiu și populația daco-romană. Ar fi mult mai greu de pus aceste monede pe seama hunilor, dacă avem în vedere că ne aflăm în fața unor emisiuni de bronz ce provin din descoperiri izolate, răspîndite pe aproape întreg teritoriul fostei Dacii. În sprijinul unei atare interpretări poate fi invocată chiar natura raporturilor dintre imperiu și neamurile hunice. De pe urma jafurilor sau a unor sume de bani primite de huni din partea imperiului era de așteptat să întîlnim, nu o monedă mărunță, dispersată, ci tezaure și monede din metal prețios. În consecință, descoperirile monetare din această etapă, așa cum ni se înfățișează, oferă temeuri, în virtutea cărora să putem întrevădea printre purtătorii și minutorii monedelor de bronz, în primul rînd pe localnicii daco-romani, adică acea populație stabilă, producătoare de bunuri, care continuă să păstreze relațiile tradiționale cu lumea romană.

După cum spuneam ceva mai sus, în a doua jumătate a secolului al V-lea e.n., deci după Theodosius al II-lea și pînă la reforma lui Anastasius, nu mai putem vorbi de o circulație monetară curentă în regiunile carpato-dunărene. Fără nici o îndoială, absența descoperirilor monetare din această perioadă nu are nici o legătură cu persistența reală a populației locale daco-romane din spațiul carpato-dunărean. De data aceasta, cauzele încetării pătrunderii și circulației monetare la nord de Dunăre trebuie căutate în interiorul Imperiului roman. Măcinat de frecvențele lovituri și incursiuni ale populațiilor în migrație, în special ale neamurilor germanice și cele ale hunilor, imperiul se afla nu numai într-o criză generală economică și monetară, ci și într-o situație politică dintre cele mai grave. În anul 395 se petrecea împărțirea imperiului, iar în 476 avea să aibă loc căderea Romei și cu aceasta lua sfîrșit, Imperiul de apus. Aceste momente

⁷⁰ În cursul anilor 1973—1975 s-au efectuat săpături arheologice la Pietroasele, sub conducerea lui Gh. Diaconu, cu care prilej au fost scoase la iveală dovezi privind datarea castrului roman în cursul sec. IV e.n.

⁷¹ În decembrie 1974 s-a descoperit la Galați o criptă romană din sec. IV e.n. O comunicare în acest sens a fost prezentată de M. Brudiu, la Institutul de arheologie.

de răscruce din viața Imperiului roman, cu toate evenimentele cese succed pe parcursul întregului secol al V-lea, își găsesc o reflectare directă și în circulația monetară, unde se remarcă apariția unor fenomene noi.

În această perioadă de timp asistăm la dezorganizarea și desființarea unor ateliere monetare și la reducerea simțitoare a emisiunilor și a circulației monetare ⁷². Schimbul în natură reintră aproape pe deplin în drepturile sale, creînd astfel terenul propice apariției relațiilor de producție prefeudale ⁷³. În astfel de condiții este lesne de înțeles raritatea sau chiar absența monedei romane din a doua jumătate a secolului al V-lea în regiunile carpato-dunărene. Rezultă, deci, că acest fenomen, determinat de criza monetară a imperiului, nu se leagă sub nici o formă de elementul de continuitate daco-roman. Că este așa, ne-o dovedește faptul că odată cu reorganizarea Imperiului bizantin și cu reforma monetară din vremea lui Anastasius, îi vom regăsi pe aceiași daco-romani în relații culturale și de schimb cu lumea bizantină ⁷⁴.

DESCOPERIRILE MONETARE *

Aghireșu (jud. Cluj)

În așezarea romană rurală s-a găsit cite o monedă de bronz de la *Probus* și *Iulian Filozoful*⁷⁵.

Aiton (jud. Cluj)

Din localitate provine un solidus de la *Theodosius al II-lea*⁷⁶.

Aiud (jud. Alba)

O monedă de bronz de la *Crispus* a fost donată Muzeului din Cluj⁷⁷ în 1902 (inv. vol. II, p. 47, nr. 29). Tot de aici provin și trei monede de bronz de la *Aurelian*⁷⁸.

Alba Iulia (*Apulum*)

Din datele de care dispunem rezultă că de la Alba Iulia⁷⁹ provin următoarele monede: 1 AE *Diocletian*, 1 AE *Constantius Clorus*, 1 AE *Galeriu Maximian*, 2 AE *Crispus*, 2 AE *Licinius*, 8 AE *Constantin cel Mare*, 6 AE *Constantin al II-lea*, 12 AE *Constantius II*, 4 AE *Constans*, 1 AE *Constantius Gallus*, 1 AE *Iulianus*, 3 AE *Valentinian I*, 1 AE *Valens*, 1 AE *Gralian* și 1 AE *Valentinian al II-lea*.

Alimănești, com. Izvoarele (jud. Olt)

Într-o colecție particulară se află o monedă de la *Maximian Herculius*, găsită la Alimănești⁸⁰.

* Localitățile cu descoperirile monetare din această perioadă făcute în Dobrogea, care sînt mult mai numeroase, nu figurează în catalog deoarece la vremea respectivă Dobrogea făcea parte din Imperiul roman și ca atare nu intră în subiectul prezentului studiu.

⁷² A.H.M. Jones, *The Economic History Review*, 5, 1950; idem, *The Later Roman Empire*, 284—602. A *Social, Economic and Administrative, Survey*, Oxford, 1964; H.L. Adelson, G.L. Kustas, *Muzeum Notes*, 9, 1960; p. 139—188; idem, *Numismatic Notes and Monographs*, 148, 1962; M. Alföldi, *JNG*, 13, 1963, p. 73—104; Gh. Poenaru Bordea, *Dacia*, N.S., 14, 1970, p. 272—273; J.P.C. Kent, B. Overbeck și A.U. Stoylow, *Die römische Münze*, München, 1973, p. 68—76.

⁷³ Em. Condurachi, *Balcania*, 7, 1944, 1, p. 23—34; idem, *AUB*, 9, 1957, p. 15—26.

⁷⁴ C. Preda, *SCIV*, 23, 1972, 3, p. 375—415.

⁷⁵ M. Macrea, *AISC*, 3, 1936—1940, p. 300; K. Horedt, *Contribuții...*, p. 27; D. Protase, *Problema continuității...*, p. 160.

⁷⁶ K. Horedt, *op. cit.*, p. 39; D. Protase, *op. cit.*, p. 106.

⁷⁷ *Ibidem*.

⁷⁸ C. Daicoviciu, *AISC*, 3, 1936—1940, p. 252, n. 1.

⁷⁹ ArchKözl, 10, 1867, 1, p. 132; K. Horedt, *op. cit.*, p. 27—29; D. Protase, *op. cit.*, p. 160—162; I. Winkler, *ActaMN*, 2, 1965, p. 217—218 (n. 9), 222—225, 250—253.

⁸⁰ B. Mitrea, *SCIV*, 19, 1968, 1, p. 176.

Anieș, com. Maieru (jud. Bistrița Năsăud)

Din această localitate⁸¹ provine un tezaur găsit în prima jumătate a secolului trecut, din care s-au determinat 46 monede de la *Maximin Daza*, *Maxentius* și *Constantius al II-lea* (multe bătute la Sirmium).

Antonovca (r. Leovski, R.S.S. Moldovenească)

Din localitate provine 1 AR de la *Constantius II* (A. A. Nudelman, Arh. issledovania v Moldavii (1973), Chișinău, 1974, p. 190).

Arad

Pe teritoriul orașului și prin împrejurimile acestuia s-au descoperit următoarele monede romane imperiale tîrzii: 2 AE *Constantius II*, 1 AE *Constans*, 1 AE *Valentinian I* și 1 AE *Valens*⁸².

Arama, com. Coarnele Caprei (jud. Iași)

În col. Institutului de arheologie se află cîte o monedă de bronz de la *Helena*, *Constantin al II-lea* și *Constans*, cu indicația că provin din această localitate⁸³.

Argetoaia (jud. Dolj)

În cîtunul Țințăreni s-au găsit zece monede romane din secolele II—III, precum și o piesă de la *Licinius*⁸⁴.

Balta Verde, com. Gogoșu (jud. Mehedinți)

La punctul *Cimpul Decului* s-au găsit întîmplător de către locuitorii satului, 3 AE *Constantin cel Mare* și 1 AE *Constantius al II-lea*⁸⁵.

Balș (jud. Slatina)

În zona Racoviței, situată în apropiere de gară, s-au descoperit monede romane imperiale din secolele I—IV⁸⁶.

Basarabi (jud. Dolj)

Pe teritoriul localității Basarabi s-a descoperit un tezaur de 25 monede de bronz romane imperiale din secolul al IV-lea e.n. Tezaurul a intrat în colecțiile Cab. num. al Acad. R.S.R.⁸⁷

Baziaș, com. Socol (jud. Caraș-Severin)

La Muzeul de istorie din Timișoara se află 2 AE *Constantin cel Mare* și 2 AE *Constantius al II-lea*, găsite în această localitate⁸⁸.

Băbiu, com. Almașu (jud. Sălaj)

Pe teritoriul acestei localități s-a descoperit 1 AE *Constantin cel Mare*⁸⁹.

Bărboși — orașul Galați

În timpul săpăturilor efectuate în 1966 s-a găsit o monedă de bronz de la *Constantin cel Mare* și o alta a unuia din succesorii săi⁹⁰.

Băsești, com. Bilvânești (jud. Mehedinți)

La punctul *Șesul* s-a găsit o monedă de bronz de la *Constantius al II-lea* (caesar)⁹¹.

Beba Veche (jud. Timiș)

O monedă de bronz de la *Maximian Hercule* provine de la *Beba Veche*⁹².

⁸¹ B. Bașotă, Arhiva someșeană, 26, 1939, p. 79—80; cf. K. Horedt, *op. cit.*, p. 29.

⁸² D. Popescu, *Dacia*, N.S., 7, 1963, p. 579—580; B. Mitrea, SCIV, 14, 1963, 2, p. 469; 16, 1965, 3, p. 612; 24, 1973, 1, p. 146; I.H. Crișan, *Apulum*, 7, 1968, p. 243.

⁸³ Nota de inventar 1 006, întocmită de B. Mitrea.

⁸⁴ Gr. Tocilescu, ms. Bibl. Acad. R.S.R. vol. 5 141, f. 14; D. Tudor, OR², 1958, p. 182.

⁸⁵ D. Berciu și Eug. Comșa, *Materiale*, 2, 1956, p. 401—402.

⁸⁶ D. Tudor, *op. cit.*, 186.

⁸⁷ „Magazin”, 17, 1973, 2, p. 7.

⁸⁸ I. Berkeszi, *Délmagyarország éremleletei*, Timișoara, 1907, p. 3; D. Protase, *op. cit.*, p. 173.

⁸⁹ K. Horedt, *op. cit.*, p. 39 (49); I. Winkler, SCN, 2, 1958, p. 410; D. Protase, *op. cit.*, p. 162.

⁹⁰ D. Popescu, *Dacia*, N.S., 11, 1967, p. 366; idem, SCIV, 18, 1967, 3, p. 530; B. Mitrea, SCIV, 19, 1968, 1, p. 176; idem, *Dacia*, N.S., 12, 1968, p. 452.

⁹¹ Al. Bărcăcilă, ACMI, 1915, p. 172; D. Tudor, OR², 1958, p. 179.

⁹² NumKöz, 11, 1912, p. 10; D. Protase, *op. cit.*, p. 173.

Bechet (jud. Dolj)

Pe teritoriul comunei s-au descoperit în timpul următoarele monede romane imperiale tirzii : 2 AE *Aurelian*, 1 AE *Diocletian*, 1 AE *Licinius tătăl*, 1 AE *Licinius fiul*, 1 AE *Constantin cel Mare*, 2 AE *Constantin al II-lea*, 1 AE *Constantin al II-lea* și 1 AE *Iulianus*⁹³.

Becicherecul Mic (jud. Timiș)

La Muzeul de istorie din Timișoara (inv. 892) se află o monedă de la *Diocletian*⁹⁴.

Berghin (jud. Alba)

O monedă de bronz de la *Constantius al II-lea* s-a descoperit pe teritoriul comunei⁹⁵.

Bicaci, com. Cefa (jud. Bihor)

Două monede de bronz de la *Theodosius*⁹⁶ au ajuns la Muzeul de istorie din Oradea prin 1887—1897.

Bicaz (jud. Neamț)

Cu ocazia unor lucrări forestiere s-a descoperit un tezaur cu monede grecești și romane printre care și o piesă de la *Constantius al II-lea*⁹⁷.

Biled (jud. Timiș)

În 1847 s-a descoperit un tezaur de circa 2 000 monede de aur, argint și bronz, emisiuni de la împărații : *Traian*, *Hadrian*, *Caracalla*, *Gordian al III-lea*, *Claudius al II-lea Gothicul*, *Constantin I* și alții. Din rândul acestora, câteva piese se află la Cabinetul numismatic din Viena⁹⁸.

Bistreț (jud. Dolj)

Din cuprinsul castrului roman și de pe teritoriul comunei provin numeroase monede romane imperiale, unele adunate de P. Polonic, printre care se remarcă emisiuni de la : *Hadrian*, *Traian Decius*, *Carus*, *Diocletian*, *Licinius*⁹⁹, *Constantin cel Mare* și *Constantius al II-lea*. De asemenea, în colecția școlii generale din comună se află : 3 AE *Constantin cel Mare*, 2 AE *Constans*, 1 AE *Valentinian* și 1 AE *Arcadius*¹⁰⁰.

Bistrița (jud. Bistrița Năsăud)

Printre câteva monede romane imperiale descoperite în 1934 se află și 2 AE *Constantin cel Mare* și 6 AE *Constantinus al II-lea*¹⁰¹.

Bogdănești, com. Fălcu (jud. Vaslui)

Într-un mormint de înmormântare din cadrul necropolei de tip Sântana, descoperită la Bogdănești, s-a găsit o monedă de argint de la *Constantius al II-lea*¹⁰².

Borlova, com. Turnu Ruieni (jud. Caraș-Severin)

În 1885 s-a găsit un tezaur important din care s-au mai recuperat : 1 AE *Caracalla*, 1 AR *Maximin Tracul*, 1 AR *Filip Arabul* și 1 AE *Constantius al II-lea*¹⁰³.

Borsec (jud. Harghita)

Înainte de 1873 s-au descoperit în Valea Cerbului podoabe și monede de aur și argint, care s-au pierdut. Printre acestea s-ar fi aflat și monede de la *Constantin I*¹⁰⁴.

⁹³ O. Toropu, *Olenia în secolele IV—X în lumina arheologiei și numismaticii*, teză de doctorat, 1974, p. 7 (ms).

⁹⁴ D. Protase, *Problema continuității...*, p. 173.

⁹⁵ *Programm d. ev. Gymnasiums Hermanstadt*, 1866/7, Sibiu, 1867, p. 29; cf. K. Horedt, *Contribuții...*, p. 29; D. Protase, *op. cit.*, p. 162.

⁹⁶ B. Mitrea, SCIV, 18, 1967, 1, p. 198; idem, *Dacia*, N.S., 11, 1967, p. 385; Gh. Lazin, *Aluta*, 2, 1970, p. 109.

⁹⁷ I. Țigăra, SCN, 2, 1958, p. 468; V. Mihăilescu-Birliba, *MemAntiq*, 2, 1970, p. 309.

⁹⁸ J.G. Seidl, *Österreichische Blätter für Literatur und Kunst*, 4, 1847, p. 969; D. Protase, *op. cit.*, p. 173; idem, SCN, 1, 1957, p. 159.

⁹⁹ D. Tudor, OR², 1958, p. 217—218; Oct. Iliescu, SCN, 1, 1957, p. 461.

¹⁰⁰ O. Toropu, *op. cit.*, p. 8.

¹⁰¹ I. Winkler, *File de istorie*, 1, 1971, p. 347; B. Mitrea, SCIV, 24, 1973, 1, p. 146; idem, *Dacia*, N.S., 17, 1973, p. 410.

¹⁰² Informație V. Palade de la Muzeul de istorie din Bîrlad.

¹⁰³ I. Berkeszi, *op. cit.*, p. 11; cf. și M. Macrea, AISC, 3, 1936—1940, p. 302; D. Protase, *Problema continuității...*, p. 173.

¹⁰⁴ G. Margitay, *ArchÉrt*, 7, 1873, p. 139; K. Horedt, *op. cit.*, p. 29.

Botoșani

O monedă de bronz din secolul al IV-lea s-a descoperit întâmplător pe teritoriul orașului¹⁰⁶.

Bran-Poartă

Numismatul Adolf Resch (Brașov) a adus spre determinare Muzeului de istorie a Transilvaniei, Cluj-Napoca, un tezaur, cu indicația că s-a găsit la Zărnești. Se pare că este vorba de același tezaur menționat de O. Gohl ca fiind descoperit în apropiere, la Bran-Poartă și care cuprindea un număr de 75 monede. Din inventarul muzeului sus-menționat, nr. 74 și 79/1908 rezultă următoarea componență: 2 AE *Claudius II*, 8 AE *Licinius Iulianus*, 4 AE *Licinius Iulianus*, 9 AE *Constantin cel Mare*, 4 AE *Crispus*, 5 AE *Constantin al II-lea*; 3 AE *Constantius al II-lea*, 1 AE *Valentinian I*, 3 AE *Gratian*, 1 AE *Valentinian al II-lea*¹⁰⁶.

Brașov (Imprejurimi)

Din împrejurimile orașului¹⁰⁷ provine 1 AE *Probus* (Coh.², 794) transformată ulterior în medalion; este înregistrată la Muzeul de istorie a Transilvaniei, Cluj-Napoca, sub nr. de inv. 41/1914.

Brateiu (jud. Sibiu)

În cursul săpăturilor efectuate în cimitirul de incinerare din secolele IV—V e.n. s-au găsit în morminte monede romane imperiale tirzii, printre care au fost identificate două *sittquae* de la *Constantius al II-lea* și încă una de la *Valens*. O monedă de bronz de la sfârșitul secolului al IV-lea și începutul secolului al V-lea a rămas neprecizată¹⁰⁸.

Brănești (r. Rîșchanschi, R.S.S. Moldovenească)

Pe teritoriul acestui sat s-a descoperit 1 AR *Constantius II* (A. A. Nudelman, Arh. issledovania v Moldavii (1972), Chișinău, 1974, p. 206).

Breasta (jud. Dolj)

În colecția prof. C. Stroe din Craiova se află o monedă de bronz de la *Constantius al II-lea*¹⁰⁹

București

I. Cu prilejul diferitelor lucrări edilitare executate pe teritoriul capitalei s-au descoperit mai multe monede romane imperiale, printre care se remarcă: 1 AE *Diocletian*, 1 AE *Maximian Hercule*, 1 AE *Galeriu Maximian*, 2 AE *Constantin cel Mare*, mai multe monede din epoca constantiniană, 1 AE *Valentinian*¹¹⁰.

II. În cartierul Tei s-a găsit o monedă de la *Valens*¹¹¹.

III. În cartierul Crîngăși s-a găsit 1 AE *Valentinian*¹¹².

Buta (jud. Sibiu)

Pe teritoriul satului s-a descoperit 1 AE de la *Diocletian*¹¹³.

Buzău

Pe teritoriul orașului și prin împrejurimi s-au descoperit următoarele monede romane imperiale tirzii, aflate în colecția prof. D. Ionescu din Buzău¹¹⁴: 1 AR și 9 AE *Constantin cel Mare*, 4 AE *Constantius al II-lea*, 1 AE *Valentinian*, 7 AE *Valens*, 1 AE *Honorius* și 1 AE *Arcadius*.

Cadea (jud. Bihor)

Din localitate provine câte o monedă de bronz de la *Constantin cel Mare* și *Constantius al II-lea*¹¹⁵.

¹⁰⁶ N. Zaharia, M. Petrescu-Dimbovița, Em. Zaharia, *Așezări din Moldova de la paleolitic până în secolul XVIII*, București, 1970, p. 231; B. Mitrea, SCIV, 22, 1971, 1, p. 126.

¹⁰⁸ Const. Moisil, BSNR, 15, 1920, p. 80; K. Horedt, *op. cit.*, p. 29—30; D. Protase, *op. cit.*, 162.

¹⁰⁷ K. Horedt, *op. cit.*, p. 40; D. Protase, *op. cit.*, p. 162.

¹⁰⁹ B. Mitrea, SCIV, 13, 1962, 1, p. 219; 21, 1970, 2, p. 340—341; D. Popescu, Dacia, N.S., 14, 1970, p. 451.

¹¹⁰ O. Toropu, *op. cit.*, p. 12.

¹¹¹ Const. Moisil, BSNR, 10, 1913, p. 63; B. Mitrea, SCIV, 16, 1965, 3, p. 613; 17, 1966, 2, p. 420; 23, 1972, 1, p. 146; C. Petolescu, Apulum, 10, 1972, p. 193—197; Institutul de arheologie, inv. 678 și 819.

¹¹² D.V. Rosetti, Germania, 1934, p. 207.

¹¹³ Vl. Zirra și Margareta Tudor, Studii și referate, 1, 1954, p. 315.

¹¹⁴ I. Winkler, A. Hoplrtean, M. Milea, ActaMN, p. 1972, p. 383.

¹¹⁵ B. Mitrea, SCIV, 24, 1973, 1, p. 146—147.

¹¹⁶ Eug. Chirilă și colaboratori, ActaMN, 8, 1971, p. 569.

Calaraşovca (r. Atacschi, R. S. S. Moldovenească)

Pe teritoriul comunei s-a descoperit o monedă de bronz de la *Diocletian* (A. A. Nudelman, Arh. issledovania v Moldavii (1972), Chişinău, 1974, p. 206).

Caracal

Institutul de arheologie a achiziţionat dintr-o colecţie particulară 1 AE *Constantin al II-lea* şi 1 AE *Constantius al II-lea*¹¹⁸.

Carani (jud. Timiş)

Două monede de bronz de la *Constantin cel Mare* s-au descoperit în 1869; un solidus de la *Constans al II-lea* s-a găsit cu ocazia construirii căii ferate dintre Carani şi Orţişoara¹¹⁷.

Caraşova (jud. Caraş-Severin)

În riul Caraş, între Caraşova şi Gornia, s-a găsit un *aureus* de la *Carus*¹¹⁸.

Carei (jud. Satu Mare)

De la *Carei*¹¹⁹ provine 1 AE *Maximin Daza* şi 1 AE *Constantius al II-lea* (Coh.², 342, Sirmium).

Castranova (jud. Dolj)

Din această localitate provine o monedă de argint de la *Valens* aflată în posesia lui C.S. Nicolaescu-Ploşor¹²⁰.

Căbeşti (jud. Bacău)

Pe teritoriul comunei s-a găsit o monedă de bronz de la *Aurelian*¹²¹.

Călugăreni (jud. Ilfov)

Pe teritoriul comunei s-a găsit: 1 AE *Constantius al II-lea* (Coh.², 342) şi 1 AR *Iulian*

*Filozofu*¹²² (Coh.², 148).

Căpreni (jud. Gorj)

De la Căpreni provine o monedă de bronz de la *Constans*¹²³.

Celei-Sucidava (jud. Olt)

I. În cursul săpăturilor, în parte şi în mod întâmplător, s-au descoperit la Celei tezaure şi numeroase monede romane imperiale din secolele III—IV¹²⁴. Se cunosc pînă acum nu mai puţin de şase tezaure, cu aproape 2 300 monede:

— Tezaur descoperit în 1937, alcătuit din 700 monede de bronz, repartizate astfel pe împăraţi: 23 AE *Constantius al II-lea*, 24 AE *Valentinian I*, 5 AE *Gratian*, 18 AE *Valentinian al II-lea*, 15 AE *Theodosius I*, 1 AE *Honorius*, 75 AE *Theodosius al II-lea* şi 442 secolele IV—V neprecizate.

— Tezaur descoperit în 1942, alcătuit din 889 AE, distribuite astfel pe împăraţi: 5 AE *Constantin I*, 1 AE *Constantin al II-lea*, 6 AE *Constantius al II-lea*, 5 AE *Iulian*, 13 *Valentinian I*, 6 AE *Valens*, 5 AE *Gratian*, 16 AE *Valentinian al II-lea*, 69 AE *Theodosius I*, 6 AE *Honorius*, 66 *Arcadius*, 101 *Theodosius II*, 590 AE secolele IV—V neprecizate.

— Tezaur descoperit în 1942, alcătuit din 129 monede de la împăraţii: 4 AE *Constantin I*, 4 AE *Constantius al II-lea*, 2 AE *Valentinian I*, 9 AE *Gratian*, 14 AE *Theodosius I*, 14 AE *Arcadius*, 9 AE *Theodosius al II-lea* şi 73 AE secolele IV—V neprecizate.

— Tezaur alcătuit din 345 monede, descoperit în 1968, cuprinzînd emisiuni din anii 330—335 pînă în 408—423, după cum urmează: 3 AE *Constantin I*, 10 AE *Constantius al II-lea*, 9 AE *Constans*, 1 AE *Iulian*, 1 AE *Iovian*, 11 AE *Valentinian I*, 3 AE *Valens*,

¹¹⁸ B. Mitrea, SCIV, 15, 1964, 4, p. 575.

¹¹⁷ I. Berkeszi, *op. cit.*, p. 18—19; D. Protase, *op. cit.*, p. 173.

¹¹⁸ NumKözl, 11, 1912, p. 15; Const. Moisil. BSNR, 15, 1920, p. 81 (84); D. Protase, *op. cit.*, p. 174.

¹¹⁹ Gh. Lazin, StComSatuMare, 1, 1969, p. 111; Eug. Chirilă şi colaboratori, ActaMN, 7, 1970, p. 509; idem, StComSibiu, 18, 1974, p. 136.

¹²⁰ Informaţia o avem de la posesorul monedei, primită cu mulţi ani în urmă.

¹²¹ B. Mitrea, SCIV, 15, 1964, 4, p. 575; idem, Dacia, N.S., 8, 1964, p. 379.

¹²² Idem, SCIV, 18, 1967, 1, p. 198.

¹²³ O. Toropu, *op. cit.*, p. 15.

¹²⁴ D. Tudor, Dacia, 7—8, 1937—1940, p. 388—393; 11—12, 1945—1947, p. 198—204; idem, Latomus, 1965, p. 85; idem, CNA, 16, 1942, p. 29, 19, 1945, p. 60; B. Mitrea, SCIV, 19, 1968, 1, p. 177; 20, 1969, 1, p. 167; Gh. Poenaru Bordea, Dacia, N.S., 14, 1970, p. 251—295; idem, SCN, 6, 1975, p. 69—104.

2 AE *Gratian*, 32 *Valentinian al II-lea*, 74 AE *Theodosius I*, 8 AE *Honorius*, 78 AE *Arcadius*, 6 AE *Theodosius al II-lea*, 23 AE secolele IV—V neprecizate.

— Tezaur descoperit în 1968, format din 136 monede, ce se repartizează astfel: 1 AE *Constantin I*, 1 AE *Eudochia*, 5 AE *Constantius al II-lea*, 1 AE *Iulian*, 1 AE *Grattan*, 7 AE *Valentinian al II-lea*, 21 AE *Theodosius I*, 7 AE *Honorius*, 36 AE *Arcadius*, 6 AE *Theodosius al II-lea*, 51 AE secolele IV—V e.n. neprecizate.

— Tezaur găsit prin 1928—1929, din care s-au recuperat 20 monede, emisiuni de la *Aurelian* pînă la *Constans*.

II. Descoperirile izolate sînt foarte numeroase, cifrîndu-se la peste 1 000 monede romane imperiale cuprinse între a doua jumătate a secolului al III-lea și începutul secolului al V-lea e.n., cele mai multe datîndu-se în cursul secolului al IV-lea. O bună parte dintre acestea sînt date la modul general sau chiar neidentificate, fapt ce nu îngăduie acum o repartitie a lor exactă pe împărați. Din datele de care dispunem am putea oferi doar o statistică a lor aproximativă și orientativă pentru epoca de după domnia lui *Aurelian* ce ne interesează aici și care ar arăta astfel: 4 AE *Aurelian*, 1 AE *Severina*, 4 AE *Probus*, 1 AE *Carinus*, 1 AE *Numertan*, 9 AE *Diolelian*, 2 AE *Maximian Heracle*, 2 AE *Galeriu*, 4 AE *Maximin*, 3 AE *Helena*, 8 AE *Licinius tatăl*, 3 AE *Licinius fiul*, 155 AE *Constantin I*, 1 AE *Fausta*, 7 AE *Crispus*, 1 AE *Delmatius*, 30 AE *Constantin al II-lea*, 145 AE *Constantius al II-lea*, 37 AE *Constans*, 9 AE *Constantius Gallus*, 10 AE *Iulian*, 2 AE *Iovian*, 20 AE *Valentinian*, 23 AE *Valens*, 9 AE *Gratian*, 6 AE *Valentinian al II-lea*, 12 AE *Theodosius I*, 6 AE *Honorius*, 5 AE *Arcadius*, 2 AE *Theodosius al II-lea*, 1 AE *Eudoxia*; 412 AE epoca *constantiniană* și neidentificate.

Cenad (jud. Timiș).

În această localitate s-au descoperit monede de la împărații: *Aurelian*, *Probus*, *Constantin I*, *Constantius (II ?)*. Aici se semnalează și prezența unei așezări romane cu caracter militar¹²⁵. *Cepari com. Dumitra* (jud. Bistrița Năsăud).

Din inventarul unui mormînt descoperit în 1958 face parte și o monedă de aur (solidus) de la *Theodosius al II-lea*¹²⁶.

Cepari — *Cirlogani* (jud. Olt)

În colecția Școlii din *Cepari* se află o monedă de bronz din epoca *constantiniană*¹²⁷.

Cernatu (jud. Covasna)

O monedă de argint (*stliqua*) de la *Constantius al II-lea* (Coh⁴, 342) s-a găsit în această localitate¹²⁸.

Cetate (jud. Dolj)

Pe teritoriul comunei s-au găsit: 1 AE *Galertu* și 1 AE *Constantius II*¹²⁹.

Cetatea de Baltă (jud. Alba)

La Muzeul de istorie din *Tîrnăveni* se află 1 AE *Constantin al II-lea* găsită într-o așezare cu urme romane¹³⁰.

Cetea, com. Galda de Jos (jud. Alba)

O monedă de la *Theodosius (I sau al II-lea)* a fost donată, în secolul trecut, de prof. I. Hențescu, Muzeului național de antichități — București¹³¹.

Checea (jud. Timiș)

La Muzeul de istorie din *Timișoara* (inv. 2 823) se află o monedă de bronz de la *Constantius al II-lea*¹³².

Chirilent (r. Sînjerei, R.S.S. Moldovenească)

În anul 1952 s-a descoperit un tezaur cu monede de aur, avînd următoarea componență: 2 AV *Gratian*, 2 AV *Valentinian II*, 4 AV *Theodosius I*, 4 AV *Arcadius*, 1 AV *Honorius (V. V. Kropotkin, Arheologia SSSR, G4—4, 1961, p. 94—95, nr. 1 347)*.

¹²⁵ I. Berkeszi, *op. cit.*, p. 13; D. Protase, *op. cit.*, p. 174.

¹²⁶ D. Protase, SCIV, 10, 1959, 2, p. 475; idem, *Dacia, N.S.*, 4, 1960, p. 571.

¹²⁷ B. Mitrea, SCIV, 23, 1972, 1, p. 143.

¹²⁸ *Ibidem*.

¹²⁹ O. Toropu și O. Stoica, *Comunicări. Centrul Oltenia-Craiova al Academiei de St. Soc. pol.*, 4, 1969, p. 5—6; O. Toropu, *Oltenia în secolele IV—X...*, p. 83; cf. și B. Mitrea, SCIV, 22, 1971, 1, p. 127.

¹³⁰ Eug. Chirilă și colaboratori, *StComSibiu*, 18, 174, p. 136.

¹³¹ K. Horedt, *Contribuții...*, p. 31; D. Protase, *Problema continuității...*, p. 162.

¹³² Cf. D. Protase, *op. cit.*, p. 174.

Cig, com. Tâșnad (jud. Satu Mare).

Un solidus de la *Valentinian al III-lea* s-a găsit în 1968, în curtea școlii din localitate¹³³ (Coh², 19).

Chișinău (R.S.S. Moldovenească)

Un tezaur alcătuit din monede de argint de la *Constantius II* provine din zona orașului Chișinău (A. A. Nudelman, Arh. issledovania v Moldavii (1973) Chișinău, 1974, p. 191).

Chișlița-Prut (r. Vulcănești, R.S.S. Moldovenească)

Se menționează descoperirea unei monede de bronz de la *Diocetian* (A. A. Nudelman, Arh. issledovania v Moldavii (1972), Chișinău, 1974, p. 206).

Cineșor, com. Voila (jud. Făgăraș)

În unul din manuscrisele sale, M.J. Ackner menționează că în 1847 a primit de la pr. Th. Krauss, maimulte monede, printre care și una de la *Constantin I*, emisă probabil la Aquileea¹³⁴.

Ciorani, com. Pufești (jud. Vrancea)

La locul *Finilna de Cîmp* s-a găsit, printre alte monede, și 1 AR *Constantin cel Mare*¹³⁵.

Ciorogrla (jud. Ilfov)

În colecția Institutului de arheologie se află 1 AR *Constantius al II-lea* (Coh², 68) donată în 1947; în colecția Cab. num. al Bibl. Acad. R.S.R. (inv. 1 709) 1 AV (*semis*) *Theodosius al II-lea*¹³⁶

Cioroiu, com. Cioroiși (jud. Dolj)

În această localitate, în special pe locul unde se află urmele unei cetăți romane de pămînt și ale unei așezări din aceeași vreme, s-au găsit următoarele monede: 1 AR *Aurelian*, 1 AR *Florian*, 2 AE *Probus*, 1 AE *Carinus*, 1 AE *Numerian*, 1 AE *Diocetian*, 1 AE *Maximian Herculi*, 1 AE *Licinius*, 1 AE *Constantin cel Mare*, 1 AE *Constantin al II-lea*, 1 AE *Constantius al II-lea*, 1 AR *Iulian*, 1 AE *Valens*, 1 AE *Arcadius*¹³⁷.

Cipău, com. Iernul (jud. Mureș)

a. În săpăturile din 1953, pe vatra unui bordel aparținînd așezării din secolul al IV-lea e.n. de pe *Grle* s-au descoperit 16 monede de bronz din *epoca constantiniană*¹³⁸.

b. Într-un alt bordel din aceeași așezare de pe *Grle* s-a decoperit în timpul săpăturilor din 1959, un tezaur de 15 monede de bronz, așezate într-un vas de lut din pastă gri. Monedele sînt emise între anii 307—375 și se împart astfel pe împărați: 3 AE *Constantin cel Mare*, 2 AE *Constantin al II-lea*, 7 AE *Constantius al II-lea* și 3 AE *Valentinian*¹³⁹.

Cîlnic, com. Valea Crișului (jud. Covasna)

La locul numit *Drumul spre fîntîna* s-a găsit în 1920 1 AR *Constantius al II-lea*¹⁴⁰. (Coh², 343).

Cîmpulung (jud. Argeș)

La Cab. num. al Acad. R.S.R. se află un lot de 20 monede romane imperiale secolele III—IV achiziționate de la Lucia Șapcaliu din Cîmpulung, cu indicația că s-au găsit prin *împrejurimi*¹⁴¹ (inv. 1 263).

Cîrcea, com. Coșoveni (jud. Dolj)

În colecția prof. C. Stroe din Craiova se află următoarele monede: 1 AE *Aurelian*, 1 AE *Probus*, 1 AE *Valentinian I*, 1 AE *Valens*, cu indicația că s-au găsit la Cîrcea¹⁴².

¹³³ Eug. Chirilă, S. Dumitrașcu și D. Mălăescu, *Apulum*, 9, 1971 p. 171; B. Mitrea, *Dacia*, N.S., 16, 1972, p. 369.

¹³⁴ M.J. Ackner, *Münzkundliche Studien und Verzeichnisse aus verschiedene Jahren*; cf. K. Horedt, *Contribuții*... p. 31; D. Protase, *op. cit.*, p. 163.

¹³⁵ R. Vulpe, *SCIV*, 3, 1952, p. 213; V. Mihăilescu-Bîrliba, *MemAntiq*, 2, 1970, p. 327; V. Căpitanu, *Carpica*, 4, 1971, p. 293.

¹³⁶ B. Mitrea, nota de inv. 323 și Oct. Iliescu, *CreștCol*, 8, 1963, p. 333.

¹³⁷ D. Tudor, *Materiale*, 8, 1962, p. 552; O. Toropu, *op. cit.*, *passim*.

¹³⁸ K. Horedt, *SCIV*, 6, 1955, 3—4, p. 658; N. Vlăsa, *SCIV*, 16, 1965, 3, p. 505—507 și nota 4.

¹³⁹ B. Mitrea, *SCIV*, 12, 1961, 1, p. 150; N. Vlăsa, *op. cit.*, p. 510—512; D. Protase, *op. cit.*, p. 162—163; Gh. Lăzin, *Aluta*, 2, 1970, p. 110.

¹⁴⁰ Székely Zoltan, *SCN*, 1, 1957, p. 474; idem, *Aluta*, 1, 1969, p. 11; K. Horedt, *Contribuții*... p. 39.

¹⁴¹ B. Mitrea, *SCIV*, 9, 1958, 1 p. 155.

¹⁴² O. Toropu, *op. cit.*, și informație Gh. Popilian.

Cluj-Napoca

I. Cu ocazia diverselor lucrări edilitare, pe teritoriul oraşului¹⁴³ s-au descoperit următoarele monede: 1 AE *Tacitus*, 5 AE *Probus*, 1 AE *Carinus*, 1 AE *Crispus* şi 1 AV (*solidus*) *Theodosius al II-lea*.

II. La Someşeni¹⁴⁴— Cluj s-a găsit în 1941 o monedă de argint de la *Iovian* (la Muzeul de istorie a Transilvaniei, Cluj-Napoca).

Cocioc, com. Periş (jud. Ilfov)

Pe teritoriul comunei s-au găsit două monede de bronz de tipul *Urbs Roma*¹⁴⁵.

Cocora (R.S.S. Moldovenească)

Din această zonă provine o monedă de bronz de la *Constantius II* (A. A. Nudelman, Arh. issledovania v Moldavii (1972), Chişinău, 1974, p. 206).

Comana de Sus (jud. Braşov)

O monedă de la *Constantius al II-lea*¹⁴⁶ s-a găsit cu prilejul unei recunoaşteri de teren în 1949.

Copalnic — Mânăştur (jud. Maramureş)

În Muzeul de istorie din Baia Mare se află un *aureus* romano-bizantin din secolul al V-lea, găsit în 1964, cu ocazia săpării unei flintni; imitaţie barbară¹⁴⁷.

Copşa Mică (jud. Sibiu)

O monedă de bronz de la *Crispus*, s-a găsit în 1944 între Mediaş şi Copşa Mică¹⁴⁸.

Corabia (jud. Olt)

Pe teritoriul oraşului s-a găsit o monedă de bronz de la *Constantin al II-lea*¹⁴⁹ (Coh², 165).

Corni (jud. Botoşani)

În colecţia Şcolii din Corni se află 1 AE *Licinius* şi 1 AE *Constantin cel Mare*¹⁵⁰

Costeşti (r. Cotovschi, R.S.S. Moldovenească)

Cu prilejul unor săpături arheologice s-a descoperit o monedă de bronz de la *Constantius I* (V. V. Kropotkin, Arheologia SSSR, G4—4, 1961, p. 95, nr. 1 348).

Costeşti (jud. Vlcea)

Pe teritoriul comunei s-a găsit o monedă de bronz de la *Constantius al II-lea*¹⁵¹ (LRBC, II, 2 026, anii 346—350).

Cotu Morii (r. Cotovschi, R. S. S. Moldovenească)

O monedă de argint de la *Constantius II* s-a găsit pe raza acestei localităţi (A. A. Nudelman, Arh. issledovania v Moldavii (1972), Chişinău, 1974, p. 206).

Covasna — Zagon (jud. Covasna)

La Muzeul de istorie din Sf. Gheorghe se aflau în 1899, două monede de bronz şi una de argint de la *Constantius al II-lea*, găsite în zona dintre Covasna şi Zagon sau dintre pasurile Oituz-Buzău¹⁵².

¹⁴³ M. Macrea, AISC, 3, 1936—1940, p. 300; K. Horedt, *op. cit.*, p. 39; I. Winkler, SCN, 3, 1960, p. 442; B. Mitrea, SCIV, 1, 1961, 1, p. 150, idem, SCIV, 18, 1967, 1, p. 198; D. Protase, *op. cit.*, 163; I. Mitrofan, ActaMN, 1, 1964, p. 205—206; D. Radu, ActaMN, 4, 1967, p. 495—497.

¹⁴⁴ K. Horedt, *op. cit.*; I. Mitrofan, ActaMN, 2, 1965, p. 666; D. Radu, *op. cit.*, p. 497.

¹⁴⁵ B. Mitrea, SCIV, 11, 1960, 1, p. 192.

¹⁴⁶ K. Horedt, *Materiale*, 1, 1953; p. 786; idem, *Contribuţii...*, p. 31; D. Protase, *op. cit.*, p. 163.

¹⁴⁷ B. Mitrea, SCIV, 17, 1966, 2, p. 424—425.

¹⁴⁸ K. Horedt, *Contribuţii...*, p. 31; D. Protase, *op. cit.*, p. 163.

¹⁴⁹ C. Preda, nota de inv. 681, la Institutul de arheologie-Bucureşti.

¹⁵⁰ B. Mitrea, SCIV, 23, 1973, 1, p. 143.

¹⁵¹ Idem, SCIV, 22, 1971, 1, p. 127.

¹⁵² G. Teglás, ErdMuz, 19, 1902, p. 151; D. Protase, *Problema continuităţii...*, p. 163—164.

Craiova (jud. Dolj)

În 1891 s-a descoperit lângă Craiova, după altă versiune la Celei¹⁵³, un tezaur de circa 5 000 monede de argint din perioada *Constantin cel Mare — Gratian*. Pe teritoriul oraşului s-a găsit 1 AE *Diocletian*¹⁵⁴ şi se pare şi o monedă de la *Aurelian*¹⁵⁵ (Coh², 159).

Crasna — Sita Buzăului (jud. Covasna).

În pasul Buzău, în 1887, s-a găsit un tezaur cu 16 bare de aur, turnate la Sirmium, cu ştampele reprezentând pare-se pe împăraţii *Valentinian I, Valens* şi *Gratian*¹⁵⁶ (367—375).

Crăciunel, com. Ocland (jud. Harghita)

Într-o aşezare romană, printre altele s-a găsit şi o monedă de la *Constantin I*¹⁵⁷.

Cristeşti (jud. Mureş)

În marea aşezare romană de la Cristeşti s-au descoperit cu prilejul săpăturilor, următoarele monede: 1 AE *Probus*, 1 AE *Constantius Clorus*, 1 AE *Galeria Valeria*, 1 AE *Constantin cel Mare*, 1 AE *Constantin al II-lea*, 14 AE *Constantius al II-lea*, 4 AE *Valentinian I*, 1 AE *Honorius*¹⁵⁸.

Cuptoare, com. Secu (jud. Caraş-Severin)

Se vorbeşte de monede romane de bronz din secolul al IV-lea e.n.¹⁵⁹.

Curcani (jud. Ilfov)

Într-o vie de pe teritoriul comunei s-au găsit, prin 1936—1938, două monede de aur de la *Iovian* şi *Valens*. Monedele au intrat în colecţiile Cab. num. al Bibl. Acad. R.S.R.¹⁶⁰.

Dalbăşeş (jud. Caraş Severin)

În punctul *Moara Pitulată* s-a descoperit un tezaur de circa 150—200 monede de bronz, cea mai mare parte emisiuni din secolul al IV-lea e.n.¹⁶¹. Se cunosc: 1 AR (fals) *Antonius Pius*, 2 ant. *Gallienus*, 1 AE *Constantin cel Mare*, 45 *Constantius al II-lea*, 3 AE *Constans*, 9 AE *Constantius Gallus* şi 12 AE *Iulian*.

Daneşi (jud. Dolj)

La locul *Branişte* s-a găsit o monedă de argint de la *Constantius al II-lea* (Caesar)¹⁶².

Dăbuleni (jud. Dolj)

În colecţia Tr. Pană din Dăbuleni se află 1 AE *Constantin cel Mare*¹⁶³.

Dăneşti (jud. Vaslui)

La punctul *La Tufari* s-au găsit două monede de argint din secolul al IV-lea, probabil *Crispus*¹⁶⁴.

¹⁵³ Const. Moisil, BSNR, 10, 1913, p. 21; după C. Bolliac acest tezaur ar fi fost descoperit la Celei, ceea ce este foarte probabil. În acest caz ar urma să presupunem că este vorba de monede de bronz, ca şi în celelalte tezaure de la Celei descoperite ulterior.

¹⁵⁴ O. Toropu, *op. cit.*, p. 93.

¹⁵⁵ B. Mitrea, SCIV, 18, 1967, 1, p. 199.

¹⁵⁶ H. Finály—G—Téglás, ErdMuz, 4, 1887, p. 337—357; A. Resch, ArcgÉrt, 7, 1887, p. 392—395; Fr. Kenner—A. Domaszewski, AEM, 12, 1888, p. 1—24, 66—73; Fr. Kenner, NZ, 20, 1888, p. 19—46; Th. Mommsen, ZfN, 16, 1888, p. 351—358; R. Fröhlich—I. Hampel, ArchÉrt, 13, 1888, p. 39—50; CIL, III, 8 080; K. Horedt, Contribuţii..., p. 31; Oct. Iliescu, RevMuz, 3, 1965, 1, p. 9—14.

¹⁵⁷ Cf. K. Horedt, *op. cit.*, p. 31; D. Protase, *op. cit.*, p. 164; Székely Zoltán, Aluta, 1, 1969, p. 9, dar aici apare indicată o monedă de la *Constantius II*.

¹⁵⁸ K. Horedt, SCIV, 4, 1953, 1—2, p. 298; idem, SCIV, 6, 1955, 3—4, p. 676; Székely Zoltán, SCN, 2, 1958, p. 469—473; K. Horedt, *Contribuţii*..., p. 32; D. Protase, *op. cit.* p. 164.

¹⁵⁹ Eug. Chirilă, N. Gudea şi I. Stratan, *Drei Münzhorte des 4 Jh. aus Banat*, Lugoj, 1974, p. 76.

¹⁶⁰ B. Mitrea, SCIV, 12, 1961, 1, p. 150; SCIV, 15, 1964, 4, p. 576; Oct. Iliescu, Creşt Colecţ, 8, 1963, p. 331 (inv. 317—318).

¹⁶¹ N. Gudea, Tibiscus, 2, 1972, p. 53—60; Eug. Chirilă, N. Gudea şi I. Stratan, *op. cit.*, p. 72.

¹⁶² O. Toropu, *op. cit.*, p. 94.

¹⁶³ *Ibidem*.

¹⁶⁴ N. Zaharia, M. Petrescu-Dîmboviţa şi Em. Zaharia, *Aşezări din Moldova*..., p. 319—320; B. Mitrea, SCIV, 22, 1971, 1, p. 127.

Denta (jud. Timiș)

Cu ocazia săpării canalului Roiga, sub podul liniei ferate, în 1875, s-ar fi găsit, după unele date, un schelet uman și 15 monede de aur de la *Valentinian I*, *Valens* și *Gratian*. După alte informații, aici s-ar fi descoperit un tezaur monetar, care cuprindea, în afara monedelor menționate și emisiuni de la *Iovian*, *Valentinian al II-lea* și *Valentinian al III-lea*. Dintre cele circa 20 monede, 15 au ajuns în colecția lui Sig. Ormós¹⁶⁵. După unele păreri aici ar fi existat orașul Malva.

Desa (jud. Dolj)

În așezarea civilă și castrul roman din această localitate s-au găsit următoarele monede: 1 AE *Licinius*, 1 AE *Constantin cel Mare*, 1 AE *Constans*¹⁶⁶.

Deta (jud. Timiș)

Din această localitate, unde se află urmele unei așezări din epoca romană, provin monede de aur de la *Valentinian (I?)*, *Valens* și *Gratian*¹⁶⁷.

Dipșa, com. Galații Bistriței (jud. Bistrița Năsăud)

În colecția pr. T. Georgiu, din Dipșa se aflau prin anii 1956—1958 mai multe monede romane de bronz, găsite în zona Bistriței¹⁶⁸, printre care și 1 AE *Diocletian*, 7 AE *Constantin cel Mare*, 1 AE *Constantius al II-lea*, 2 AE *Constans*, 1 AE *Valentinian* și 5 AE *Valens*.

Diurdulești (r. Vulcănești, R.S.S. Moldovenească)

Pe teritoriul comunei s-a descoperit o monedă de bronz de la *Diocletian* (A. A. Nudelman, Arh. issledovania v Moldavii (1973), Chișinău 1974, p. 190).

Doba Mică, com. Dobrin (jud. Sălaj)

În Muzeul de istorie din Zalău se află 1 AV (*solidus*) *Theodosius al II-lea*¹⁶⁹ (Sabatier, I, 6)

Dobra (jud. Hunedoara)

Într-un ghid latinesc al Transilvaniei din secolul al XIX-lea este menționat un val de pământ în care s-au găsit monede de aur ale împăraților romani răsăriteni, în special de la *Theodosius al II-lea*¹⁷⁰.

Dolhești (Jud. Suceava)

În 1902 s-au găsit circa 20 monede de aur datând din secolele IV—V e.n.¹⁷¹.

Domnești (jud. Ilfov)

Din localitate provine moneda de aur de la *Theodosius al II-lea*¹⁷², care a intrat în colecția Cab. num. al Bibl. Acad. R.S.R. (inv. 1 709).

Drăcșani (Jud. Teleorman)

În colecția învățătorului Anton Popescu se află 1 AE și 2 AR *Constantius al II-lea*, descoperite în localitate¹⁷³.

Drânc (Jud. Dolj)

La punctul *Recea* s-a găsit un tezaur alcătuit din 9 *siliquae* de la împărații: 2 AR *Constantius al II-lea*, 6 AE *Valens* și 1 AR *Gratian*¹⁷⁴.

Drobeta — Turnu Severin, vezi *Turnu Severin***Enoșești, com. Piatra Olt** (Jud. Olt)

În cuprinsul așezării romane din localitate s-au găsit 2 AE *Constantin cel Mare*, 1 AE *Constantin al II-lea* și 1 AE *Constantius al II-lea*¹⁷⁵

¹⁶⁵ I. Berkeszi, *op. cit.*, p. 15; D. Protase, *op. cit.*, p. 174.

¹⁶⁶ D. Tudor, OR², p. 182 și 228; O. Toropu și Ö. Stoica, *Materiale*, 9, 1970, p. 492.

¹⁶⁷ Repertoriul arheologic (ms.); D. Protase, *op. cit.*, p. 174.

¹⁶⁸ K. Horedt, *Contribuții...*, p. 40; D. Protase, *op. cit.*, p. 164.

¹⁶⁹ D. Protase, *op. cit.*, p. 164.

¹⁷⁰ C. Daicoviciu, ACMI, 1, 1926—1928, p. 174; K. Horedt, *op. cit.*, p. 32.

¹⁷¹ Const. Moisil, BSNR, 10, 1913, p. 3; 11, 1914, p. 56; V. Mihăilescu-Bîrliba, *MemAntiq*, 2, 1970, p. 314.

¹⁷² B. Mitrea, SCIV, 14, 1963, 2, p. 470; Oct. Iliescu, *CreștColect*, 8, 1963, p. 333 (nr. 326).

¹⁷³ B. Mitrea, SCIV, 23, 1972, 1, p. 143—144.

¹⁷⁴ Gh. Popilian, SCN, 6, 1975, p. 229—232; B. Mitrea, SCIV, 24, 1973, 1, p. 147.

¹⁷⁵ D. Tudor, OR², 1958, p. 214; idem, AUB, 14, 1965, p. 265; B. Mitrea, nota de inv. 192 de la Institutul de arheologie — București.

Făget (Jud. Timiș)

În toamna lui 1957 cu ocazia asfaltării șoselei Făget-Timișoara s-a găsit un tezaur cu monede de bronz din secolul al IV-lea e.n., din care s-au recuperat 29 piese: 1 AE *Constantin cel Mare*, 5 AE *Constans*, 13 AE *Constantius al II-lea*¹⁷⁶.

Fărcașele (Jud. Olt)

Printre monedele aflate la muzeul școlii se întilnește și 1 AE *Constantin cel Mare*¹⁷⁷ (Coh², 454).

Felnac (Jud. Arad)

În 1965 s-a găsit o monedă de bronz de la *Maximian Hercule* (Coh², 254), aflată acum într-o colecție particulară¹⁷⁸.

Firtușu, com. Lupeni (Jud. Harghita)

Pe platoul muntelui Firtușu s-a descoperit în 1831 un mare tezaur cu monede de aur romane și bizantine de la Aurelian și până la Heraclius I. Din acest tezaur au putut fi identificate următoarele monede: 1 AV *Theodosius I*, 1 AV *Honorius*; 1 AV *Valentinian al III-lea*; 4 AV *Theodosius al II-lea*; 1 AV *Marcianus*, 1 AV *Pulcheria*, 2 AV *Leo I*, 1 AV *Zeno Isaurul*, 1 AV *Anastasius*, 1 AV *Justin*, 1 AV *Marcus Tiberius*, 1 AV *Heraclius Constantin*¹⁷⁹.

Fizeș, com. Băița (Jud. Hunedoara)

În 1912 s-au descoperit 11 monede de bronz de la *Valentinian I* sau al *II-lea*, donate Muzeului de istorie din Deva¹⁸⁰ (inv. 670).

Focșani (Jud. Vrancea)

Într-un mormînt sarmatic s-a găsit o monedă de bronz de la *Constantius al II-lea*¹⁸¹ (anul 354).

Galoșpetreu (Jud. Bihor)

În 1938 s-au găsit 4 monede de argint romane imperiale din secolele I—II și o monedă de bronz de la *Valens*¹⁸².

Găești (Jud. Dîmbovița)

Din localitate provine o monedă de bronz de la *Maximin al II-lea Daza*¹⁸³ (Coh², 47).

Gherla (Jud. Cluj)

Pe teritoriul castrului și așezării romane, cu prilejul construirii unei întreprinderi industriale, în anii 1960—1961, printre altele, s-au descoperit și cinci monede de bronz: 1 AE *Constantius al II-lea* (Coh², 44); 2 AE *Valens* (Coh², 11, 46) și 2 AE *postaureliene* nedeterminate. Monedele se află la Muzeul de istorie din Gherla¹⁸⁴.

Gilău (Jud. Cluj)

De aici provine o monedă de bronz emisă de *Valentinian I*¹⁸⁵.

Giurgiu (Jud. Ilfov)

Pe str. Fintînilor 50 s-a găsit în 1961 o monedă de bronz de la *Licinius fiul*¹⁸⁶ (Coh², 21, Cyzic).

Gingiova (Jud. Dolj)

Pe teritoriul comunei s-a descoperit 1 AE *Constantius al II-lea*¹⁸⁷.

¹⁷⁶ B. Mitrea, SCIV, 18, 1967, 1, p. 198.

¹⁷⁷ Idem, SCIV, 15, 1964, 4, p. 576.

¹⁷⁸ Idem, SCIV, 17, 1966, 2, p. 422.

¹⁷⁹ A. Ferenczi, Székelység, 4, 1934, 7—8; idem, Siebenbürgische Vierteljahresschrift, 12, 1939, p. 59—78; K. Horedt, *op. cit.*, p. 32; D. Protase, *op. cit.*, p. 164.

¹⁸⁰ K. Horedt, *op. cit.*, p. 32; D. Protase, *op. cit.*, p. 164—165.

¹⁸¹ Gh. Untaru și S. Morintz, SCIV, 13, 1962, 1, p. 160; V. Mihăilescu-Bîrliba, MemAntiq, 2, 1970, p. 331.

¹⁸² Székely Zoltán, SCN, 1, 1957, p. 472—473; Gh. Lazin, StComSatuMare, 1, 1969, p. 112.

¹⁸³ B. Mitrea, SCIV, 16, 1965, 3, p. 613.

¹⁸⁴ D. Protase, *Problema continuității*..., p. 165.

¹⁸⁵ Eug. Chirilă și colaboratori, StComSibiu, 18, 1974, p. 136.

¹⁸⁶ B. Mitrea SCIV, 13, 1962, 1, p. 220.

¹⁸⁷ O. Toropu, *Olenia în secolele III—X*..., p. 115.

Gogoșu (Jud. Mehedinți)

La Gogoșu s-au descoperit întâmplător, 1 AE *Probus* și 1 AE *Constantin cel Mare*¹⁸⁸.

Goranu (Jud. Vilcea)

La punctul *Răbăcești* s-a găsit 1 AE *Licinius*¹⁸⁹ (RIC, VII, p. 422—3, Siscia, anii 313—215).

Gorești (r. Faleștschi, R. S. Moldovenească)

Este semnalată descoperirea unei monede de argint de la *Constantius II* (A. A. Nudelman, Arh. isledovania v Moldavii (1972), Chișinău, 1974, p. 206).

Gornea, com. Șichevița (Jud. Caraș-Severin)

a. Pe teritoriul comunei s-a descoperit un tezaur alcătuit din monede de bronz, emisiuni de la: 1 AE *Constantin al II-lea*, 6 AE *Constantius al II-lea*, 3 AE *Constantius Gallus*, 1 AE *Iulian* și 1 AE *Valentinian*¹⁹⁰.

b. Săpăturile efectuate în 1968 au scos la iveală materiale arheologice și numismatice din epoca lui *Diocletian* și *Constantin cel Mare*¹⁹¹.

Greoni (Jud. Caraș-Severin)

Pe teritoriul comunei s-au găsit: 1 AE *Constantius al II-lea* și 1 AE probabil din secolul al IV-lea e.n.¹⁹².

Gura Ialomiței (Jud. Ialomița)

La Institutul de arheologie (inv. 1 160) se află un tezaur de monede de argint, 22 AR *Valentinian I* și 23 AR *Valens*, descoperit la Gura Ialomiței¹⁹³.

Gura Padini (Jud. Olt)

Pe teritoriul comunei s-au găsit 12 monede din secolul al IV-lea e.n. dintre care au fost identificate: 1 AE *Constantin cel Mare* și 6 AE *Constantius al II-lea*¹⁹⁴.

Gurani, com. Pietroasa (Jud. Bihor)

În 1905 a intrat în posesia Muzeului de istorie din Oradea o monedă de la *Constantin cel Mare*¹⁹⁵.

Gurueni, com. Măgura (Jud. Teleorman)

În 1964 s-a găsit 1 AR (*siliqua*) de a *Constantius al II-lea*¹⁹⁶—caesar (Coh², 15).

Gușterița — Sibiu

De la Gușterița provine 1 AE de la *Constantin al II-lea* și câteva monede de la *Gratian*, aflate în posesia unui localnic¹⁹⁷.

Hăpria (Jud. Alba)

Pe drumul din mijlocul satului s-a găsit în 1962 o monedă de bronz de la *Constans I* (Aquila Coh², VII, 407, 18), achiziționată prin I. Mitrofan de Muzeul de istorie a Transilvaniei, Cluj-Napoca¹⁹⁸.

Hida (Jud. Sălaj)

În colecția particulară a lui Silviu Papiriu-Pop din Buciumi se află trei solidi de la *Theodosius al II-lea* (Sabatier, I, 3, 6, 8), provenind dintr-un tezaur găsit la Hida¹⁹⁹, înainte de 1939.

Hirșoveni, com. Ivănești (Jud. Vaslui)

În 1959, pe *Măgura*, s-au găsit monede romane din secolele III—IV e.n.²⁰⁰.

¹⁸⁸ *Ibidem*.

¹⁸⁹ B. Mitrea, SCIV, 21, 1970, 2, p. 342.

¹⁹⁰ N. Gudea, Banatica, 1, 1971, p. 139—140; B. Mitrea, SCIV, 24, 1973, 1, p. 148.

¹⁹¹ D. Popescu, SCIV, 20, 1969, 3, p. 487.

¹⁹² Eug. Chirilă, N. Gudea, Apulum, 10, 1972, p. 715.

¹⁹³ I. Mititelu, SCN, 1, 1957, p. 133—147.

¹⁹⁴ D. Tudor, OR², p. 104 și 188; B. Mitrea, nota de inv. 225 și 495 de la Institutul de arheologie—București.

¹⁹⁵ B. Mitrea, SCIV, 18, 1967, 1, p. 199; Gh. Lazin, Aluta, 2, 1970, p. 110.

¹⁹⁶ B. Mitrea, SCIV, 17, 1966, 2, p. 422.

¹⁹⁷ M. Macrea, AISC, 2, 1936—1940, p. 300; K. Horedt, *op. cit.*, p. 32; D. Protase, *op. cit.*, p. 165.

¹⁹⁸ D. Protase, *op. cit.*, p. 183.

¹⁹⁹ *Ibidem*, p. 165.

²⁰⁰ R. Vulpe, Materiale, 1, 1953, p. 216; V. Mihăilescu-Birliba, MemAntiq, 2, 1970, p. 326.

Hoghiz (Jud. Braşov)

În zona localităţilor Hoghiz-Rupea, probabil provenind din castrul roman, s-au descoperit următoarele monede: 1 AE *Probus*, 1 AE *Diocletian*, 1 AE *Constantius Clorus*, 2 AE *Maximinus Daza*, 3 AE *Constantin I*, 1 AE *Constantin al II-lea*, 3 AE *Constantius II*, 1 AE *Iulian*, 1 AE *Iovian*, 3 AV *Valentinian I*, 1 AE *Gratian*, 1 AE *Valentinian al II-lea*, 2 AE *Theodosius I*, 1 AE *Arcadius*²⁰¹, emise la Siscia şi cite una la Aquileea, Sirminum, Lugdunum, Heracleea şi Nicomedia.

Holboca (Jud. Iaşi)

Un *solidus* de la *Theodosius al II-lea*, găsit în localitate se află la Muzeul de istorie din Iaşi²⁰².

Horia (Jud. Arad)

La Muzeul de istorie din Lipova se află patru monede romane imperiale din secolul al IV-lea, găsite pe teritoriul comunei; 1 AE *Licinius*, 1 AE *Constantin cel Mare* şi 2 AE *Constantin II*²⁰³.

Hotărani, com. Fărcaşele (Jud. Olt)

Din *vicus*-ul din această localitate, o suburbie a Romulei, provin 15 AE de la *Hadrian* la *Constantius al II-lea*²⁰⁴.

Hunedoara

În cuprinsul marelui tezaur monetar descoperit în 1905, pe lângă cele 25 drahme Apollonia şi Dyrrhachium, 1 033 denari romani republicani, 54 denari şi antoniniani de la Nero la Salonia, 2 monede coloniale din secolul al III-lea, Niceea, se află şi trei monede de bronz de la *Constans*²⁰⁵.

Huşi (Jud. Vaslui)

În colecţiile liceului agricol din localitate se aflau următoarele monede, descoperite prin împrejurimile Huşilor: 1 AE *Urbs Roma*, 1 AE *Constantin cel Mare*, 2 AE *Constantius al II-lea* (caesar) şi 1 AE *Valentinian I*. Monedele au fost achiziţionate recent de Muzeul de istorie din Vaslui şi ne-au fost aduse la cunoştinţă de Ion Bauman.

Iam, com. Berleşti (Jud. Caraş-Severin)

La punctul *La Castel* şi *Pripor* s-au descoperit monede de bronz de la *Traian*, *Claudiu al II-lea Gothicul*, *Constantin I* şi *Constans*²⁰⁶.

Ideciu de Sus (Jud. Mureş)

Din localitate provine 1 AE *Theodosius II*²⁰⁷.

Iernut (Jud. Mureş)

Pe malul stîng al Mureşului, la punctul *Cinepişti*, în 1961 s-a găsit, într-o urnă de incinerare, o monedă de bronz de la *Severina* (soţia lui Aurelian), emisă în 275 la Tarraco-Hispania (Coh.², VI, 210/7). Tot în aceeaşi zonă s-au mai descoperit cu prilejul unor escavaţii, în acelaşi an, 11 monede romane, printre care: 1 AE *Maximian Hercule* (Coh.,² 133); 1 AE *Maxentius* (Coh.,² 21); 4 AE *Licinius I* (Coh.,² 66, 83, 123, 163) 1 AE *Licinius iunior*²⁰⁸ (Coh.,² 21). Din aceeaşi localitate provine şi 1 *solidus* de la *Theodosius al II-lea*²⁰⁹.

Iaşi

La punctul *Cetăţuie* s-a găsit o monedă de la *Probus*, iar în oraş, o monedă de bronz secolul al IV-lea e.n.²¹⁰.

²⁰¹ M.J. Ackner, *Mitteilungen der k.k. Centralkommission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale*, 1, 1856, p. 155—156; K. Horedt, *op. cit.*, p. 32; D. Protase, *op. cit.*, p. 165.

²⁰² B. Mitrea, *SCIV*, 23, 1972, 1, p. 144.

²⁰³ Idem, *SCIV*, 15, 1964, 4, p. 567.

²⁰⁴ D. Tudor, *OR*², 1958, p. 187.

²⁰⁵ Ö. Göhl, *NumKölnz*, 4, 1905, p. 46 şi 5, 1906, p. 137—139; M. Macrea, *op. cit.*, K. Horedt, *op. cit.*, p. 33; D. Protase, *op. cit.*, p. 165.

²⁰⁶ D. Protase, *op. cit.*, p. 174.

²⁰⁷ *Ibidem*, p. 165.

²⁰⁸ N. Vlasa, *SCIV*, 13, 1962, 1, p. 154—155; B. Mitrea, *SCIV*, 13, 1962, 1, p. 221; D. Protase, *op. cit.*, p. 165—166.

²⁰⁹ Carmen Petolescu, Muzeul naţional, 1, 1974, p. 282.

²¹⁰ V. Bude, *CNA*, 6, 1925, 59—62, p. 41; D. Tudor, *SCŞI*Iaşi, 2, 1951, p. 583—593; V. Mihăilescu-Bîrliba, *MemAntiq*, 2, 1970, p. 322.

Ileana (Jud. Ilfov)

La punctul *La Povarnă* s-a găsit o monedă de argint de la *Constantius al II-lea*²¹¹.

Ilient (Jud. Covasna)

O *siliqua* de la *Constantius al II-lea* s-a găsit lângă pădure²¹².

Inești (r. Telenești, R.S.S. Moldovenească)

O monedă de bronz de la *Constantius II* provine din această localitate (A. A. Nudelman, Arh. issledovania v Moldavii (1972), Chișinău, 1974 p. 206).

Islaz (Jud. Teleorman)

Din localitate provin monedele: 1 AE *Constantin cel Mare* și 1 AE *Constantius al II-lea*²¹³.

Iurcenii (r. Nisporenschi, R.S.S. Moldovenească)

Pe teritoriul comunei s-a găsit un solidus de aur de la *Theodosius I* (A. A. Nudelman, Arh. issledovania v Moldavii (1973), Chișinău, 1974, p. 191).

Izgar, com. Vermeș (Jud. Caraș-Severin)

Se menționează că în 1870 s-a găsit o monedă de aur de la *Probus*²¹⁴.

Izvoare, com. Dumbrava Roșie (Jud. Neamț)

În așezarea de tip Sîntana de Mureș – Cerneahov s-a găsit o monedă de argint de la *Constantius al II-lea*²¹⁵. (354).

Izvoarele (Jud. Mehedinți)

La Izvoarele s-au descoperit următoarele 3 monede de bronz din *epoca constantiniană*, de tipul *Urbs Roma* și *Constantinopol* și 1 AE *Constantius al II-lea*²¹⁶.

Izvoru, com. Gogoșari (Jud. Ilfov)

În mormintele 108 și 156 din necropola din secolul al VIII-lea (incineratie) s-au găsit două monede de bronz din *epoca constantiniană*²¹⁷ (secolul al IV-lea).

Izvoru Frumos, com. Burila Mare (Jud. Mehedinți)

O monedă de bronz de la *Constans I* se află la Muzeul de istorie din Drobeta Turnu Severin²¹⁸ (inv. 2 323).

Jidava – Apa Sărată Cimpulung (Jud. Argeș)

Printre monedele romane imperiale descoperite în castrul și așezarea de la Jidava se află și emisiuni de la *Constantin I*, *Iulian Filozoful*, *Justin I* și *Justinian*²¹⁹.

Jimbolia (Jud. Timiș)

O monedă de bronz de la *Constantin I*, cu legenda *Urbs Roma*, se află în colecția lui Sig. Ormós²²⁰. În 1962 s-a găsit întâmplător 1 AE *Diocletian*²²¹.

Jupa (Tibiscum), Caransebeș (Jud. Caraș-Severin)

În cuprinsul castrului roman s-a descoperit în 1925, într-un vas de lut, un tezaur alcătuit din 971 monede de bronz, repartizate astfel pe împărați: 1 denar *Traian*, 1 AE *Gordian* (*Viminacium*), 1 ant. secolul al III-lea, 1 ant. *Claudius al II-lea*, 3 AE *Constantin I*, 1 AE *Constantinopol*, 1 AE *Crispus*, 1 AE *Constantin al II-lea*, 918 AE *Constantius al II-lea*

²¹¹ C. Petolescu, *Apulum*, 10, 1972, p. 195, după repertoriul arheologic, litografiat de Bibl. Acad. p. 83.

²¹² K. Horedt, *op. cit.*, p. 33; D. Protase, *op. cit.*, p. 166.

²¹³ O. Toropu, *op. cit.*, p. 115.

²¹⁴ I. Berkeszi, *op. cit.*, p. 22; D. Protase, *op. cit.*, p. 174.

²¹⁵ R. Vulpe, *Izvoare*, București, 1957, p. 316; I. Ioniță, *ArhMold*, 4, 1966, p. 209; V. Mihăilescu-Birliba, *MemAntiq*, 2, 1970, p. 331.

²¹⁶ O. Toropu, *op. cit.*

²¹⁷ B. Mitrea, *SCIV*, 19, 1968, 1, p. 178.

²¹⁸ O. Toropu, *op. cit.*, p. 125.

²¹⁹ D. Tudor, *OR*², 1958, p. 239.

²²⁰ I. Berkeszi, *op. cit.*, p. 49; D. Protase, *op. cit.*, p. 166.

²²¹ B. Mitrea, *SCIV*, 17, 1966, 2, p. 422.

2 AE *Constans*, 32 AE *Constantius Gallus*, 2 AE *Julian*, 5 AE *Valentinian I*, 1 AE *Theodosius I*, 1 AE *Arcadius*. Tezaurul se află la Muzeul de istorie din Lugoj²²².

Izolată s-a mai descoperit, tot în zona castrului: 1 AE *Probus* 1 AE *Carinus*, 1 AE *Constans*, 1 AE *Constantius al II-lea*, 4 AE *Constantius Gallus*, 2 AE *Julian* și 1 AE *Valentinian*²²³.

Laslea (Jud. Sibiu)

La punctul *Unghiul Prodului* s-au descoperit în 1968, probabil într-un vas de lut, 28 monede AE și AR începând cu Augustus, printre care și 1 AE *Aurelian*, 2 AE *Probus*, 2 AE *Constantin cel Mare*, 1 AE *Constantius al II-lea* și 1 AE *Valentinian*²²⁴.

Lăpușnic, com. Bara (Jud. Timiș)

O monedă de bronz de la *Probus* provine din localitate²²⁵.

Lețcani (Jud. Iași)

Din necropola de tip Sântana provine o *siliqua* de la *Constantius al II-lea* și o monedă de bronz de la același împărat²²⁶.

Livezile (Jud. Mehedinți)

În colecțiile numismatice ale Muzeului din Drobeta-Turnu Severin se găsește o monedă de bronz de la *Constantius al II-lea* (inv. 2 474), provenind din fosta comună Broscari²²⁷.

Lucașevca (r. Orhei, R.S. Moldovenească)

Pe teritoriul comunei s-a găsit în 1953 un tezaur cu monede de bronz de la: 1 AE *Constans I*, 1 AE *Constantius Gallus*, 31 AE *Constantius II*, 7 AE *Julian* și 3 AE neprecizate (V. V. Kropotkin, *Arheologia SSSR*, G4-4, 1961, p. 91, nr. 1 350).

Luna (Jud. Cluj)

În așezarea romană rurală s-au găsit monede romane din secolul al IV-lea²²⁸.

Luna de Jos, com. Dăbica (Jud. Cluj)

Un țaran a găsit în 1859 1 AV (*solidus*) de la *Valentinian al III-lea*²²⁹.

Luduș (Jud. Mureș)

Într-o colecție particulară din localitate se află 1 AV (*solidus*) de la *Valentinian al III-lea*²³⁰.

Lupești, com. Mădușteni (Jud. Vaslui)

La suprafața unei așezări din secolul al IV-lea e.n. s-a descoperit o necropolă de bronz de la *Constantius al II-lea*²³¹.

Maglavit (Jud. Dolj)

În rîndul monedelor romane imperiale descoperite aici se află și piese de tipul lui *Constantin cel Mare*²³².

Malcoci (r. Strașenchi, R.S.S. Moldovenească)

Din localitate provine o monedă de aur de la *Arcadius* (A. A. Nudelman, *Arh. issledovaniia v Moldavii* (1972), Chișinău, 1974, p. 206).

²²² D. Protase, *op. cit.*, p. 175, vorbește de 1 616 monede, din care, 1 188 se află la Muzeul de istorie din Lugoj; Eug. Chirilă, N. Gudea și I. Stratan, *Drei Münzhorte des 4. Jh. aus dem Banat*, p. 5-15.

²²³ N. Gudea, *Banatica*, 1, 1971, p. 140-152; B. Mitrea, *SCIV*, 24, 1973, 1, p. 148.

²²⁴ B. Mitrea, *SCIV*, 21, 1970, 2, p. 342.

²²⁵ V. Mihalyi, *Cerculariu către ven. cleru diecessanu*, Lugoj, 1888, p. 131; cf. D. Protase, *Problema continuității...*, p. 175.

²²⁶ Cătălina Bloșiu, *MemAntiq*, 1, 1969, p. 167-168; B. Mitrea, *SCIV*, 21, 1970, 2, p. 342-343; V. Mihăilescu-Birliba, *MemAntiq*, 2, 1970, p. 331.

²²⁷ O. Toropu, *op. cit.*, p. 13.

²²⁸ C. Gooss, *Chronik*, p. 133; cf. M. Macrea, *op. cit.*, p. 300.

²²⁹ F. Kenner, *Archiv für Kunde österreichischer Geschichtsquellen*, 29, 1863, p. 328; C. Gooss, *AVSL*, 13, 1876, p. 333; K. Horedt, *Contribuții...*, p. 33; D. Protase, *op. cit.*, p. 166.

²³⁰ M. Macrea, *op. cit.*, p. 300; K. Horedt, *op. cit.*, p. 33; D. Protase, *op. cit.*

²³¹ Informație V. Palade de la Muzeul de istorie din Birlad.

²³² D. Tudor, *OR*², 1958, p. 183.

Măcărești (r. Nisporenschi, R.S.S. Moldovenească)

Din localitate provine o monedă de bronz de la *Diocletian* (V. V. Kropotkin, Arheologia SSSR, G4-4, 1961, p. 95, nr. 1351)

Măceșul de Jos (Jud. Dolj)

Pe teritoriul comunei s-au descoperit: 2 AE *Constantin cel Mare*, 1 AE *Theodosius I* și 1 AE *Arcadius*²³³.

Măgureni, com. Sărulești (Jud. Ilfov)

Pe teritoriul fostei comune Pirlita s-a descoperit o monedă de bronz de la *Diocletian*, intrată în colecțiile Institutului de arheologie²³⁴.

Mărăcineni (Jud. Buzău)

La Muzeul de istorie din Buzău au fost predate în 1953, monede de bronz din epoca constantiniană, printre care: 2 AE *Constantius al II-lea* și 1 AE *Iulian*²³⁵.

Meișoru Mare, com. Simionuștii (Jud. Harghita)

În colecția Muzeului din Cristur se află 1 AE *Constantius al II-lea* (Coh.², 45) și 2 AE *Valentinian* (Coh.², 12), găsite întâmplător pe teritoriul satului²³⁶.

Mehadia (Jud. Caraș-Severin)

Din zona castrului roman provin: 1 AE *Diocletian* și 3 AE *Constantin cel Mare*. În Muzeul de istorie din Sighișoara se află 22 monede, cu indicația că provin de la Mehadia. Acestea se însiruie astfel: 1 AE *Marc Aureliu*, 1 AE *Severus Alexander*, 1 AE *Gordian al III-lea*, 2 ant. *Claudiu al II-lea*, 2 ant. *Probus*, , 4 AE *Licinius*, 2 AE *Constantin I*, 1 AE *Crispus* 4 AE *Constantius al II-lea*, 1 AE *Valentinian* și 1 AE *Valens*²³⁷.

Mercurea (Jud. Sibiu)

În inventarul Muzeului Brukenthal din Sibiu (nr. 387/918) este pomenită o monedă de bronz de la *Valentinian I*²³⁸.

Meșendesf, com. Bunești (Jud. Brașov)

Din această localitate provine 1 AV (solidus) de la *Theodostus I* sau II²³⁹, găsit în 1876.

Mihăești (Jud. Vlcea)

După informația lui M. Butoi, pe teritoriul comunei s-a găsit un *aureus* de la *Diocletian*²⁴⁰.

Miroslavești (Jud. Iași)

Un *solidus* de la *Arcadius*²⁴¹ (Sabatier, 15) s-a descoperit întâmplător pe teritoriul comunei în anul 1965.

Mișca, com. Chișlaz (Jud. Bihor)

În 1904, la Muzeul de istorie din Oradea a intrat o monedă de la *Constantin cel Mare*²⁴².

Mogoșani (Jud. Dimbovița)

În necropola din secolul al IV-lea e.bn. s-au găsit: 1 AE epoca constantiniană și 1 AE *Iulian*²⁴³.

Moigrad — Porolissum, com. Mirșid (Jud. Sălaj)

Pe teritoriul și în împrejurimile orașului roman Porolissum, între localitățile Moigrad și Jac, s-au descoperit 11 monede romane de bronz, donate de săteni Muzeului de istorie din

²³³ O. Toropu, *op. cit.*, p. 129.

²³⁴ Nota de inventar 332 de la Institutul de arheologie-București, întocmită de B. Mitrea.

²³⁵ C. Preda, SCN, 2, 1958, p. 465.

²³⁶ B. Mitrea, SCIV, 12, 1961, 1, p. 151; D. Protase, *op. cit.*, p. 166; Székely Zoltán, SCN, 4, 1968, p. 456; idem, Aluta, 1, 1969, p. 9.

²³⁷ C.I. Buracu, *Muzeul general N. Cerna în Băile Herculane și cronica Mehadiiei*, Turnu Severin, 1924, p. 14; D. Protase, *op. cit.*, p. 175; Eug. Chirilă, N. Gudea și I. Stratan, *op. cit.*, p. 77-78.

²³⁸ D. Protase, *op. cit.*, p. 166.

²³⁹ C. Gooss, *op. cit.*, p. 334; SCIV, 1, 1950, 1-2, p. 124; K. Horedt, *op. cit.*, p. 33; D. Protase, *op. cit.*, 166.

²⁴⁰ B. Mitrea, SCIV, 23, 1972, 1, p. 144.

²⁴¹ Carmen Petolescu, Muzeul național, 1, 1974, p. 282.

²⁴² B. Mitrea, SCIV, 18, 1967, 1, p. 199; Gh. Lazin, Aluta, 2, 1970, p. 111.

²⁴³ Gh. Diaconu, *Mogoșani. Necropola din secolul al IV-lea e.n.*, Tîrgoviște, 1970, p. 32; B. Mitrea, SCIV, 23, 1972, 1, p. 145.

Zalău²⁴⁴. Pe împărați ele se repartizează astfel : 2 AE *Constantin I* (Coh², 243, 254); 4 AE *Constantius al II-lea* (Coh.,² 46, 104, 129); 1 AE *Constans* (Coh², 54); 2 AE *Valentinian I* (Coh², 12); 2 AE *Valens* (Coh², 11). Tot la Moigrad se vorbește despre descoperirea în 1797 a unui tezaur cu monede de aur de la *Valens*²⁴⁵.

Moldova Nouă (Jud. Caraș-Severin)

Pe teritoriul comunei s-au descoperit în decursul timpului câteva tezaure cu monede romane imperiale din secolul al IV-lea e.n.;

— Muzeul din Timișoara a achiziționat de la dr. Iclozan, din localitate, un număr de 384 monede în majoritate emisiuni din vremea lui *Constantin cel Mare*, aparținând probabil unui tezaur;

— În posesia aceluiași muzeu se află un tezaur cu circa 900 monede din secolul al IV-lea găsit în iulie 1965. Aici domină monedele de la *Constantius al II-lea*, *Constantius Gallus* și *Iulian*²⁴⁶.

— După informația lui O. Dogariu, de la Moldova Nouă provine 1 AE *Constantius al II-lea* și 1 AE *Constantius Gallus*²⁴⁷.

Moldova Veche (Jud. Caraș-Severin)

Din această localitate, unde există urmele unui mic castru roman, provin monede și tezaure cu emisiuni din secolul al IV-lea e.n. :

— Cinci monede de la *Constantin I* se aflau într-o colecție particulară²⁴⁸.

— Un tezaur de 963 monede a fost adus de prof. D. Tudor, la Institutul de arheologie. Acesta cuprinde : 1 AE *Constantin cel Mare*, 2 AE *Constantin al II-lea*, 766 *Constantius al II-lea*, 111 AE *Constantius Gallus*, 79 AE *Iulian*, 23 AE neprecizate²⁴⁹.

— În 1965 s-a descoperit un tezaur alcătuit din circa 700 monede de bronz din secolul al IV-lea e.n.²⁵⁰.

— La Muzeul de istorie din Reșița se află un tezaur de circa 4 000 monede de bronz secolul al IV-lea e.n.²⁵¹.

Moroda (Jud. Arad)

În 1968 s-a găsit în curtea școlii un *solidus* de la *Valentinian al III-lea*²⁵²

Muntenii de Jos (Jud. Vaslui)

Un AR (*siliqua*) *Constantius*²⁵³ al II-lea s-a găsit în 1971.

Nădlac (Jud. Arad)

Pe teritoriul comunei s-au găsit 2 AE romane din epoca constantiniană²⁵⁴.

Nicolinț (Jud. Caraș-Severin)

Un *aureus* de la *Probus*²⁵⁵, emis la Siscia, s-a găsit în 1898.

Nireș, com. Mica (Jud. Cluj)

La punctul *Virful Vulcanului* s-a descoperit în 1953 un tezaur de circa 150 monede. Au fost salvate 30 piese, dintre care 29 sînt denari emiși de la Nero la Severus Alexander și 1 AE de la *Constantius al II-lea*²⁵⁶.

²⁴⁴ M. Macrea, *op. cit.*, p. 300, 218 (n. 13).

²⁴⁵ V. Russu, Buletinul Societății geografice române, 10, 1899, p. 316; D. Protase, *op. cit.*, p. 166.

²⁴⁶ I. Miloi, Analele Banatului, 2, 1929, 3, p. 63—64; D. Protase, *op. cit.*, p. 175; Eug. Chirilă, N. Gudea, Apulum, 10, 1972, p. 714.

²⁴⁷ B. Mitrea, SCIV, 17, 1966, 2, p. 423; 23, 1972, 1, p. 145.

²⁴⁸ I. Berkeszi, *op. cit.*, p. 28; D. Protase, *Problema continuității...*, p. 175.

²⁴⁹ B. Mitrea, SCIV, 13, 1962, 1, p. 221 și nota de inv. 1 187, Institutul de arheologie-București.

²⁵⁰ Idem, SCIV, 19, 1968, 1, p. 178; N. Gudea, Banatica, 1, 1974, p. 140.

²⁵¹ „Scnteia” XXXIX, 8 496, 25 iulie 1970, p. 4; B. Mitrea, SCIV, 22, 1971, 1, p. 131, sub voce Moldova Nouă. Eug. Chirilă, N. Gudea, Apulum, 10, 1972, p. 715.

²⁵² Eug. Chirilă, S. Dumitrașcu și D. Mălăescu, Apulum, 9, 1971, p. 171.

²⁵³ B. Mitrea, SCIV, 24, 1973, 1, p. 149.

²⁵⁴ E. Dörner, Muzeul Arad, 1968, p. 27; Gh. Lazin, Aluta, 2, 1970, p. 111.

²⁵⁵ D. Protase, *op. cit.*, p. 176.

²⁵⁶ D. Protase, SCN, 1, 1957, p. 149—171; K. Horedt, *op. cit.* p. 33.

Nou, com. Roșia (Jud. Sibiu)

În apropierea satului, la nord de *Hulă*, s-au descoperit 2 AE de la *Valens*²⁵⁷. Monedele au fost donate de R. Theil Muzeului Brukenthal din Sibiu (inv. nr. 5, din 27 II 1891).

Novaci (Jud. Ilfov)

În colecțiile Institutului de arheologie se află un lot de monede descoperite la Novaci. Printre acestea se află: 1 AE *Licinus I*, 2 AE *Constantin cel Mare*, 1 AE *Crispus*, 4 AE *Constantius al II-lea*, 1 AE *Valens* și 7 AE secolele IV—V, neprecizate²⁵⁸.

Obârșia Nouă (Jud. Olt)

În colecția prof. Em. Diaconu din Obârșie se află 1 AE *Constantius al II-lea*²⁵⁹.

Obreja, com. Mihalț (Jud. Alba)

a. Cu prilejul unor săpături pentru plantarea viței de vie, efectuate în grădina lui M. Popa, s-au găsit, într-o așezare dacică, cîteva monede de argint și bronz, probabil din *epoca constantiniană*. Monedele au fost donate liceului din Blaj.

b. În partea de sud a satului, în 1962, s-a găsit o monedă de bronz de la *Probus* (Coh³, 172) aflată acum la Muzeul de istorie a Transilvaniei, Cluj—Napoca²⁶⁰.

Oena de Jos (Jud. Harghita)

Înainte de cel de-al doilea război mondial s-a găsit 1 AE de tipul *Urbs Roma*²⁶¹.

Oena Sibiului (Jud. Sibiu)

O monedă de aur de la *Honorius* s-a găsit la punctul numit *Dealul Taberei*²⁶².

Olteni, com. Bodoc (Jud. Covasna)

În cuprinsul castrului roman, sau în apropierea lui, s-a găsit 1 AE *Constantius II*²⁶³.

Oradea (Jud. Bihor)

Prin împrejurimile orașului s-au găsit două monede de bronz de la *Aurelian* și *Crispus*²⁶⁴.

Oravița (Jud. Caraș-Severin)

O monedă mică de bronz din *epoca constantiniană* s-a găsit pe teritoriul orașului²⁶⁵.

Orhei (R.S.S. Moldovenească)

În cursul anului 1951 s-a descoperit un tezaur alcătuit din 126 monede de argint de la *Constantius II* (V. V. Kropotkin, în *Arheologia SSSR*, G4—4, 1961, p. 195, nr. 1355).

Orheiu Vechi (R.S.S. Moldovenească)

În cuprinsul vechiului Orhei s-a găsit o monedă de bronz de la *Arcadius* (A. A. Nudelman, *Arh. issledovania v Moldavii* (1972), Chișinău, 1974, p. 206).

Orlea (Jud. Olt)

Pe teritoriul comunei s-au găsit următoarele monede romane imperiale din secolul al IV-lea e.n.: 2 AE *Aurelian*, 1 AE *Probus*, 1 AE *Maxentius*, 4 AE *Licinus*, 4 AE *Crispus*, 67 AE *Constantin cel Mare*, 21 AE *Constantin al II-lea*, 55 AE *Constantius al II-lea*, 114 AE *Constans*, 1 AE *Constantius Gallus*, 5 AE *Iulian*, 1 AE *Jovian*, 2 AE *Valentinian I*, 7 AE *Valens*, 2 AE *Gratian*, 3 AE *Theodosius*, 1 AE *Arcadius*²⁶⁶.

Orșova (Dierna) (jud. Mehedinți)

a. În cuprinsul orașului roman s-au descoperit în decursul timpului monede de bronz de la *Aurelian*, *Diocletian*, *Maximian Hercule*, *Maximian Daza*, *Licinus*, *Constantin I*, *Crispus*, *Constantin al II-lea*, *Constantius al II-lea*, *Iulian*, *Valentinian I*, *Vatens*, *Arcadius* și un meda-

²⁵⁷ K. Horedt, *op. cit.*, p. 34; D. Protase, *Problema continuității...*, p. 166.

²⁵⁸ C. Preda, *SCN*, 3, 1960, p. 473—474.

²⁵⁹ O. Toropu, *op. cit.*, p. 134.

²⁶⁰ D. Protase, *op. cit.*, p. 167; B. Mitrea, *SCIV*, 16, 1965, 3, p. 614.

²⁶¹ B. Mitrea, *op. cit.*, p. 614.

²⁶² C. Gooss, *op. cit.*, p. 336; M. Macrea, *op. cit.*, p. 301; K. Horedt, *op. cit.*, p. 34;

D. Protase, *op. cit.*, p. 167.

²⁶³ Székelyi Zoltán, *Legyzetek Dácia történeléhez*, Sf. Gheorghe, 1964, p. 29; K. Horedt, *op. cit.*, p. 34; D. Protase, *op. cit.*, p. 167.

²⁶⁴ B. Mitrea, *SCIV*, 18, 1967, 1, p. 199; Gh. Lazin, *Aluta*, 2, 1970, p. 111.

²⁶⁵ I. Berkeszi, *op. cit.*, p. 29; D. Protase, *op. cit.*, p. 176.

²⁶⁶ B. Mitrea, *SCIV*, 17, 1966, 2, p. 423; I. Winkler și C. Băloi, *ActaMN*, 8, 1971, p. 165; idem, *ActaMN*, 10, 1973, p. 203—209; O. Toropu, *op. cit.*, p. 134.

lion de aur de la *Gratian*. Tot aici, prin anii 1895—1896, în cadrul unei construcții romane s-au găsit circa 50 monede din secolele I—IV e.n.²⁶⁷.

b. În aceeași localitate s-au găsit două tezaure. Unul este alcătuit din 730 monede fiind descoperit în 1934. Pe împărați se distribuie astfel: 1 AE *Traian*, 1 denar secolul al II-lea, 1 AE *Severus Alexander* (Nicaea), 1 ant. *Aurelian*, 1 ant. secolul al III-lea, 2 AE *Constantin I*, 1 AE *Constantinopol*, 523 AE *Constantius al II-lea*, 3 AE *Constans*, 113 AE *Constantius Gallus*, 48 AE *Julian*, 1 AE *Valentinian I*, 1 AE *Valens*, 1 AE *Gratian*, 1 AE secolul al IV-lea.

Tezaurul următor, descoperit în 1914, este alcătuit din 1 222 monede, ce se repartizează astfel pe împărați: 1 AE *Traian*, 1 denar *Faustina I*, 1 denar și 1 AE secolul al II-lea, 1 denar și 2 AE *Severus Alexander*, 1 ant. *Gordian al III-lea*, 1 ant. *Filip Arabul*, 6 ant. *Gallienus*, 1 ant. *Salonina*, 3 ant. secolul al III-lea, 1 AE *Aurelian*, 1 AE *Probus*, 1 AE *Licinius I*, 1 AE *Constantin I*, 1 AE *Constantin al II-lea*, 934 AE *Constantius al II-lea*, 9 AE *Constans*, 179 AE *Constantius Gallus*, 70 AE *Julian*, 2 AE *Valentinian I*, 2 AE *Valens*, 1 AE *Valentinian al II-lea*, 2 AE *Gratian*, 1 AE *Arcadius* ²⁶⁸.

c. Se mai vorbește de un al treilea tezaur alcătuit din circa 2 000 monede, emisiuni romane din secolul al III-lea și până la *Theodosius*. Este probabil ca informația să fie greșită și să se refere la cele două tezaure de mai sus ²⁶⁹.

Osica de Sus (Jud. Olț)

De la *Osica de Sus* provine 1 AR (*siliqua*) de la *Valens*, aparținând probabil unui tezaur ²⁷⁰.

Ostrovni (Jud. Dolj)

Pe teritoriul comunei s-a găsit 1 AE *Constans* ²⁷¹.

Ostrovu Mare (Jud. Mehedinți)

Cu ocazia săpăturilor întreprinse în necropola antică sau întâmplător s-au descoperit următoarele monede: 1 AE *Constantius Clorus*, 1 AE *Licinius*, 2 AE *Constantin cel Mare*, 1 AE *Constans*, 1 AE *Constantius al II-lea*, 1 AE *Valentinian I* ²⁷².

Padea, com. Drânc (Jud. Dolj).

O monedă de argint (*siliqua*), emisiune de la *Constantius al II-lea*, descoperită în punctul *Dealul Viilor*, face parte dintr-un tezaur ²⁷³.

Palanca (r. Suvorov, R.S.S. Moldovenească)

În raza comunci s-a descoperit o monedă de bronz de la *Constantius II* (A.A. Nudelman, Arh. issledovania v Moldavii (1972), Chișinău, 1974, p. 206).

Passul Vlcan

În cuprinsul tezaurului de monede romane de bronz descoperit în 1869, pe lângă emisiunile din secolele I—III, *Tiberiu* — *Filip Arabul*, se află și următoarele piese postaureliene: 1 AE *Probus*, 1 AE *Maximinus Dazo*, 3 AE *Licinius I*, 1 AE *Licinius al II-lea*, 5 AE *Constantin I*, 2 AE *Constantin al II-lea*, 1 AE *Constans*, 10 AE *Constantius al II-lea*, 1 AE *Julian Filozoful*. Cele mai multe sînt emise la Siscia și una singură la Nicomedia ²⁷⁴.

Pănade, com. Sincel (Jud. Alba)

La Muzeul de istorie din Tirnăveni se află 1 AE *Maximian Daza* ²⁷⁵, emisă la Siscia în anul 311.

²⁶⁷ B. Milleker, Délmagyarország... 3, 1906, p. 237; I. Berkeszi, *op. cit.*, p. 30; M. Macrea, *op. cit.*, p. 303; D. Prolase, *op. cit.*, p. 167; D. Popescu, SCIV, 21, 1970, 3, p. 519; Eug. Chirilă și N. Gudea, *Apulum*, 9, 1972, p. 716.

²⁶⁸ Eug. Chirilă, N. Gudea, I. Stratan, *Drei Münzhorte...*, p. 17—17.

²⁶⁹ B. Mitrea, SCIV, 14, 1963, 2, p. 470.

²⁷⁰ Idem, SCIV, 21, 1973, 1, p. 149; Gh. Popilian, SCN, 6, 1975, p. 232.

²⁷¹ O. Toropu, *op. cit.*, p. 267.

²⁷² D. Berciu, *Materiale*, 1, 1953, p. 589—691; Al. Băreacă, SCN, 1, 1957, p. 119—420; D. Prolase, *op. cit.*, p. 183; O. Toropu, *op. cit.*, p. 268; Eug. Chirilă, N. Gudea, I. Stratan, *op. cit.*, p. 79, dar trimis la Ostrovu Mare, jud. Caraș Severin, unde nu se află o astfel de localitate.

²⁷³ B. Mitrea, SCIV, 21, 1973, 1, p. 149; Gh. Popilian, SCN, 6, 1975, p. 231.

²⁷⁴ C. Gooss, *op. cit.*, p. 338; M. Macrea, *op. cit.*, p. 304; K. Horedt, *Contribuții...*, p. 39; D. Prolase, SCN, 1, 1957, p. 158.

²⁷⁵ Eug. Chirilă și colaboratori, SCComSibiu, 18, 1971, p. 137.

Pecica (Jud. Arad)

Cu prilejul unor săpături efectuate în 1901 s-a găsit o monedă de aur de la *Probus*; cu altă ocazie s-au descoperit 2 AE *Constantin cel Mare*²⁷⁶.

Peperit (r. Lazovschi, R.S.S. Moldovenească)

Un solidus de aur de la *Theodosius I* provine din localitate (A. A. Nudelman, Arh. issledovania v Moldavii (1973), Chişinău, 1974, p. 191).

Pererita (r. Briceanschi, R.S.S. Moldovenească)

Este menţionată descoperirea unei monede de bronz de la *Constantius II* (A. A. Nudelman, Arh. issledovania v Moldavii (1973), Chişinău, 1974, p. 190).

Pesac (Jud. Timiş).

Pe teritoriul comunei²⁷⁷ se semnalează descoperirea a 2 AE *Constantin I* şi 1 AE *Constantius al II-lea* (Coh.², 104).

Pescarii (Jud. Caraş-Severin)

Din localitate provin: 1 folles *Diocletian*, 1 AE *Constantius II*, 1 AE *Constantius Gallus* şi 1 AE *Valentinian*²⁷⁸.

Petroman (Jud. Timiş).

O monedă de aur din secolul al V-lea se află la Muzeul de istorie din Timişoara²⁷⁹.

Petroşeni (Jud. Hunedoara).

În apropiere de judecătorie s-au găsit mai multe monede romane imperiale, printre care şi o monedă de la *Aurelianus*²⁸⁰.

Piatra Neamţ (Jud. Neamţ)

În 1935 s-a descoperit pe Blca Doamnei, la Dealul Comorilor o monedă de bronz de la *Licinius*. Din împrejurimile oraşului mai provin: 1 AE *Constantius*, 1 AE *Constantius al II-lea* şi 1 AE *epoca constantiniană*²⁸¹.

Pietroasele (Jud. Buzău).

Pe teritoriul comunei s-au găsit de-a lungul timpului mai multe monede romane imperiale, printre care şi o piesă de bronz de la *Constantius al II-lea* şi alta de argint de la *Valens*²⁸².

Pietroşi (Jud. Ialomiţa)

Pe teritoriul comunei s-au găsit: 1 AE *Diocletian*, 1 AE *Constantin cel Mare* (LRBC, 1 356, anii 330—335) şi 4 AE secolul al IV-lea neprecizate²⁸³.

Poiana, com. Nicoreşti (Jud. Galaţi).

Pe teritoriul comunei s-a găsit în 1939 1 AE *Tacitus*, iar în 1961 1 AE *Galeriu Maximian*²⁸⁴.

Poeneşti (Jud. Vaslui)

Două monede de argint de la *Constantius al II-lea* s-au găsit la suprafaţa terenului şi se leagă probabil de necropola de tip Sîntana de Mureş. În mormîntul 288 din necropolă s-a descoperit o monedă arsă, asociată cu o fibulă din secolele III-IV e.n.²⁸⁵.

Pojejena (Jud. Caraş-Severin)

La punctul *Tîfun*, de pe teritoriul satului Pojejena de Jos, s-a găsit un tezaur cu monede de la *Constantin I*, *Constantius al II-lea*, *Constantius* şi *Iulian Filozoful*. Monedele au ajuns în colecţiile muzeelor de istorie din Lugoj şi Timişoara.

²⁷⁶ SCIV, 19, 1968, 1, p. 179; Gh. Lăzin, Aluta, 2, 1970, p. 111.

²⁷⁷ Al. Borza, *Banatul în timpul romanilor*, Timişoara, 1943, p. 48; cf. D. Protase, *Problema continuităţii...*, p. 176.

²⁷⁸ Eug. Chirilă şi N. Gudea, *Apulum*, 10, 1972, p. 716.

²⁷⁹ D. Protase, *op. cit.*, p. 176.

²⁸⁰ Sebastian Stanca, *ActaMN*, 9, 1972, p. 386.

²⁸¹ I. Minea, *BSNR*, 81—82, 1933—1944, p. 108; C. Mătase şi B. Mitrea, *SCN*, 1, 1957, p. 475; B. Mitrea, *SCIV*, 13, 1962, 1, p. 221.

²⁸² B. Mitrea, *SCIV*, 19, 1968, 1, p. 179; informaţie Gh. Diaconu.

²⁸³ A. Atanasiu, *SCN*, 5, 1971, p. 389—390; B. Mitrea, *SCIV*, 21, 1970, 2, p. 343—344; idem, *Dacia*, N.S., 15, 1971, p. 41.

²⁸⁴ C. Solomon, *BCMI*, 20, 1927, p. 105—106; M. Dimitriu, *CNA*, 14, 1939, p. 135—136; B. Mitrea, *SCIV*, 8, 1957, 1—2, p. 168—169; V. Mihălescu-Bîrliba, *MemAntiq*, 2, 1970, p. 326; N. Lupu, *StComSibiu*, 14, 1969, p. 288.

²⁸⁵ C. Cihodaru, *ArtArh*, 13—14, 1937—1938, p. 55; R. Vulpe, *Materiale*, 1, 1953, p. 309; idem, *SCIV*, 1, 1950, p. 45; V. Mihălescu-Bîrliba, *MemAntiq*, 2, 1970, p. 331.

La Muzeul de istorie din Reșița se află 8 AE de la *Traian la Iulian*, descoperite în castrul roman din localitate. Tot de la Pojejena provin monedele: 1 AE *Crispus*, 64 AE *Constantius al II-lea*, 3 AE *Constans* și 1 AE *epoca constantiniană*²⁸⁶.

Popești, com. Mihăilești (Jud. Ilfov)

O monedă de bronz de la *Constantin cel Mare* a ajuns în 1950 la Institutul de arheologie²⁸⁷.

Potelu, com. Ianca (Jud. Olt)

Pe teritoriul localității Potelu s-au descoperit următoarele monede: 1 AE *Licinius*, 2 AE *Crispus*, 1 AE *Helena*, 2 AE *Constantin cel Mare*, 6 AE *Constantinus al II-lea*, 1 AE *Iulian*, 1 AE *Iovian*, 1 AE *Valentinian*²⁸⁸.

Prundu (Jud. Ilfov)

Monede romane imperiale, printre care și una de la *Constans*, găsite în timplător, se află la Școla generală din Greaca²⁸⁹.

Pustiniș, com. Uivar (Jud. Timiș)

În 1870 s-a descoperit 1 AV *Dioclețian*²⁹⁰.

Puținei, Izvoru Birzii (Jud. Mehedinți)

Din localitate provin câteva monede de bronz din *epoca constantiniană* și una de la *Valentinian I*²⁹¹.

Racoviță, com. Mărgăritești (Jud. Olt)

Cabinetul Numismatic al Bibliotecii Academiei RSR a achiziționat în 1963, 1 AE *Licinius*, 3 AE *Constantin cel Mare*, 2 AE *Constantius* și 2 AE *Constans*, descoperite în această localitate²⁹².

Ramna (Jud. Caraș-Severin)

În cuprinsul tezaurului monetar descoperit în 1851, ajuns la Muzeul din Viena, pe lângă emisiunile de la *Vespasian*, *Traian*, *Geta*, *Gordian*, *Traian Decius*, se aflau și monede de la *Dioclețian*²⁹³.

Răcarii de Jos (Saldae), com. Brădești (Jud. Dolj)

În castrul roman și în împrejurimile sale s-au găsit monede emise de: 1 AE *Dioclețian*, 2 AE *Constantin I*, 1 AE *Constantin al II-lea*, 1 AE *Constantius al II-lea*, 1 AE *Valens*, 2 AE *Theodosius al II-lea*²⁹⁴.

Răcășdia (Jud. Caraș-Severin)

Cu prilejul unor lucrări agricole s-a descoperit de către tractoriști, în 1963, un tezaur de circa 2 000 monede de bronz romane din secolul al IV-lea, emisiuni de la *Constantin cel Mare*, *Constans* și *Constantius al II-lea*. Tezaurul se află la Muzeul de istorie din Timișoara²⁹⁵.

Rădăuți (Jud. Suceava)

Pe teritoriul orașului s-a descoperit 1 AE *Constantius al II-lea*²⁹⁶.

Răscruci, com. Bonțida (Jud. Cluj)

La punctul denumit *La Piatră*, în apropierea Someșului, s-a găsit o monedă de aur de la *Theodosius al II-lea*, emisă la Constantinopol²⁹⁷.

Reci (Jud. Covasna)

Săpăturile din 1958 au dus la descoperirea, în cuprinsul unei așezări din secolul al IV-lea e.n., a unei monede de argint de la *Constantius al II-lea*²⁹⁸.

²⁸⁶ I. Berkeszi, *op. cit.*, p. 35; D. Protase, *op. cit.*, p. 177; Al. Borza, *op. cit.*, p. 82—83; N. Gudea, Banatica, 1, 1971, p. 142; B. Mitrea, SCIV, 23, 1972, 1, p. 145; 24, 1973, 1, p. 150; Eug. Chirilă și N. Gudea, Apulum, 10, 1972, p. 716.

²⁸⁷ Nota de inv. 354, Intocmită de B. Mitrea.

²⁸⁸ O. Toropu, *op. cit.*, p. 272.

²⁸⁹ E. Comșa, SCIV, 5, 1954, 3—4, p. 586—587.

²⁹⁰ I. Berkeszi, *op. cit.*, p. 31; D. Protase, *op. cit.*, p. 177.

²⁹¹ Eug. Chirilă, N. Gudea, I. Stratan, *op. cit.*, p. 79.

²⁹² B. Mitrea, SCIV, 15, 1964, 4, p. 578.

²⁹³ I. Berkeszi, *op. cit.*, p. 11; D. Protase, *op. cit.*, p. 177.

²⁹⁴ D. Tudor, OR², p. 246; idem, Apulum, 5, 1964, p. 233; O. Toropu, *op. cit.*, p. 268.

²⁹⁵ D. Protase, *op. cit.*, p. 183; B. Mitrea, SCIV, 15, 1964, 4, p. 578.

²⁹⁶ I. Mitrea, Carpica, 5, 1972, p. 122, nota 36.

²⁹⁷ I. Winkler, SCN, 2, 1958, p. 410; D. Protase, *op. cit.*, p. 167.

²⁹⁸ D. Popescu, SCIV, 10, 1959, 1, p. 147; Székely Zoltán, SCN, 3, 1960, p. 557; idem, Materiale, 7, 1961, p. 181 și Aluta, 1, 1969, p. 12.

Redea (Jud. Olt)

Cab. num. al Acad. R.S.R. a achiziționat un lot de 27 *siliquae*, 23 AR *Constantius al II-lea* (tip Coh.,² 342, emise, 21 AR Sirmium, 1 AR Siscia și 1 AR Constantinopol); 4 AR *Valens*²⁰⁰ (tip Coh.,² 96 emise, 3 AR Antiohia și 1 AR Nicomedia).

Reghin (Jud. Mureș)

Pr. Samuil Fritsch din Dedrad a donat în 1859, liceului sășesc din Sighișoara, un număr de 33 monede romane, cu indicația că s-au găsit prin împrejurimile Reghinului³⁰⁰. Pe lângă câteva monede din secolele II—III se află și următoarele monede postaureliene: 3 AR *Maximian Hercule* 1 AE *Helena* (Thesalonic); 1 AE *Constantius Clorus* (Siscia), 7 AE *Constantin I* (Roma, Constantinopol), 2 *Constantin al II-lea*, 3 AE *Constantius al II-lea* (Thesalonic).

Reșca (Jud. Olt)

Printre monedele romane imperiale descoperite la Reșca se află și următoarele emisiuni din secolul al IV-lea: 1 AE *Licinius*, 1 AE *Constantin cel Mare*, 2 AE *Crispus*, 1 AE *Constantin al II-lea*, 1 AE *Constantius al II-lea*, 1 AE *Constans*, 1 AE *Zenon*³⁰¹.

Reșița (Jud. Caraș-Severin)

În împrejurări necunoscute s-a descoperit pe teritoriul orașului 1 AR *Constans*³⁰².

Retișu (Jud. Sibiu)

Din localitate provine o monedă de aur *Constantius*³⁰³ (II?).

Rtpiceni, (Jud. Botoșani)

În cursul săpăturilor efectuate în 1974 de Al. Păunescu s-a descoperit o monedă de bronz de la *Constantius al II-lea*, într-un strat de locuire din secolul al IV-lea e.n.³⁰⁴.

Rimnicu Sărat (Jud. Buzău)

Pe teritoriul orașului s-a găsit o monedă de argint de la *Constantius al II-lea* (Coh.,² 342), emisă la Sirmium³⁰⁵.

Riureni (Jud. Vlcea)

Pe teritoriul comunei s-au descoperit următoarele monede romane imperiale: 1 AE *Probus* 4.AE *Constantius al II-lea* și probabil o monedă de la *Galeriu Maximian*³⁰⁶.

Rogova (Jud. Mehedinți)

Pe teritoriul comunei s-a găsit 1 AV *Constantin cel Mare*³⁰⁷.

Roșeți (Jud. Ialomița)

La Institutul de arheologie se află 1 AE *Constantius al II-lea*³⁰⁸ (LRBC, 351—354).

Roșiorii de Vede (Jud. Teleorman)

În colecția lui P. Voivozeanu se află mai multe monede găsite pe teritoriul orașului și împrejurimi. Printre acestea se află: 2 AE *Probus*, 1 AE *Licinius*, 1 AE *Constantin cel Mare*, 1 AR *Constantius al II-lea*, 1 AE *Constans*, 1 AE *Valentinian I* și 4 AE *epoca constantiniană*³⁰⁹.

Ruseani (r. Edineț, R.S.S. Moldovenească)

O monedă de bronz de la *Constantius II* s-a descoperit în această localitate (A. A. Nudelmann, Arh. issledovania v Moldavii (1973), Chișinău, 1974, p. 190).

²⁹⁹ B. Mitrea, SCIV, 12, 1961, 1, p. 152; Oct. Iliescu, CreștColect, 6, 1962, p. 304—305; idem RRH, 4, 1965, p. 341—344.

³⁰⁰ K. Horedt, *op. cit.*, p. 34—35; D. Protase, SCN, 1, 1957, p. 158—159; idem, *Problema continuității...*, p. 167.

³⁰¹ Al. Odobescu, *Analele Soc. Acad. Române*, 10, p. 262; C. Schuckhardt, AEM, 9, 1885, p. 230; D. Protase, *Problema continuității...*, p. 182; B. Mitrea, SCIV, 14, 1963, 2, p. 147; O. Toropu, *op. cit.*, p. 268.

³⁰² O. Göhl, Numközl, 9, 1910, p. 134; Const. Moisil, BSNR, 15, 1920, p. 80—81.

³⁰³ C. Gooss, *op. cit.*, p. 335; K. Horedt, *op. cit.*, p. 35; D. Protase, *op. cit.*, p. 167.

³⁰⁴ Din raportul de săpături prezentat de Al. Păunescu la Sesiunea Institutului de arheologie-București din februarie 1975.

³⁰⁵ B. Mitrea, SCIV, 19, 1968, 1, p. 179.

³⁰⁶ Oct. Iliescu, SCN, 2, 1958, p. 450; B. Mitrea, SCIV, 13, 1962, 1, p. 221.

³⁰⁷ D. Tudor, OR², 1958, p. 181.

³⁰⁸ B. Mitrea, SCIV, 22, 1971, 1, p. 132.

³⁰⁹ Idem, SCIV, 16, 1965, 3, p. 615—616.

Sacoșul Turcesc (Jud. Timiș)

La Muzeul de istorie din Timișoara se află o monedă de argint de la *Constantin cel Mare*³¹⁰.

Sarmizegetusa (Ulpia Traiana) (Jud. Alba)

a. În amfiteatrul roman s-a găsit în 1890, un tezaur cu monede de bronz care se termină cu emisiuni de la *Valentinian sau Valens*. Nu se cunosc amănunte³¹¹.

b. Pe la 1909 s-au găsit două monede de bronz : 1 AE *Galeriu Maximian* (Cartagina) și 1 AE *Iuliana Filozoful*³¹² (Nicomedia).

c. În inventarul Muzeului de istorie din Alba Iulia au fost inventariate următoarele monede achiziționate 1899—1901 : 2AE *Diocletian*, 1 AE *Galeriu Maximian*, 1 AE *Constantius II*, 1 AE *Valentinian I*³¹³.

Satchinez (Jud. Timiș)

La Muzeul de istorie din Timișoara se află : 11 AE *Constantin I* și 3 AE *Constantius II*³¹⁴.

Satu Mare, com. Secusigiu (Jud. Arad)

Muzeul din Timișoara posedă 2 AE *Constantin I*³¹⁵.

Săcălaz (Jud. Timiș)

În anul 1874 s-a descoperit 1 AV *Theodosius (II?)*³¹⁶.

Săcuieni (Jud. Bihor)

La Muzeul școlar din Săcuieni se păstrează următoarele monede : 1 AE *Diocletian*, 1 AE *Constantius Clorus*, 1 AE *Constantius Gallus* și 2 AE *Constantius al II-lea*, 1 AE *Valens*³¹⁷.

Sălașu de Sus (Jud. Hunedoara)

O monedă de la *Diocletian* provine din această comună³¹⁸.

Săliște (Jud. Alba)

Într-o colecție particulară se află în 1830, o monedă de argint (*siliqua*) de la *Constantius (II?)* emisă la Sirmium, provenind din fosta comună Cioara³¹⁹.

Săpata de Jos (Jud. Argeș)

Pe platoul unde se află castrul roman, un locuitor a găsit în cursul lucrărilor agricole, mai multe monede romane de argint printre care și 2 AR *Constantius al II-lea*, 1AR *Valentinian* și 8 AR *Valens*³²⁰.

Sărata Monteoru (Jud. Buzău)

S-au descoperit întâmplător : 1 AE *Licinius* și 1 AE *Honorius*³²¹.

Scundu (Jud. Vlcea)

Printre monedele romane imperiale aflate la Muzeul de istorie din Drăgănești se află și două monede de bronz din *epoca constantiniană* și cîte o piesă de la *Constantius al II-lea*, *Iovian* și *Valens*³²².

³¹⁰ D. Protase, *op. cit.*, p. 177.

³¹¹ G. Teglás, *ArchÉrt*, 17, 1897, p. 288 ; J. Jung, *Mitteilungen des Inst. für österreichische Geschichtsforschung*, 4, 1892, 17, 3 ; cf. D. Protase, *op. cit.*, p. 168.

³¹² B. János, *A szásvárosi ref. Kún-Kollegium éremtára*, Orăștie, 1910, p. 86—87, nr. 449, p. 89, nr. 478 ; cf. K. Horedt, *op. cit.*, p. 36 și D. Protase, *op. cit.*, p. 168.

³¹³ I. Winkler, *SCN*, 2, 1958, p. 408 ; K. Horedt, *op. cit.*, p. 36 ; D. Protase, *op. cit.*, p. 168,

³¹⁴ I. Berkeszi, *op. cit.*, p. 24 ; T. Ortway, *Temesvárnégye és Temesvár város története. II*, Budapest, 1914, p. 140 ; *Analele Banatului*, 2, 1929, 3, p. 59—60 ; cf. D. Protase, *op. cit.*, p. 177.

³¹⁵ D. Protase, *op. cit.*, p. 177.

³¹⁶ I. Berkeszi, *op. cit.*, p. 37 ; D. Protase, *op. cit.*, p. 177.

³¹⁷ Eug. Chirilă și colaboratori, *ActaMN*, 8, 1971, p. 569, idem, *StComSibiu*, 18, 1974, p. 138.

³¹⁸ *NumKözl*, 42, 1943, p. 53 ; K. Horedt, *op. cit.*, p. 36 ; D. Protase, *op. cit.*, p. 168.

³¹⁹ G. Téglás, *Bányászati és Kobászáti Lapok*, 45, 1912, p. 232—233 ; cf. K. Horedt, *op. cit.*, p. 31 ; D. Protase, *op. cit.*, p. 162.

³²⁰ B. Mitrea, *SCIV*, 11, 1960, 1, p. 192.

³²¹ Idem, *SCIV*, 24, 1973, 1, p. 150.

³²² Idem, *SCIV*, 12, 1961, 1, p. 152.

Sebeș (Jud. Alba)

Prin împrejurimile orașului s-a găsit în 1963 o monedă de la *Theodosius al II-lea*³²³ (Sabatier, 14).

Sfintu Gheorghe (Jud. Covasna)

O monedă de argint (siliqua) Constantius al II-lea (Coh.,², 342) s-a găsit la punctul *Vtrful cu fragi*³²⁴.

Sibiu

a. În catalogul colecției fostului liceu din Sighișoara p. 132, inv. 507 se menționează și o monedă de bronz de la *Constantin I*, găsită în *Dumbravă*³²⁵.

b. În împrejurimile Sibiului, înainte de 1785, au fost găsite podoabe de aur și monede de argint, pe care un sătean le-a adus unui argintar din Sibiu. Cele mai multe monede erau de la *Constantius al II-lea* și cite una de la *Didius Iulianus*, *Constantius Gallus*; 1 AE *Iulian Filozoful* într-o colecție particulară din Timișoara³²⁶.

Sighișoara (Jud. Mureș)

La punctul *Podmoale* s-a găsit într-o așezare din epoca romană o monedă de la *Diocletian* (Coh.,² 34). Monede din secolul al IV-lea e.n. s-au descoperit în 1970 în necropola de la *Pirulul Hotarului*³²⁷.

Sinpetru-German (Jud. Arad)

În 1962 s-au găsit, într-un mormint, următoarele monede: 1 AE *Constantin cel Mare*, 2 AE *Constantius al II-lea*, 3 AE *Constans*; la Muzeul de istorie din Arad se află 1 AE *Constantius al II-lea*³²⁸ (Coh.², 198, Siscia).

Sinandrei (Jud. Timiș)

Pe teritoriul comunei s-a descoperit în 1872, o monedă de bronz de la *Constantin cel Mare*³²⁹.

Siniob (Jud. Bihor)

O monedă de la *Probus* provine din localitate. Originalitatea ei este îndoielnică³³⁰.

Sinmartinu Sirbesc, com. Peciu Nou (Jud. Timiș)

Muzeul de istorie din Timișoara a achiziționat dintr-un tezaur descoperit în 1905, 31 AE *Constantin I* și *Constans*³³¹.

Sinnicolau Mare (Jud. Timiș)

Se semnalează la modul general, descoperirea de monede de bronz *constantiniene*³³².

Sinpaul (Jud. Harghita)

La Muzeul din Sf. Gheorghe se afla o monedă de aur de la *Theodosius* (II?) găsită în împrejurimi³³³.

Sintana (Jud. Arad)

Din această localitate provin următoarele monede, aflate într-o colecție particulară din Arad: 1 AE *Carus* (Coh.², 80); 4 AE de la *Constantius al II-lea* și *Constans*³³⁴.

³²³ Idem, SCIV, 16, 1965, 3, p. 616; D. Protase, *op. cit.*, p. 168; I. Raica și I. A. Aldea, *Apulum*, 6, 1967, p. 625—628.

³²⁴ Székely Zoltán, *Jegyzetek Dácia történetéhez*, Sf. Gheorghe, 1946, p. 11; idem SCN, 1, 1957, p. 472; K. Horedt, *op. cit.*, p. 37; D. Protase, *op. cit.*, p. 162.

³²⁵ K. Horedt, *op. cit.*, p. 37.

³²⁶ J. Seivert, *Nachrichten von siebenbürgischen Gelehrten*, Pressburg, 1785, p. 6—7; K. Horedt, *op. cit.*, p. 37—38; D. Protase, *op. cit.*, p. 168—169; B. Mitrea, SCIV, 17, 1966, 2, p. 423.

³²⁷ K. Horedt, *Germania*, 25, 1941, p. 123; idem, *Contribuții...*, p. 38; D. Protase, *op. cit.*, p. 169; M. Babeș, *Dacia*, N. S., 15, 1971, p. 387.

³²⁸ B. Mitrea, SCIV, 14, 1963, 2, p. 471; 17, 1966, 2, p. 423.

³²⁹ I. Berkeszi, *op. cit.*, p. 37; D. Protase, *op. cit.*, p. 177.

³³⁰ Eug. Chirilă și colaboratori, *StComSibiu*, 18, 1974, p. 138.

³³¹ I. Berkeszi, *op. cit.*, p. 37; D. Protase, *op. cit.*, p. 177.

³³² Eug. Chirilă, N. Gudea, I. Stratan, *op. cit.*, p. 80.

³³³ D. Protase, *op. cit.*, p. 169.

³³⁴ B. Mitrea, SCIV, 15, 1964, 4, p. 579; 17, 1966, 2, p. 423; Gh. Lazin, *Aluta*, 2, 1970, p. 112.

Sintandrei (Jud. Bihor)

Din localitate provine un *solidus* de la *Severus al III-lea*³³⁶ găsit întâmplător în anul 1966.

Smulți (Jud. Galați)

Pe teritoriul comunei s-au descoperit : 1 AR *Valens* și 1 AE *Arcadius*³³⁸.

Socolovăț-Socol (Jud. Caraș-Severin)

În colecția lui Sig. Ormós se afla cîte o monedă de bronz de la *Crispus* și *Arcadius*³³⁷.

Stănița (Jud. Neamț)

O monedă de argint de la *Constantin cel Mare* s-a găsit într-o așezare de tip Poienesti³³⁶.

Stoicănești (Jud. Olt)

Pe teritoriul comunei s-au găsit monede de la *Constantin cel Mare*, *Constantius al II-lea* și *Valentinian al III-lea*. În 1955 au fost donate Cab. num. al Acad. R.S.R. (inv. 1 148) : 1 AE *Licinius II*, 2 AE *Constantin cel Mare* și 1 AE *Constans*³³⁹.

Suceava

Se vorbește vag despre descoperirea de monede de la *Constantin cel Mare* și 1 AV de la *Honorius*³⁴⁰.

Surdulești, com. Miroși (Jud. Argeș)

Cu prilejul unor lucrări agricole s-a găsit la punctul *Pietriș*, în 1951, 1 AE din secolul al IV-lea, *epoca constantiniană*³⁴¹.

Șeica Mică (Jud. Sibiu)

Pe malul stîng al Tirnavei Mari, în fața comunei Micăsasa, s-a descoperit în 1856, un tezar alcătuit din circa 80—100 monede de aur (*solidi*) de la *Theodosius I* și pînă la *Justin I*, împreună cu podobe de aur și argint. Monedele cunoscute se repartizează astfel : 1 AV *Theodosius I*, 16 AV *Theodosius al II-lea*, 2 AV *Zeno*, 1 AV *Anastasius* și 1 AV *Justin I*³⁴².

Șimleu Silvaniei (Jud. Sălaj)

În tezaurul găsit în 1797, ajuns la Viena, se află și 13 medalioane de aur de la *Maximus*, *Constantin cel Mare*, *Constantius al II-lea*, *Valens*, *Valentinian* și *Gratian*³⁴³.

Șoarș, (Jud. Brașov)

La Institutul de arheologie se află 1 AE *Constantin cel Mare*³⁴⁴ donată de Irina Pirlogea în 1953.

Șoimușeni, com. Letca (Jud. Sălaj)

Niște elevi din localitate au găsit în 1958, două monede romane tirzii împreună cu țigle și cărămizi romane. Este vorba de un *folles* de la *Diocletian* (Coh.², 101, Siscia) și o *pecunia maiorina* de la *Theodosius I* (Coh.², 27, Nicomedia). Ambele monede se află acum la Muzeul de istorie a Transilvaniei, Cluj—Napoca³⁴⁵.

³³⁶ Carmen Petolescu, Muzeul național 1, 1974, p. 282.

³³⁷ Informație B. Mitrea.

³³⁸ B. Millker, *op. cit.*, p. 131—132; D. Protase, *op. cit.*, p. 177.

³³⁹ V. Mihăilescu-Birliba, *MemAntiq*, 2, 1970, p. 330.

³⁴⁰ Gh. Vidru, *RevMuz.*, 7, 1970, 4, p. 374—375; B. Mitrea, *SCIV*, 23, 1972, 1, p. 145.

³⁴¹ I. Minea, *BSNR*, 27—28, 1933—1940, p. 107; I. Dimian, *SCN*, 1, 1957, p. 190; V. Mihăilescu-Birliba, *op. cit.*, p. 314.

³⁴² I. Spiru, *SCN*, 1, 1957, p. 467.

³⁴³ C. Gooss, *op. cit.*, p. 336; M. Macrea, *AISC*, 3, 1936—1940, p. 300; D. Protase, *Problema continuității...*, p. 169.

³⁴⁴ I. Arneth, *Die antiken Gold- und Silber-Monumente des k.k. Münz- und Antiken Cabinettes in Wien*, 1850, p. 8—9, 19, 39, 43 și urm.; Sacken-Kenner, *Die Sammlungen des k.k. Münz- und Antiken Cabinettes*, Viena, 1867; J. Hampel, *A régibb középkor emlékei Magyarhoban*, I, Budapesta, 1894, p. 19—28; idem, *Allerthümer des frühen Mittelalters in Ungarn*, 2, Braunschweig, 1905, p. 15—26; F. Gnechchi, *I medaglioni Romani*, 1, Milano, 1912, p. 12, 30—31, 35, 37; N. Fettich, *ArchHung*, 8, 1932, p. 45—53; L. Huszár, *Folia Arch*, 3—4, 1941, p. 138—147; N. Vlasa, *SCIV*, 20, 1969, 1, p. 151—159.

³⁴⁵ Nota de inv. 348 de la Institutul de arheologie-București, întocmită de B. Mitrea.

³⁴⁶ B. Mitrea, *SCIV*, 12, 1961, 1, p. 152; N. Vlasa, *SCIV*, 15, 1964, 1, p. 118; D. Protase, *op. cit.*, p. 169.

Șura Mare (Jud. Sibiu)

În grădina comunală s-a găsit o monedă de bronz de la *Valens*, donată de I. Schmidt, în 1848, colecției lui M. J. Ackner³⁴⁶.

Tămășfalău, com. Zăbala (Jud. Covasna)

Pe teritoriul comunei se semnalează descoperirea a patru monede romane, printre care și o piesă de bronz de la *Constans*³⁴⁷.

Teaca (Jud. Bistrița Năsăud)

În Muzeul de istorie din Bistrița au ajuns două monede de bronz de la *Arcadius* (Tolstoi, p. 43. nr. 119), descoperite în 1954, într-o grădină din localitate³⁴⁸.

Temeleuți (r. Călărași, R.S.S. Moldovenească)

Pe teritoriul comunei s-a găsit un solidus de aur de la *Arcadius* (A. A. Nudelman, Arh. issledovania i Moldavii (1973), Chișinău, 1974, p. 191).

Timișoara

Pe teritoriul orașului și prin împrejurimi s-au descoperit în decursul timpului următoarele monede romane imperiale tirzii: 1 AE *Probus*, 1 AE *Diocletian*, 1 AE *Constantin cel Mare*, 6 AE *Constantius al II-lea*, 1 AE *Constans*, 1 AE *Iulian Filozoful*, 1 AE *Valentinian (I?)* și 1 AE *epoca constantiniană*³⁴⁹.

Tirgșoru Vechi (Jud. Prahova)

În cursul săpăturilor efectuate în necropola de tip Sntana de Mureș — Cerneahov de la Tirgșoru s-a descoperit și o monedă de bronz de la *Honorius*³⁵⁰.

Tirgu Ocna (Jud. Bacău)

La Institutul de arheologie, C. Nalbac din Tirgul Ocna a adus spre identificare 2 AE *Probus*, 2 AE *Licinius* și 1 AE *Constantin cel Mare*, din colecția lui Iacobovici din aceeași localitate³⁵¹.

Tirnáveni (Jud. Mureș)

La Muzeul de istorie din Tirnáveni se află 1 AE *Valentinian*³⁵².

Troianu (Jud. Teleorman)

La muzeul de istorie din Roșiorii de Vede se află 1 AE *Probus* (Coh.², 51) găsită în 1960 într-un mormânt. În 1961 s-a găsit o altă monedă de bronz de la *Constantiu al II-lea*³⁵³ (Coh.³, 44)

Tulgheș (pasul)

Monede de la *Constantius al II-lea* s-au găsit în 1856 în pasul Tulgheș³⁵⁴.

Turda (*Potaissa*)³⁵⁵ (Jud. Cluj)

Cu ocazia dezvelirii unei clădiri romane de pe *Cetate*, printre alte monede, s-a descoperit în 1906 și o piesă de argint de la *Diocletian*. Un *dupondius*, tot de la *Diocletian*, s-a găsit la Turda sau împrejurimi. Într-o colecție particulară ajunsă apoi la Muzeul de istorie din Turda se aflau două monede, una de la *Licinius*, iar cealaltă de la *Constantin cel Mare*. O monedă de bronz de la *Crispus*, găsită în *Tirgul Vitelor* se afla în colecția lui I. Téglás. În piața Ecaterina Varga s-a găsit prin 1953—1954 un *quinar* de la *Valentinian I* (Coh.³, 37). Muzeul de istorie din Turda a trimis în 1951 și 1954, Institutului de istorie și arheologie — Cluj, patru monede romane de bronz, pentru a fi determinate. Ele au fost emise de: 1 AE *Iulian Filc-*

³⁴⁶ M. J. Ackner, *Münzkundliche Studien und Verzeichnisse aus verschiedenen Jahren* (ms.); cf. K. Horedt, *Contribuții...*, p. 38; D. Protase, *op. cit.*, p. 169.

³⁴⁷ E. Orosz, *Történeti és régészeti régészeti értesítő a Delmagyarországi történeti és régészeti múzeum társulat, Timișoara*, 14, 1898, p. 41; cf. D. Protase, *op. cit.*, 169.

³⁴⁸ D. Protase, *op. cit.*, 169.

³⁴⁹ I. G. Seidl, *Archiv für Kunde österreichischer Geschichtsquellen*, Viena, 15, 1855, p. 317; B. Milleker, *op. cit.*, p. 67; Const. Moisil, BSNR, 15, 1920, p. 80; B. Mitrea, SCIV, 16, 1965, 3, p. 616; D. Protase, *op. cit.*, p. 178.

³⁵⁰ B. Mitrea, SCIV, 14, 1963, 2, p. 471; Gh. Diaconu, *Tirgșoru...*, 1965, p. 100.

³⁵¹ Monedele au fost văzute și identificate de noi.

³⁵² Eug. Chirilă și colaboratori, StComSibiu, 18, 1974, p. 138.

³⁵³ B. Mitrea, SCIV, 16, 1965, 3, p. 612.

³⁵⁴ M. J. Ackner, *Mitteilungen der k.k. Centralcommission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale*, 1, 1856, p. 132; cf. K. Horedt, *op. cit.*, p. 38.

³⁵⁵ I. Téglás, ArchÉrt, 28, 1908, p. 272; M. Macrea, *op. cit.*, p. 300; K. Horedt, *op. cit.*, p. 38—40; I. Țigăra, SCN, 3, 1960, p. 550; D. Protase, *op. cit.*, p. 170.

zoful (Coh.², 47), 2 AE *Constans* (Coh.², 60, 65) și 1 AE *Arcadius* (Sabatier, I, 41 și Coh.², p. 264).

Turnișor — Sibiu (Jud. Sibiu)

Din această localitate provin: 1 AE *Constantius Clorus* și 1 AE *Theodosius al II-lea*³⁶⁶.

Turnu Măgurele (Jud. Teleorman)

Din ruinele unei vechi cetăți, poate *Turris*, s-au găsit monede din secolul al IV-lea³⁶⁷. e.n.

Turnu Severin (Jud. Mehedinți)

În cuprinsul castrului roman și prin împrejurimile acestuia s-au găsit numeroase monede romane imperiale tirzii, de la *Galeriu Maximian* și până la *Valentinian*. La Institutul de arheologie se află monede de bronz de la *Constantin cel Mare*, *Constantius al II-lea*, *Constans* și *Valentinian*³⁶⁸.

Tușnad (Jud. Harghita)

În 1956 a fost adusă la Institutul de istorie și arheologie din Cluj-Napoca, pentru determinare, o monedă de bronz de la *Diocletian*³⁶⁹ (Coh.², 34)

Țaga (Jud. Cluj)

În săpăturile făcute în 1966 în așezarea din această localitate, în bordeiul nr. 13 s-a găsit și 1 AE *Constans* I³⁰⁰ (337—350).

Udeni, com. Sirbeni (Jud. Teleorman)

O monedă de bronz de la *Galeriu Maximian*³⁶¹ s-a găsit în 1928.

Ulmu (Jud. Ialomița)

Din notele lui H. Metaxa rezultă că s-a găsit 1 AE *Arcadius*³⁶².

Ungurei (Jud. Alba)

Un tezaur cu monede de argint de la *Constantius al II-lea* s-a găsit în 1854, într-un vas de lut de culoare cenușie³⁶³.

Unip, com. Sacoșu Turcesc (Jud. Timiș)

Din cuprinsul unui tezaur descoperit în 1900, au ajuns în colecția Muzeului de istorie din Timișoara 96 monede de bronz printre care se află emisiuni de la *Constantin I* și succesorii săi³⁶⁴.

Valea lui Mihai, com. Vinju de Jos (Jud. Alba)

În mormântul descoperit în 1926 se afla și o monedă de aur de la *Theodosius al II-lea*, găsită în gura scheletului³⁶⁵.

Valea Strimbă, com. Suseni (Jud. Harghita)

În cuprinsul unui tezaur cu obiecte de argint și aur, descoperit în 1938, se aflau și 40 denari de la Hadrian, Antoninus Pius, Lucius Verus și Comodus, precum și zece monede de argint de la *Constans* și trei monede de aur (solidi) de la *Gratian*³⁶⁶.

³⁶⁶ C. Gooss, Programm des Gymnasiums zu Hermannstadt, 1869—1870, p. 30; cf. D. Protase, *op. cit.*, p. 170.

³⁶⁷ D. Tudor, *Historica*, 3, 1974, p. 105.

³⁶⁸ V. Pârvan, *Contribuții epigrafice la istoria creștinismului daco-roman*, București, 1911, p. 191; Al. Bărcăcilă, *Materiale*, 5, 1954, p. 772—775; D. Protase, *op. cit.*, p. 182; B. Mitrea, nota de inv. 411, de la Institutul de arheologie-București.

³⁶⁹ D. Protase, *op. cit.*, p. 182.

³⁰⁰ D. Popescu, *SCIV*, 18, 1967, 3, p. 532; B. Mitrea, *SCIV*, 19, 1968, 1, p. 18.

³⁶¹ B. Mitrea, *SCIV*, 17, 1966, 2, p. 424.

³⁶² Idem, *SCIV*, 19, 1968, 1, p. 181.

³⁶³ M. J. Ackner, *op. cit.*, I, 1956, p. 132; M. Macrea, *op. cit.*, p. 301; K. Horedt, *op. cit.*, p. 38; D. Protase, *op. cit.*, p. 182.

³⁶⁴ I. Berkeszi, *op. cit.*, p. 44; D. Protase, *op. cit.*, p. 178.

³⁶⁵ M. Roșca, *AISC*, 1, 1929—1932, p. 70, fig. 7.

³⁶⁶ Székeli Zoltán, *FoliaArch*, 5, 1945, p. 95—99; idem, *Adatok a Székelyföld népvándorlásához*, Sf. Gheorghe, 1946, p. 4—7; K. Horedt, *op. cit.*, p. 38—39; D. Protase, *SCN*, 1, 1957, p. 158, n.1.

Vădaș, com. Neaua (Jud. Mureș)

Printre monedele descoperite pe la sfârșitul secolului trecut, probabil un tezaur, se menționează cîte o monedă de aur de la : *Constantin I*, 2 *Constantius al II-lea*, *Valens* și *Arcadius*³⁶⁷.

Verbița (Jud. Dolj)

În punctul *Eleșteu*, s-a găsit în 1950 o monedă de bronz de la *Constantius al II-lea*, într-o așezare din secolul al IV-lea e.n.³⁶⁸.

Veșel Micia (Jud. Hunedoara)

În castru în așezarea civilă de la Micia s-au găsit : 1 AR *Constantius al II-lea* și 3 AE *Gratian*³⁶⁹.

Viespești, com. Sprincenata (Jud. Olt)

În anul 1926 s-a descoperit un tezaur de *siliquae*, din care Muzeul de istorie al R.S.R. a recuperat, în 1974, un număr de 30 exemplare ; 2 AR *Constantius al II-lea*, 1 AR *Iulian al II-lea*, 3 AR *Iovian*, 2 AR *Procopius*, 9 AR *Valentinian I* și 13 AR *Valens*³⁷⁰.

Viziru (Jud. Brăila)

În 1929 s-a găsit o monedă de bronz de la *Galeriu Maximian*³⁷¹ (Coh², 78).

Virtișcoiu (Jud. Vrancea).

Într-o așezare de tip Sîntana de Mureș — Cerneahov s-a găsit o monedă de la *Constantin cel Mare*³⁷².

Voiteg (Jud. Timiș)

Din localitate provine 1 AV *Constantin al II-lea*³⁷³.

Vorniceni (r. Nisporenschi, R.S.S. Moldovenească)

O monedă de argint de la *Constantius II* s-a descoperit în localitate (A. A. Nudelman, Arh. issledovania v Moldavii (1973), Chișinău, 1974, p. 190).

Zahanaua-Tîrșoru Vechi (Jud. Prahova)

În colecțiile Institutului de arheologie (inv. 1 331) se află o monedă de bronz de la *Arcadius*, găsită în 1965 în această localitate³⁷⁴.

Zimnicea (Jud. Teleorman)

Pe teritoriul orașului, în diferite împrejurări, s-au găsit următoarele monede romane imperiale : 1 AE *Constantin al II-lea*, 1 AE *Constantius al II-lea* și 1 AE *Gratian*³⁷⁵.

Banat (regiune)

Se fac mențiuni generale despre descoperirea cîte unei monede de la *Diolectian*, *Maximian Hercule* și *Constans*³⁷⁶.

Bihor (jud.)

În colecțiile Muzeului de istorie din Oradea se află cîteva monede de la *Maxentius*, *Constantin cel Mare*, *Constantius II*, *Iulian*, *Valentinian I* și *Valens*, cu indicația că s-au găsit pe teritoriul județului³⁷⁷.

³⁶⁷ L. Réthy, ArchÉrt, 12, 1892, p. 188 ; K. Horedt, *op. cit.*, p. 106—107 ; D. Protase, *Problema continuității* . . , 171.

³⁶⁸ SCIV, 3, 1952, p. 161 ; Institutul de arheologie-București, inv. 828.

³⁶⁹ M. Macrea, AISC, 3, 1936—1940, p. 300 ; K. Horedt, *op. cit.*, p. 39 ; B. Mitrea, SCIV, 20, 1969, 1, p. 168 ; 22, 1971, 1, p. 130 ; L. Mărghitan, RevMuz, 6, 1969, p. 533.

³⁷⁰ Constanța Știrbu, comunicare la Sesiunea Muzeului de istorie al R.S.R. din 13—14 decembrie 1974 (rezumatul comunicărilor, p. 28).

³⁷¹ B. Mitrea, SCIV, 17, 1966, 2, p. 424.

³⁷² Gr. Anițescu, ArtArh, 2, 1929, 3, p. 13—21 ; R. Vulpe, Materiale, 1, 1953, p. 494 (n. 119) ; Gh. Bichir, Danubius, 1, 1967, p. 116.

³⁷³ I. Berkeszi, *op. cit.*, p. 47 ; D. Protase, *op. cit.*, p. 178.

³⁷⁴ B. Mitrea, SCIV, 18, 1967, 1, p. 199—200.

³⁷⁵ Idem, SCIV, 17, 1966, 2, p. 424 ; 1967, 1, p. 200—201 ; 19, 1968, 1, p. 181.

³⁷⁶ Történeti és régészeti értesítő a Délmagyarország történeti és régészeti múzeum társulat, 3, Timișoara, 1887, p. 102—103 ; 4, 1888, p. 145—146 ; cf. D. Protase, *op. cit.*, p. 171.

³⁷⁷ B. Mitrea, SCIV, 16, 1965, 3, p. 613 ; Gh. Lazin, Aluta, 2, 1970, p. 110.

Crișana (regiune)

La Muzeul de istorie din Oradea se află mai multe monede, printre care și câteva emisiuni de la *Constantin cel Mare*, *Constantius al II-lea*, *Iulian*, *Valentinian I* și *Valens*, descoperite în cuprinsul regiunii Crișana³⁷⁸.

Oltenia (regiune)

Pe teritoriul Olteniei fără să se cunoască locul exact de proveniență s-au găsit următoarele monede :

— Tezaur de monede romane imperiale din secolul al IV-lea e.n., *epoca constantiniană*, comunicat de Em. Becker, la Congresul de numismatică și arheologie din 1934, de la Craiova³⁷⁹.

— În colecția Muzeului de istorie din Craiova se află : 1 AE *Constantin cel Mare*, 1 AR *Constantius al II-lea*, 7 AR *Valentinian I*, 6 AR + 1 AE *Valens*³⁸⁰.

— La Muzeul de istorie din Drobeta-Turnu Severin se găsesc : 1 AE *Licinius*, 7 AE *Constantin cel Mare*, 7 AE *Constantin al II-lea*, 4 AE *Constantius al II-lea*, 1 AE *Constans*, 1 AE *Valentinian I*, 2 AE *Valens*³⁸¹.

— Într-o colecție particulară din Craiova se află monede de aur de la *Diocletian*, *Constantin cel Mare*, *Constantius al II-lea*, *Valentinian* și *Theodosius*³⁸².

Sud-estul Transilvaniei

În cuprinsul unei colecții numismatice donate în 1868 Colegiului reformat din Odorhei, după cum rezultă din catalogul tipărit al acesteia, se aflau și 17 monede romane postauréliene, găsite în această regiune³⁸³. Printre acestea se numără și cîte o monedă de la împărații : *Florianus*, *Probus*, *Dioclețian*, *Maximian Hercule*, *Constantius Clorus*, *Maximian Daza*, *Maxentius*, *Licinius sen.*, *Constantin I*, 3 AE *Constantin al II-lea*, *Iulian Filozoful*, *Valentinian*, *Valens*, *Gratian*, și 1 AV *Theodosius I*.

CIRCULATION DES MONNAIES ROMAINES POST-AURÉLIENNE EN DACIE

RÉSUMÉ

La portée historique des découvertes de monnaies romaines de l'intervalle compris entre le moment où les officialités romaines ont quitté la Dacie et celui de la réforme d'Anastase a été souvent mise en lumière. Cependant, le problème de la circulation monétaire à cette époque n'a été traité jusqu'à présent qu'en ce qui concerne le territoire de l'ex-province romaine. C'est seulement maintenant que sont réunies et interprétées d'un point de vue historique toutes les découvertes monétaires de la totalité de ce qu'était la Dacie préromaine, exceptant la Dobroudja, car celle-ci continuait à rester sous la domination de l'Empire.

On connaît à l'heure actuelle en Dacie environ 300 découvertes monétaires de l'époque post-aurélienne. La plupart d'entre elles ont été faites dans le territoire de l'ancienne province impériale, mais le nombre de celles provenant de l'extérieur est assez grand. Une intensité plus accusée de la circulation monétaire se laisse saisir pour la période Constantin le Grand — Valens, c'est-à-dire lors de la reconquête par l'Empire d'une certaine partie des territoires de la rive gauche du Danube. Après 375, les

³⁷⁸ B. Mitrea, *op. cit.*, p. 613.

³⁷⁹ CNA, 10, 1934, 96—99, p. 70; Protase, *op. cit.*, p. 181.

³⁸⁰ O. Toropu, *op. cit.*, p. 252.

³⁸¹ *Ibidem*.

³⁸² B. Mitrea, SCIV, 21, 1970, 2, p. 343.

³⁸³ S. Fekete, *Eremgyűjtemény lajstroma*, Cluj, 1868, p. 14—15; cf. K. Horedt, *op. cit.*, p. 36—37; D. Protase, *op. cit.*, p. 168.

découvertes sont de plus en plus rares, pour disparaître à peu près complètement à partir du milieu du Ve siècle de n.è.

Sur le total de ces découvertes, on constate 47 dépôts (10 AV, 10 AR, 3 AV + AR et 24 AE), alors que le reste de plus de 250 découvertes sont constituées par des monnaies isolées. Les émissions en or sont plus fréquentes sous les règnes de Valentinien III et de Théodose II, alors que les pièces d'argent sont mieux attestées à l'époque Constance II — Valens. Mais les plus nombreuses sont les monnaies de bronze, dans les dépôts autant que dans les trouvailles isolées.

L'étude de toutes ces découvertes monétaires permet quelques conclusions d'ordre historique d'une importance toute particulière pour ce qui est de la Dacie post-aurélienne. En effet, quelques émissions d'argent peuvent être mises en rapport avec les communautés de la culture Sîntana-Tchernéakhov, autrement dit les Goths. Celles en or sont à attribuer dans une bonne mesure à la présence des Huns dans les régions carpato-danubiennes. Par contre, les monnaies de bronze dans leur quasi-totalité ne peuvent avoir appartenu qu'à la population daco-romaine. Compte tenu du caractère de ces découvertes, il s'ensuit qu'elles n'ont pu servir qu'à la population locale daco-romaine, c'est-à-dire à la population stable, à cette population qui continuait à produire des biens et à garder des liens traditionnels avec le monde romain méridional.

Un échange en petite monnaie, de bronze, courant et incessant dans la presque totalité du territoire de la Dacie, se poursuivant dans la conjoncture de la retraite aurélienne de cette province romaine ne saurait être attribué qu'à une population autochtone, les seuls et mêmes autochtones daco-romains. Ces mêmes découvertes monétaires isolées, constituées par la monnaie courante de bronze, montrent clairement que ceux qui les possédaient et les manipulaient devaient nécessairement faire partie d'une population connaissant les avantages de l'échange monétaire, et qui se trouvait en contact étroit et permanent avec le monde romain danubien. Or, dans de tels contacts, un rôle important était sans doute tenu par l'existence des affinités et des liens ethniques et culturels entre les deux populations.

L'entrée et l'installation des Huns dans les contrées carpato-danubiennes allaient contribuer dans une large mesure à la diminution de la circulation monétaire en Dacie post-aurélienne : le chiffre des découvertes monétaires se réduit sensiblement pour toutes les catégories de monnaies. La disparition presque totale de la monnaie dans l'espace nord-danubien après le milieu du Ve siècle de n.è, est en rapport direct avec la crise générale, politique et économique, de l'Empire romain à cette époque. Mais on retrouvera la même population daco-romaine engagée dans les échanges avec l'Empire byzantin, juste après la réforme d'Anastase. La reprise des relations avec l'Empire, ainsi que la diffusion presque immédiate des monnaies byzantines dans l'espace nord-danubien sont autant de témoignages indéniables de la continuité de la population daco-romaine dans l'ensemble du territoire de la Dacie post-aurélienne.

EXPLICATION DES FIGURES

Fig. 1. Les découvertes monétaires romaines post-auréliennes en Dacie.